ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱԲԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

Ի ՊԷՏՍ ՎԱՐԺԵԼՈՑ ԵՒ ԹԵՐԱՎԱՐԺԻՑ

Աշխատասիրեաց

ՌԱՓԷԼՈՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

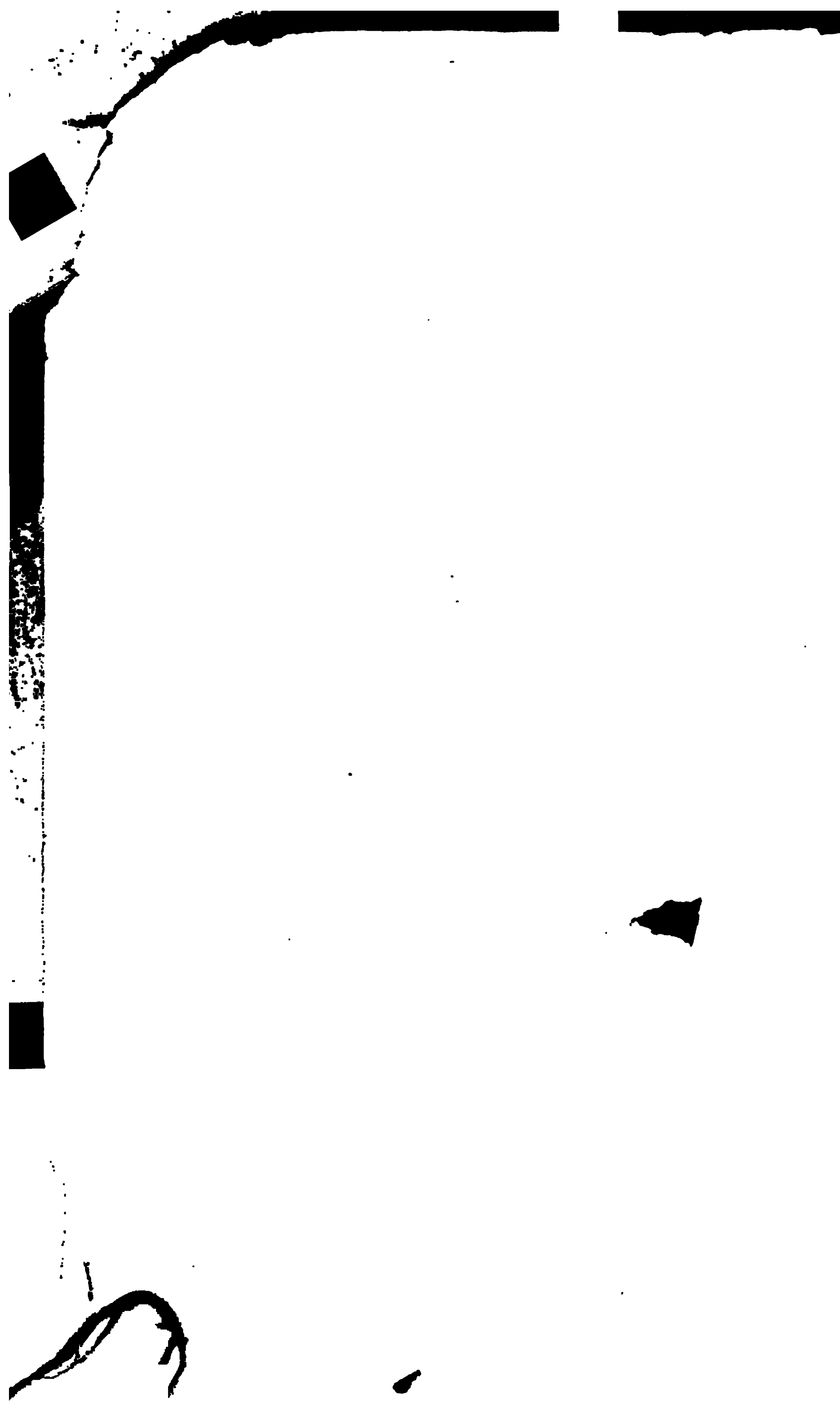
ՈՒՍՈՒՑԻՉ ԱՐԱԲԱԿԱՆ, ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ

ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԱՑ

ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵԱԼ ՅՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ն. ՏԷՐ Կ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ
1882

صرف جديد عربى

ՆՈՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱԲԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

Ի ՊԷՏՍ ՎԱՐԺԵԼՈՑ ԵՒ ԹԵՐԱՎԱՐԺԻՑ

Աշխատասիրեաց

ՌԵԹԷՈՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆՇԱՆ Կ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

1892

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Օսմանեան լեզուի հմուտ ամէն ազգայնոց յայտնի է թէ, ոք գլխաւորաբար Արաբ լեզուին մէջ կիրթ և փորձառու ըլլայ՝ նոյնչափ Օսմանեան լեզուի մէջ ալ յառաջադէմ և քաջավարժ կ'ըլլայ. հետևաբար երբ ուսանող մը արաբ լեզուին տեղեկութիւն չունենայ՝ անհիմն և թերի կը մնայ Օսմանեան դըպրութեան ուսումն:

Ուստի հարկ անհրաժեշտ է Արաբ լեզուն ըստ բաւականին առաջ տանիլ կանոնաւոր եղանակաւ, և օր ըստ օրէ իւր մտքին մէջ բեղմնաւորելով, նորա արգասիք լիուլի վայելել:

ող՝ ի պէտս մերազնէից, ցարդ չեմ տեսած հայ լեզուով բացատրուած կանոնական պարունակութեամբ արաբ լեզուի քերականութիւն մը՝ որ դիւրէ այս լեզուին ուսումն, և առաջնորդէ նոր դժուարիմաց խրթնութիւններն լուծելու. վասն զի անիմանալի երևցած իսկական դժուարութիւնք մեծաւ մասամբ արաբ լեզուին անհմտութենէն կը ծագին:

Այս համոզմամբ հարկ դատեցի Արաբերէնի յատուկ քերականութիւն մը պատրաստել, զետեղելով անդ բառական և թէ ստուածական խօսից օրինական կանոնները՝ ոչ այնչափ ընդարձակ և ոչ համառօտ. և այս միայն այնու նպատակաւ թէ՝ գուցէ ուսանողք խրտչին և յուսաբեկին այս լեզուին լայնածաւալ ծովու նման ունեցած անհուն և անսահման տարածութենէն:

Այսու հանդերձ արաբացի լեզուով աւանդեալ հին դրութիւնը խիստ յարգի է թէ կանոնաց ճշդութեանը և թէ մանրազննին քննադատութեան մասին. և այն դրութիւնն է միակ արիսխ լեզուն հիմնովին ուսանելու եւ նորա ամենանուրբ գաղտնեացը թափանցելու. սակայն և այնպէս այս աշխատութեամբս մասնաւոր խնամք տարած եմ նոր իմն եղանակաւ ուսուցման. որպէս զի ուսանողք ի սկզբան անդ չպաշարուին և չըսրանին կանոնական կարգ մը խրթնութիւններով. և թէ ընդերկար ժամանակ չպարապին: Ուստի աշխատած եմ հարթել այն դժուարութիւնք՝ որ ուսուցչաց այլ ընդ այլոյ բացատրութեամբ որ անել բաւիղ մը կը ներկայանան. ուստի զայն ուսանելէ խըրտչելով իսպառ կը վհատին, և ի սկզբան անդ բարձի թողի ընել կը հարկադրին. ինչպէս շատերը ակն յանդիման կ'երևին այս աքան-

չելի եւ մինչեւ իսկ անզուգական լեզուն սովրելէ զուրկ եւ անա-վաստակ ։

Մանաւանդ արդեան դպրոցական մանկտին այլեւայլ լեզուաց և ուսանելեաց պարապելնուն համար՝ սուղ ժամանակնին չներէր երկարաձիգ ժամավաճառ ըլլան այս լեզուին հետամտելու և ու-րիշ ո՛ր և է արաբ քերականութեան դիմելու ։

Վասն որոյ կը փափաքէի բաւական ժամանակէ ի վեր իմ բազ-մամեայ փորձառութեամբ այսպիսի գործ մը տպագրելով ծառայութիւն մը մատուցանել սիրելի ազգայնոցս, սիրայօրդոր խրախուսանօք և օժանդակութեամբ բարեյիշատակ Աղա Մելքոն Գալֆայի որդի Պօղոս էֆէնտի Գալֆաեանի, եւ ըստ ամենայնի կարեւոր եւ պիտանի գիտելեօք եւ հեշտին եւ դիւրիմաց ոճով Բառագիտութիւնն ութ մասանց բաժնել, ի վայելս մերազնեայ ուսումնասիրաց և ի դիւրութիւն հայ մանկտւոյն ։

Քերականութիւնս երեք մասանց բաժանեալ լինելով,

Ա. մասն կըկազմեն ութ մասունք բանի — الصرف

Բ. » » Համաձայնութիւն — النحو

Գ. » » Շարադրութիւն — المحررات العربية

Այս առաջին մասն է զոր առ այժմ ի լոյս կ'ընծայեմ և քաջայոյս եմ որ, միւս մասունքն ևս իրենց նպատակին կը հասնին ։

ՌԵԹԷՈՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

يَلُوحُ الخَطُّ فِى آلقِرْطاسِ دَهْراً
وَكَاتِبهُ رَمِيمٌ فِى آلتّرَابْ

Գիրը կը փայլի քարտիսին վրայ շատ դարեր,
բայց անոր գրողը հողին մէջ փտեալ կմախք եղած է ։

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԱԲԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՆԱԽԱԴԻՏԵԼԻՔ

Ցաղագս Արաբերէն տառից առհասարակ

ԳՐԵՐՈՒՆ ՁԵՒԵՐԸ	ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ		ԶՕՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ا	الف	էլիֆ	. . .
ب	باء	պա	պ
ت	تاء	թա	թ
ث	ثاء	սա	ս { բուն ձայնը լեզուի ծայրովը թաին և սային մէջտեղը պէտք է հնչել․
ج	جيم	ճիյմ	ճ
ح	حاء	հա	հ
خ	خاء	խա	խ
د	دال	տալ	տ
ذ	ذال	զալ	զ { բուն ձայնը լեզուին ծայրովը տալին ու զային մէջտեղը պէտք է հնչել․
ر	راء	ռա կամրա	ռ • ր
ز	زاء	զա	զ
س	سين	սիյն	ս
ش	شين	շիյն	շ
ص	صاد	սատ	ս խիստ
ض	ضاد	տատ	տ թանձրահնչիւն
ط	طا	դա	դ խիստ

ԳՐԵՐՈՒՆ ՁԵՒԵՐԸ	ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ	ԶՕՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ظ	ظا *զա*	*զ խիստ*
ع	عين *այն*	...
غ	غين *ղայն*	*ղ*
ف	فاء *ֆա*	*ֆ*
ق	قاف *գաֆ*	*գ*
ك	كاف *քեաֆ*	*ք*
ل	لام *լեամկամլամ*	*լ*
م	ميم *միյմ*	*մ*
ن	نون *նուն*	*ն*
و	واو *վավ*	*վ*
ه	هاء *հա*	*հ նօսր*
ی	ياء *եա*	*ե . յ*

1. *Պարսկերէն և Տաճկերէնի համար վեց գիր աւելցած է. հոս տեղ իբր ծանօթութիւն իմաց կը տրուի, որոնք թէպէտև մեր նպատակին չեն ծառայեր, ինչպէս.*

پ *փէ,*	*կարգաւ*	ب *էն*	*ետքը*	*կը*	*գրուի*	
چ *չիյն,*	»	ج »	»	»	»	
ژ *ժէ,*	»	ز »	»	»	»	
گ *կեաֆ,*	»	ك *քեաֆէն*	»	»		
ڭ *նեաֆ ռնգային*	»	*կեաֆէն*	»	»		
كِ *յաֆ կամ եաֆ*	»	*նեաֆէն*	»	»		

2. *Արաբացւոց գրերը ինչպէս որ կ'երևի սիւնակին մէջ քանուութը հատ են որոնցմէ տասնուվեց հատը այ-*

սինքն ا ب ح د ر س ص ط ع ك ل م ن و ه ی բուն և ար-մատական ձևեր են. իսկ միացեալ տասներկու հատը ո-րոնք են ت ث ج خ ذ ز ش ض ظ غ ف ق գրերը կէտերու միջոցաւ աւելցած են. որոնցմէ ب և ن ձևերը առանց կէտի նշանագիր չեն. նմանապէս ف և ق գիրերն ալ ա-ռանց կէտի աննշանակ են. ی գիրը եթէ իր ձևովը գրուի՝ տակը կէտ դնելու հարկ չկայ. իսկ եթէ բառին սկիզբը կամ մէջը դրուի՝ միւս կէտաւոր գրերէն որոշելու համար, պէտք է կէտերը դրուիլ։

ԱՆՋԱՏԱԿԱՆ ԵՒ ԿՑԱԿԱՆ ԳՐԵՐ

اَلْحُرُوفُ ٱلْمُنْفَصِلَةُ وَٱلْمُتَّصِلَةُ

3. ا د ذ ر ز و այս վեց գրերը իրենց յաջորդող գրերուն չ'են կցուիր ինչ. رِضاء հաճութիւն, կամք. مركز կեդրոն. բառերուն را գրերը. ուստի ասոնց الحروف المنفصلة կ'սուի, անջատական գիրեր ըսել է. իսկ միացեալները կը կցուին. ինչ. դարձեալ رضاء բառին ضاد ը, և مركز բառին ميم ը, և كاف ը. ասոնց الحروف المتصلة կ'սուի, կցական գը-րեր ըսել է։

4. 28 գրերէն 14 ին اَلْحُرُوفُ ٱلشَّمْسِيَّةَ կ'սուի, որոնք են. ت ث د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ل ن գրերը. ասոնցմով սկսուած բառերուն վրայ եթէ اَل որոշիչ յօդը դրուի, եթէ ինքնին սկսուած է՝ միայն լամը չ'հնչուիր, եւ իր տեղը բառին սկզբնատառը երկու անգամ կը հնչուի. ինչ. اَلشَّمْسُ արեգակն. իսկ եթէ իրմէ յառաջ գիր կամ բառ

գտնուի՝ երկուքն ալ չ՚հնչուիր. ինչ. وَالشَّمْسُ ضِيَاءُ الشَّمْسِ ճառագայթ արեգական ։

5. Միւս մնացած 14ին ալ اَلْحُرُوفُ الْقَمَرِيَّةُ կ՚սուի, որոնք են. ا ب ج ح خ ع غ ف ق ك م و ه ی ասոնցմով սկսուած բառերուն վրայ եթէ յիշեալ որոշիչ յօդը դրուի, եթէ ինքնին սկսուած է, երկուքն ալ կը հնչուի. ինչ. اَلْقَمَرُ լուսին. իսկ եթէ իրմէ յառաջ գիր կամ բառ գտնուի՝ միայն լեամը կը հնչուի, وَالْقَمَرُ . نُورُ الْقَمَرِ Լոյս լուսնի։ شمس ը շէյնի վերաբերեալ գրեր, قمر ը գաֆի վերաբերեալ գրեր ըսել է։

6. ض գիրը արաբերէնի մէջ իր բուն ձայնը կուտայ. իսկ Պարսկերէն և Թուրքերէնի մէջ ղ ի պէս կը հնչուի։

Բառին կամ խօսքին վերջը գտնուած հոլովական և ուրիշ որ և է փոփոխութիւնները չ՚հնչուիր, իբրև վերջ կամ կայանք مَوْقُوفٌ عَلَيه նշանակելու համար. բայց թէ իրօք և թէ զեղչմամբ երկու կերպն ալ ցուցուեցաւ տեղեկութիւն առնելու համար ։

حساب ابجد

7. 28 գրերը Եփրայական շարքով եթէ դրուի՝ ուղղակի Թուական գրերուն կարգը յայտնի կըլլայ, որոնց հըսապի էպճէտ կ՚սուի։

Ահաւասիկ Եփրայական այբբենարանին շարքը. ինչ.

ضظغ	ثخذ	قرشت	سعفص	كلمن	حطی	هوز	ابجد
տազըղը	սախազ	գարէշէթ	սաֆաս	քէլէմէն	հուդդի	հէվվէզ	էպճէտ

Միաւոր	ط	ح	ز	و	ه	د	ج	ب	ا
	9	8	7	6	5	4	3	2	1

Տասնաւոր	ص	ف	ع	س	ن	م	ل	ك	ى
	90	80	70	60	50	40	30	20	10
Հարիւրաւոր	ظ	ض	ذ	خ	ث	ت	ش	ر	ق
	900	800	700	600	500	400	300	200	100
Հազարաւոր			غ						
			1000						

Ասոնք շատ տեղ կը գործածուին մանաւանդ այնպիսի դէպքերու մէջ՝ որոնց ժամանակագրութիւնը կամ յիշատակութիւնը պահել հարկ կ'ըլլայ․ տառնաւոր կամ արձակ խօսքերով թուականը կիմացընեն առանց թուանշանի կարօտութեան։ (Տես գրքիս յաւելուածը)

ՁԱՅՆԱՒՈՐԻ ՆՇԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

8. Ձայնաւոր նշաններն 3 են․ որոնց կ'սուի أَلْحَرَكَاتُ ٱلثَّلٰثُ فَتْحَةٌ ـَ . كَسْرَةٌ ـِ . ضَمَّةٌ ـُ . Ա. ֆէթհան՝ գծին վրայի կոր գիծն է։ Բ. քէսրէն՝ գծին տակի կոր գիծն է։ Գ. տամմէն կամ զամմէն՝ գծին վրայի փոքր վավի ձև ունեցող նշանն է։ Այս նշանները ներգործութեամբ կամ զօրութեամբ գրերուն վրայ կամ ներքևը դրուելով, ձայնաւոր գրերու պաշտօնը կը վարեն։

9. Եթէ յիշեալ նշանները այս ح خ ص ض ط ظ ع و ق غ գրերուն վրան կամ տակը դրուին՝ مُثَقَّلْ ծանր կը հնչուին․ օրինակի աղագաւ․

(َ)	فتحه	ա․	ինչպէս	حَسَن	قَدَر	
(ِ)	كسره	ը․	»	قِيافَت	ضِيافَت	
(ُ)	ضمه	ու, օ, էօ	»	عُطارد	عُصْفُور	عُذر

Վերջիններուն բուն արաբական հնչումը միջինն է, որ է օ ձայնը։

10. Եթէ միւս միացած 19 գրերուն դրուին՝ مُخَفَّفْ թեթեւ կը հնչուին․ զորօրինակ։

فتحه է․ ինչպէս دَلالَت

كسره ի․ » نِهايَت

ضمه իւ․ » مُرُوَّت

Ասոնցմէ միայն ا ر գիրը միջին ձայնն ունի։

اَلتَّنْوِينَاتُ اَلثَّلَثَةُ ـً ـٍ ـٌ

11. Վերջադրեալ ձայնաւորի նշաններուն կրկնութիւնն է, որոնք հոլովական բառերու ծայրը դրուելով նունի ձայն կուտան եւ բառին նշանակութիւնը անորոշ կը ձգեն․ فَتْحَه ին կրկնութիւնը բառին արմատին ծայրը էլիֆ մը աւելցնելով կ'ըլլայ, իբրեւ հայցական հոլով, ինչպէս՝

حِفْظاً պահելով, կամ պահելը․ رُوحٍ հոգւոյ մը․ شَخْصٌ անձ մը․ رَجُلاً այր ոք, զայր ոք․ شَجَرٍ ծառի մը․ ثَعْلَبٌ աղուէս մը։

Եթէ ծայրը աւելորդ ة գտնուի, էլիֆ աւելցնելու հարկ չկայ․ ինչ․ عِنَايَةٌ․ عَجَلَةً․ مُوَقَّتاً ասոր էն արմատէն ըլլալուն համար رجلا ի պէս կը գրուի ուղղագրութեան մէջ։

12. Ձայնաւորի նշան ունեցող գրին اَلْحَرْفُ اَلْمُتَحَرِّكُ չունեցողին اَلْحَرْفُ اَلسَّاكِنُ կ'ըսուի․ ինչ․ عَنْبَرْ բառին առաջին ու երրորդ գիրերն իրենց վրայ ձայնաւորի նշաններ ունին․ իսկ երկրորդն ու չորրորդը ձայնաւորի նշան չունին, այլ

անձայն մնալու նշանն ունին, ْ որուն عَلاَمَةُ ٱلسُّكُونِ կ'ըսուի։

13. Եթէ ی و ا գիրերը իրենց բնական ձայներնուն ենթարկուին, այսինքն առնց նախորդող գիրն ا էն յառաջ فتحه, و էն յառաջ ضمه, ی էն յառաջ كسره ունենայ, ձայնաւորի նշանակութիւն կ'առնուն եւ անձայն մնալու նշանն ْ չ'են ունենար. վասն զի այս դէպքիս մէջ حُرُوفُ ٱلإِمْلا կ'ըսուի. առնք ձայնաւոր նշաններու տեղ գործածուող գիրեր ըսել է. ինչպէս։

نَجِيبْ شُكُوتْ قَضَا

ٓ أَمَدُّ Քարշել, երկարել.

14. Այս նշանը էլիֆ գրին վրայ դրուելով ա՛ ի ձայն կուտայ. آدم, آخِر. Նմանապէս واو ممدوده եւ ياء ممدوده կ'ըսուի եթէ միջադաս և վերջադաս واو և ياء գիրերը քարշելով կարդացուին. առաջնոյն օրինակ. ինչ. دُخُولُ أَخُو, երկրորդին օրինակ. ինչ. وصى, سيرت. միջադաս և վերջադաս էլիֆները, որոնք իրենց բնական ձայնաւորին տակն են, հարկ չկայ ուրեմն վրանին ٓ այս նշանը դնելու. ինչ. كَاتِبْ ثُرَيَّا[*] սկզբնատառ եղող واو ը և ياء ն ممدوده չեն ըլլար։

Պարզ ձայնաւորի նշաններուն եւ այս 3 գրին մէջ տեղը եղած տարբերութիւնն այն է որ, այս գիրերը քարշելով կը կարդացուին, և ձայնաւորի նշանները չքարշելով։

[*] Առնցմէ դուրս մնացած ե, է, է— ձայներուն օւ همزه հէմզէ կ'ըսուի. ինչ. اثر էսէր. انسان ինսան, انسیت ինսիյէթ, تأثیر թէէսիր, ملجأ մէլճէ, مخطی մուխթի مؤمن միւմին։

— شِدّه *Սաստկութիւն, կրկնութիւն* [*]

15. *Այս նշանը Էլէֆ և Հէմզէ գրերէն զատ ամէն գրի վրայ կը դրուի, եւ այն գիրը երկու անգամ կ'արտասանուի բաց ի սկզբնատառերէն. ինչպէս ։*

رَدّ *մերժել, արգիլել, չընդունել.* جِدّة *կամ* حدت *սաստկութիւն, ազդումն, զայրոյթ.* مادّة *կամ* ماده *նիւթ, տարր.* مُصَوِّر *պատկերհան, նկարիչ.* مُقَيَّد *կապեալ, արձանագրեալ.*

ՅԱՂԱԳՍ ՄԱՍԱՆՑ ԲԱՆԻ

16. *Մասունք բանին 8 են. Անուն, Դերանուն, Բայ, Դերբայ, Նախդիր, Մակբայ, Շաղկապ, Ձայնարկութիւն ։*

Առջի 4 ը ըստ ինքեան յատուկ և անկախ նշանակութիւն ունին, և փոփոխական են. իսկ միւսները անոնց պարտ ու պատշաճ եղած զանազան պարագաները կը լեցընեն և անփոփոխ են ։

ՓՈՓՈԽԱԿԱՆ ՄԱՍՈՒՆՔ ԲԱՆԻ

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԱՆՈՒՆ اَلإِسْمُ

17. *Անունը իր մէջը ամբողջ կամ կատարեալ նշանակութիւն ունի, առանց ժամանակի, և մէկ անձ մը կամ իր*

[*] Եթէ մի և նոյն տեսակ գիրերը քովէ քով երկուքն ալ գրուին՝ مکرر միւքէրրէր կրկնեալ կ'առնի. ինչ. جلبيه ճէլպիէ, պարեգօտ կամ սաւան չոգցնել.

մը, կամ վերացեալ գաղափար մը կը յայտնէ. ինչ. انسان մարդ. موسى Մովսէս. فرس ձի. رجل այր ոք. حجر քար. بحر ծով. خمار թմրութիւն արբեցութեան. آمل յոյս. حقيقت ճշմարտութիւն։

18. Անունը երկու տեսակ է, Յատուկ, Հասարակ։

Յատուկը այն է՝ որ ամէն ազգ կամ ամէն լեզու ծանուցեալ անձի մը կամ իրի մը յատկացած մի և նոյն բառը կը գործածեն, միօրինակ արտասանութեամբ, կամ երբեմն տառադարձութեամբ. ինչ. لقمان Լոգման. سلمان Սէլման. يعقوب Յակոբ. سليمان Սիւլէյման կամ Սողոմոն. يوسف Եուսիւֆ կամ ճիշդը Յուսիւֆ Յովսէփ. استانبول Կ. Պօլիս. نيل Նիյլ Նեղոս։

19. Յատուկ անունը 2-3 բառերով ալ կ'ըլլայ, ինչպէս. Թուրքերէն լեզուով կ'սենք ديكلى طاش . قزلطوپراق . آياصوفيه . يكى باغچه جايرى . علم طاغى . ասոնք և ասոնց նմանները ամէնուն ծանօթ են. ուստի ուրիշ բառ հնարելու և գործածելու հարկ չկայ, և արդէն իրենք որոշեալ ըլլալնուն համար արաբերէնի մէջ վրանին որոշիչ յօդ ال չը դրուիր։

20. Հասարակ անունը այն է՝ որ ամէն ազգ կամ հասարակութիւն ըստ հաճոյից զատ զատ բառեր հնարած կըհնչեն. ինչ. جمل ուղտ. ثور եզն. شجر ծառ. قنفذ ոզնի. حضرم աղոխ. سفرجل սերկևիլ, և ասոնց վրայ ال յօդը կը

և եթէ մէկ գրուին երկուք կարդացուին՝ شدّه միւշէտտէտ, սաստկացեալ կ'ըսուի. ինչ. تكلم թէքէլլիւմ, խօսիլ. և եթէ երկուք գրուին երեք կարդացուին. ինչ. تردد թէրէտտիւտ երկբայիլ, կասկածել, երթևեկել, թէ կրկնութիւն, եւ թէ սաստկութիւն երկուքն ալ իր մէջը կը պարունակէ։

գրուի. որոշն ու անորոշը, կամ մասնաւորն ու ընդհանուրը մէկ մէկէ տարբերելու համար ։

ՈՐՈՇԻՉ ՅՕԴԻՆ ՎՐԱՅ

21. *Որոշիչ յօդը չորս կերպ կը գործածուի, որոնց կ'ըսուի.* جِنْس · اِسْتِغْرَاق · عَهْدِ خَارِجِي · عَهْدِ ذِهْنِي ·

Ա. جنس *սեռօրէն.* اَلرَّجُلُ خَيْرٌ مِنَ ٱلْمَرْأَةِ *արանց սեռը լաւագոյն է քան զկանանց ։*

Բ. استغراق *տրամաբաշխապէս.* الانسان لا يَخلوا من النِسيان *մէն մի անհատ մոռացումէ զերծ չէ ։*

Գ. عهد خارجي *խօսողին ու լսողին միջև որոշեալ անհատ մը կըցուցնէ, նախապէս յիշուած.* جاءَنى رَجُلٌ فَاَكْرَمْتُ الرَّجُلَ *ինծ մարդ մը եկաւ եւ ես նոյն մարդը պատուեցի. կամ* اِشْتَرَيْتُ فَرَساً ثُمَّ بِعْتُ الفَرَسَ *ձի մը գնեցի, յետոյ այն ձին վաճառեցի։*

Դ. عهد ذهنى *խօսողին մտքին միայն յայտնի, լսողին ոչ.* اُدْخُلِ السُوقَ واَشْتَرِ اللَحْمَ *(անձ մը իր սպասաւորին կըսէ) վաճառանոցը մտիր միսը գնէ ։*

22. *Արաբերէն անուանց բաղկացութիւնը երկերկու գրերէն սկսեալ մինչև հինգը կ'ելլէ. ինչ.*

ثُنائى *Երկագիր* [*] يد *ձեռք.* فَم *բերան.* بِن *որդի.* اخ *եղբայր.* اب *հայր.*

ثلاثى *Եռագիր.* حَطَب *փայտ.* فَلَك *երկին.* اَمر *հրաման գործ, իր.*

---

[*] *Բայց առ նուազն 3 գրով պիտի ըլլայ արմատական բառերը. ուստի պակսածքը և ուրիշ առանց նմաններն արտաքոյ կանոնի զարտուղելով մէկմէկ գրերնին կորսնցուցած են. يد բառին բուն կազմութիւնը առանց յապաւելու [illegible] է. նմանապէս* فم—فوه . بن—بنو بنى . اخ—اخو . اب—ابو . *եւլն.*

رباعی Քառագիր . عسکر զօրք, ժողովուրդ . درهم չափ կշռոյ.
عنبر բուրկէն .

خماسی Հնգագիր . سَجَنْجَل հայելի . عَقَنْقَل ընդարձակ ձոր.
աւազի կոյտ .

جَحْمَرِش ծեր կին . جِزْدَحْل ձոր . մեծամարմին կամ յաղթանդամ ուղտ . عَنْدَلِیب սոխակ . عَنْكَبُوت մամուկ . Ասոնք վեց գրով են . բայց یاء ն և واو ը եկամուտ ըլլալուն համար դարձեալ հնգագիր կը համարուին, և հնգագիրներուն կարգը կը դասուին ։

ՑՕԴՈՒԱԾ Ա.

23. Անունները կամ նախատիպ են կամ ածանցական. Ածանցականը կամ նախատիպ անունէ կը ծագի . ինչպէս ։

أَسَد առիւծ . مأَسَده տեղի բազմութեան առիւծուց .
جمره կայծ . مِجْمَر — مِجْمَره բուրվառ , խնկանոց .
مِلْح աղ . مَمْلَحَه աղահանք ։

Կամ բայարմատէ . ինչպէս .

طَبْخ եփել . مَطْبَخ խոհանոց . مِطْبَخ սան .
سَفارت كنس աւլել . مِسْفَره مِكْنَسه աւել .
فَتْح բանալ . مِفْتاح կամ مِفْتَح բանալի .
قَوْل խօսք . مِقْوَل քաղցրախօս կամ քաղցրալեզու .
عَجْن շաղել, մակարդել . مَعْجُون عَجِين խառնուած, խիւս.
دَرْس անհետանալ . دارس աւերակ .
دَرْس ընթեռնուլ . مدرسه տեղի ընթերցանութեան.

ذَبح զենուլ. مَذبَح սպանդանոց. مِذبَح դանակ

فَصل զատել, բաժնել. مَفصِل յօդ, յօդուած։

24. Եռագիր արմատականները 10 ձև ունին. զորս

Ձեւ	Օրինակ	
فَعل	نحل	մեղու.
فِعل	حمل	բեռն.
فِعِل	ابل	ուղտ (հաւաքական).
فُعل	قفل	փական.
فُعُل	عنق	պարանոց.
فَعَل	قدم	ոտք.
فَعِل	كبد	թոք.
فَعُل	رجل	այր մարդ.
فِعَل	عنب	խաղող.
فُعَل	صرد	թռչուն մը.

25. Քառագիրները 6 ձեւ ունին։

Ձեւ	Օրինակ	
فَعلَل	جعفر	նապաստակ, փոքր և մեծ գետ.
فِعلَّ	دمقس	մետաքս.
فُعلُل	عصفر	տեսակ մը ներկ և տունկին մը անուն
فِعلَل	درهم	չափ կշռոյ.
فِعلِل	قرمز	կարմիր ներկ.
فُعَلِل	غلبط	ստուար իր.

26. Հնգագիրները 4 ձեւ ունին։

Չեւ	Օրինակ	
فَعَلَّل	سمندل	կամ պարսկերէն سمندر սալամանդր .
فِعْلَلَ	قرطعب	լաթի կտոր , սակաւ իր .
فُعَلِّل	قدعمل	վիթխարի ուղտ .
فَعْلَلِل	جحمرش	ծեր կին , խիստ պառաւ .

ՅՕԴՈՒԱԾ Բ.

Ցաղագս սեռին اَلْكَيْفِيَّتُ

27. Անունները արական և իգական սեռի տակ են . առջինին مُذَكَّرْ , երկրորդին مُؤَنَّثْ կ'ըսուի , ինչ .

28. رَجُل այր . اَبْ հայր . اَخْ եղբայր . جَمَل արու ուղտ։ Իգական اِمْرَأَةْ կին . اُمّ մայր . اُخْت քոյր . ناقه մատակ ուղտ։

29. Իգական անունները երեք տեսակ են , ինչպէս ։

مؤنث حقيقي Բուն իգական

لفظي » առմամբ կամ կազմութեամբ իգական

سماعي » պիտակ իգական ։

30. Ա. Բուն իգականները միշտ իգական և կամ որ և է էգ կենդանեաց սեռին կպատկանին , ինչպէս ։

زَيْنَبْ عايشه نسيمه لَبْوه էգ առիւծ . نَعْجه էգ ոչխար . دُجاجه մարի , հաւ . նաև شاهده վկայուհի . كاتبه էգ նօտար [*]

---

[*] Հասարակ բառերէ ծագեալ իգական անունները իրենց դէմը միշտ ի կենդանեաց արական մը պիտի ունենան . مذكر من الحيوان مابازائه մա պի իզաֆէսի միւզէքքէրիւն մինէլ հայվան . զօրօ. كاتب արու նօտար . كاتبه էգ նօտար . جد ճէտտ հաւ . جده մամիկ , մեծ մայր . ثور սէվր եզն . ثوره կով . Ուստի կազմութեամբ արական և նշանակութեամբ իգական եղող բառերուն ծայրը իգականի մասնիկ աւելցնելու հարկ չկայ . مرضع միւրտը կամ միւրզը սնուցող . حامل համիլ որ է յղի նշանակէ . طامث թամիս դաշտահար . كاعب քեաապ դեռատի աղջիկ ։

Եթէ այս երկու վերջիններուն ծայրէն تاءُ التَّأنِيث իգականութեան նշն կամ որ նոյն է رسميه هاء անձայն ه հէն վերցուի كاتب՛ արու նօտար · شاهد վկայ կըլլայ ։

31. Առմամբ իգականները մէկ մը ծայրերնին تاءالتأنيث կամ رسميه هاء կամ تاء موقوفه կայանք կամ հանգիստ առած ة կունենան · (խօսքը կայանք գտած կամ լրացած ատենը նշն չհնչուիր), ինչ عِباره . قَرِيحَه . دَفعَة . قَلعة [*] . قلّة . բայց թէոր ընդմիջէ ուրիշ մասնկան յաւելմամբ՝ այսինքն երկուական եւլն մասնկամբ՝ նշյերուն ձայնը միշտ կը հնչուին։ (Տե՛ս 43 թուոյն շարունակութիւնը) ։

Նաեւ تاءُ طَوِيلَة [**] ըսուած երկայն ت ով ալ կը գրուի, և ծայրը աւելորդ تاءُ مُدَوَّرَة ըսուած բոլորշի ة رسميه هاء ունեցող հասարակ և վերացեալ անուն կամ անորիշ դերբայ կան՝ բոլորն ալ այս կարգի իգականներն են, ինչ· إفاقَت ապաքինութիւն · إجازَت հրաման տալ, յարմար գտնել · إقالَة առուտուրը եղծանել, դաշինքը ցրել · سَعادَة երջանկութիւն, բարօրութիւն · حُفرَه փոս, խոր · نُسخَه օրինակ · մէկ մ'ալ արմատին վերջը եյի կամ իւր բնական ձեւն ունեցող ելեֆ մը աւելցնելով, أَلِفٌ مَقصُورَةٌ կարճ ելեֆ կ'սուի ·

---

[*] Հնչումը հոս ձայն հանողին هاء الملفوظه . եւ կամ ու ձայն հանողին, هاء غيرالملفوظه կ'ըսուի, և այս վերջինը միայն բառին վերջը կը դրուի ։

[**] Արաբացիք բայերուն իգական կամ երկրորդ դէմ չինող · կամ արմատէն եղած երկայն ت նշյերուն հետ չշփոթելու համար անուններուն և անորիշ դերբայներուն նշյերը միշտ կլոր կգրեն · իսկ թուրքերէնի մէջ թէ մի և նոյն բառը · ինչ . عبارت , عباره • حكايت , حكايه , حمايت • حمايه , և թէ զատ զատ · ինչ · عنايت , حكمت . երկայն նշյով ալ կամ անձայն հեյով ալ կը գրուի · ինչ · اداره , فواره , عامه • ուստի ասոնց և ընթացակից ընկերացը միակ առաջնորդը սովորութիւնն է մէկ մ'ալ մակբայի փարձած բառերը կլոր նշյով վրանին تنوين նշանին կը դրուի عناية ի շնորհս՝ مكافاة ի փոխարէնութիւն ։

ինչպէս خَبْلَى دَعوَى دُنيَا բառերուն պէս, և երկայն էլիֆ مَمْدُودَة اَلِفْ կ'ըսուի, ինչ. سَودَاء حَمرَاء صَحْرَا և այլն օրինակներուն էլիֆը բառին մէջն է և բուն վերջին գիրը հէմզէ էլիֆն է. բայց Թուրքերէնի մէջ բազմիցս նոյնը չնչուելուն համար, յիշեալ ممدوده الف ին վերջ գիր կը նկատուի։

حُرُوفُ اَلْهِجَاء հեգելու գրերուն բոլորն ալ իգական են. ինչպէս վերը հեգական գրերուն առջին գրուած ածականներէն յայտնի է. (Տե՛ս երես 14)։

32. Գ. Պիտակ իգականները ոչ նշանակութեամբ իգական են և ոչ կազմութեամբ. այլ միայն սովորութեամբ և գործածութեամբ. զորօր. شَمْس Արև. نار հուր և այլն. կենդանեաց վրայ գտնուած զոյգ անդամները ընդհանրապէս այս տեսակէն են. عين աչք. اُذُن ականջ. يد ձեռք. قدم ոտք, և այլն։

ريحٌ عاصِفة մրրկայոյզ հողմ. دارٌ واسِعَة ընդարձակ տուն.
شَمْسٌ مُضِيعَة լուսատու Արեգակ. يَد بَيضاء սպիտակ ձեռք.

Հին դարերու մէջ եկած արաբացւոց երևելի գրագէտներն այսպիսի բառերը, որ միայն հեղինակներէն կիմացուի՝ իգական գործածեր են. մէկ մ'ալ որ անոնց փոքրականները مُصَغَّر իգականի մասնիկով կըլլայ. دُوَيْرَه փոքրիկ տուն. عُيَيْنَه փոքրիկ ակն. شُمَيْسَه փոքր Արև այսինքն լուսաւոր աստղ. կարելի է լեզուին քաջահմուտ անձինք այսպիսի յայտնի կամ անյայտ պատճառներ գտնելով իգական սեռ տուած ըլլան։

ՅՕԴՈՒԱԾ Գ.

Յաղագս Թուոյն اَلْكَمِّيَّةُ

33. Թիւը երեք է مُفْرَدْ Եզական . تَثْنِيَة Երկուական . جَمْع Յոգնական . Եզականը մէկ կը ցուցնէ . Երկուականը երկու . Յոգնականը երկուքէն աւելի ։

	Արական	ԹԻՒՔ	Իգական
Եզական	سارق	մէկ գող	سارقة
Երկուական	سارقان	երկու գողեր	سارقتان
Յոգնական	سارقون	երեք կամ աւելի գողեր	سارقات
Եզական	كتاب	մէկ գիրք	
Երկուական	كتابان	երկու գիրքեր	
Յոգնական	كُتُب	երկուքէն աւելի գիրքեր	

34. ԾՆՕԹ. Երկուականներն երեք կերպ գործածութիւն ունին ։

Ա. Միեւնոյն տեսակէ մէկ մէկու նման նոյնասեռ իրեր կը ցուցնէ , ինչպէս ։

شَجَر ծառ . شَجَرَان شَجَرَيْن երկու ծառեր . رَجُل այր մարդ . رَجُلَان رَجُلَيْن երկու այր մարդիկ . اِمْرَأَة կին . اِمْرَأَتَان اِمْرَأَتَيْن երկու կիներ ։

Բ. Երկու տարասեռ նշանակութիւն ունեցող , և մէկ մէկու հետ առնչականութիւն ցուցնող երկուականի արական ձեւը՝ նախապատիւ կը համարուի իգականին նկատմամբ , ինչպէս ։

أَبُو հայր · أَبَوان أَبَوَين հայր և մայր.
والد հայր · والدان والِدَين ծնողք ·
مَشرِق Արևելք · مشرِقان مَشرِقَين Արևելք Արևմուտք ·
قَمَر Լուսին · قمران قَمَرَين Լուսին և Արև ·

Նաև هُما նոքա · այս երկուական Գրդ. դէմ դերանունով կիմացուի Ա. երկու այր · Բ. երկու կին · Գ. այր և կին միատեղ · انتُما դուք · նմանապէս երկու այր երկու կին, և այր և կին միատեղ ։

Գ. Շատ երկուական բառեր կան որոնք իրենց բնիկ նշանակութիւնը թողլով, երկու մասնաւոր իրեր կը նշանակեն · թէպէտ իրենց նախնական նշանակութիւննին ալ կը չօշափեն, ինչպէս ։

أَصغَر փոքրագոյն ·

أَصغَران أَصغَرَين լեզու և սիրտ ·
اصفران اصفرين ոսկի և քրքում.
اقطعان اقطعين սուր և գրիչ ·
ثقلان ثقلين մարդիկ և ոգիք ·
جديدان جديدين مَلَوان ملوين գիշեր և ցերեկ ·
داران دارين աստի և անտի կենցաղ ·
فرقدان فرقدين երկու լուսատու աստղեր Պրսկ. دو برادران
كريمتان كريمتين երկու աչք ·
كعبتان كعبتين թավլուին երկու զառը տապեղուլունք ·
كليتان كليتين աւազան, լոգարան բաղանեաց ·

كلبتان كلبتين երկու չնիկ, այսինքն աքցան ․
كَوْنان كونين երկու աշխարհ, երկին և երկիր ․
نعلان نعلين զոյգ մը ոտքի աման ․ սանտալ, կօշիկ ․
نيران نيرين Արեւ և Լուսին, և այլք ։

35. Յոգնականներն երկու կերպ են ․ جَمعْ مُصَحَّحْ կանոնաւոր յոգնական, և جمعْ مُكَسَّرْ անկանոն յոգնական ։

36. Կանոնաւորը եթէ անձնական ըլլայ՝ [*] եզականին վերջը وُن և يِن մասնիկները կ'աւելցուի ․ առանց իրեն նախնական կազմութիւնը փոխելու ․ որ եթէ յոգնականի մասնիկը ծայրէն վերցնես՝ եզականն անփոփոխ կը մնայ ․ մէկ մ'ալ թէ անձնական և թէ իրական՝ բառերուն ծայրը آت մասնիկը կ'աւելցուի, որ ճիշդ մեր հայերէնի + յոգնականակերտ գրին կը պատասխանէ, ինչպէս ։

بِن որդի ․ بَنُون ، بنين որդիք ․ بَنات էգ որդիք ․
ساجِد երկրպագու ․ ساجدون ، ساجدين երկրպագուք,
ساجده էգ երկրպագու ساجدات ․

كمال	կատարելութիւն	كمالات
خصوص	առանձնութիւն և յատկութիւն	خصوصات
دَرَجه	աստիճան վեր ելլելու	دَرَجات
دَرَكه	աստիճան վար իջնելու	دَرَكات

37. Անկանոնը այն է՝ որ իւր նախնական կազմութիւ-

[*] Մի քանի բառեր կը խոտորին այս ընդհանուր կանոնէն ․ سنه տարի ․ سنون , سنين տարիներ ․ ارض երկիր, գետին ․ ارضون , ارضين երկիրներ, գետիններ ․ جمع مكسر ալ ունի ․ ինչ․ اراضي ․ ասոնք իրական բառեր են ․ բայց անձնականի յանգ առած են ։

նը փոխելով, սկիզբը, մէջը, վերջը կերպ կերպ այլայլութիւն կը կրէ, զորօրինակ։

Եզական		Յոգնական
مِثل	նման	أَمثال
مَخرَج	ելլելու տեղ.	مَخارج
ضَعيف	տկար, անզօր, խեղճ	ضُعَفا
سِقاء	տիկ ջրոյ։	أَسقِيَه

Այս կերպ յոգնականներն 3 տեսակ կ'ըլլան. ինչ.

Ա. جَمعْ زائدْ եզականին վրայ գիր աւելցնելով, ինչ.

فِكر մտածութիւն. افكار մտածմունք.

Բ. جَمعْ مُساوِ եզականը յոգնականին հետ հաւասար գրով, ինչպէս։ كَريم պատուաւոր. كرام պատուաւորք։

Գ. جَمعْ ناقِصْ եզականէն պակաս գրով, ինչպէս։

طريق ճանապարհ. طُرُق ճանապարհք։

Ձ Ե Ւ Ա.

فَعلْ Ձեւոյն յոգնականները فُعُول أَفعال فِعال فِعلان فَعالِي կ'ըլլան։
1 2. 3 4 5

1 جسر կամ جِسر կամուրջ جسور
2 شكل ձեւ اشكال
3 سجل դուլ ջրհորոյ سجال
4 جار դրացի جيران
5 ارض գետին اراضی

38. ԾԱՆՕԹ. Մէկ ձեւով զանազան նշանակութեամբ եզական բառեր կան, որոնց յոգնականը տարբեր կերպով կը գրուի. ինչպէս.

Եզական		Յոգնական	
امر	հրաման.	اوامر	հրամաններ.
	վիճակ, գործ, իրողութիւն.	امور	վիճակներ, գործեր.
بيت	տուն, բնակարան.	بيوت	տուներ.
	ոտանաւորի տուն.	ابيات	ոտանաւորներ.
خال	մօրեղբայր.	اخوال	մօր եղբայրներ.
	պիսակ.	خيلان	պիսակներ.
رسم	տուրք.	رسوم	տուրքեր.
	ծէս.	مراسم	ծէսեր, սովորութիւններ.
سهم	մաս, բաժին.	اسهام	մասեր, բաժիններ.
	նետ.	سهام	նետեր.

Ասոր հակառակ, մէկ ձեւով զանազան նշանակութեամբ յոգնական բառեր կան, որոնց եզականը տարբեր կերպով կը գրուի, ինչպէս.

Եզական		Յոգնական
بُلْبُل	սոխակ.	بَلابِل
بُلْبُلَه	ծորակաւոր դորակ, գաւաթ.	
بَلْبَلَه	հոգ, ցաւ, տրտմութիւն.	
عظم	ոսկր.	عِظام
عظيم	մեծ.	
رَجُل	այր մարդ.	رِجال
راجل	հետիոտ.	

Եզականներուն նշանակութիւնը մի և նոյն ձև յոգնականով իր մէջը կը պարունակէ այս ոտանաւոր խօսքը։

وَاِذَا اَلبَلابِلُ افْصَحَتْ بِلُغاتِها   فَانْفِ اَلبَلابِلَ بِاحتِساءِ اَلبَلابِلِ

Երբոր սոխակները կ'երգեն քաղցրանուագ ներդաշնակութեամբ, ուրեմն դու մերժէ՛, հեռացո՛ւր տրտմութիւնները գաւաթներէն ըմպելի խմելով։

ՁԵՒ Բ.

39. فِعل ձեւոյն յոգնականներն են أفعال ، فِعال և فُعُول.

بكر կոյս, աղջիկ. յգ. ابكار — —
ريح հողմ. » — رياح —
حصن պարիսպ. » — — حصون

ՁԵՒ Գ.

فُعل և فُعُل ձեւերուն յոգնականներն են أفعال ، فُعُول և فِعال.

خلق * خلق բարք. յգ. اخلاق — —
ثلث ثلث մէկ երրորդ » اثلاث — —
— عنق վիզ. պարանոց. » اعناق — —
برج — համաստեղութիւն. » — بروج —
رمح — սուին. » — — رماح

ՁԵՒ Դ.

فَعَل ձեւոյն յոգնականներն են أفعال և فِعال.

سقم ** հիւանդութիւն. յգ. اسقام —
سبب չուան, պատճառ, առիթ. » اسباب —
جبل լեառն. » — جبال
سَبَع կամ سَبُع գազան, » — سباع

ՁԵՒ Ե.

فَعِل և فِعَل ձեւերուն յոգնականն է أفعال

عقب գարշապար. յգ. اعقاب
عِنَب խաղող. » اعناب
ضِلَع կող, անկիւն. » اضلاع

ԽՈՏՈՐՄՈՒՆՔ

* حسن հասան, գեղեցկութիւն. յոգնական محاسن մահասին.
سوء սաւա, չարութիւն. » مساوى մեսավի.
يمن եէմն, բախտաւորութիւն. » ميامن մէյամին.
رطب րաթպ, թարմ արմաւ » ارطاب էրթապ.

**Զայս ձև ունի ملك (հրեշտակ) որոյ բուն ձևն էր ملئك, յոգ. ملائك և ملائكه.

ՁԵՒՔ Զ, Է, Ը եւ Թ.

فَعْلَة ձեւոյն յոգնականն է فِعال եզ. بلده քաղաք յգ. بلاد

فِعْلَة	«	«	فِعَل »	»	حرفة	արհեստ	»	حرف
فُعْلَة	«	«	فُعَل »	»	تحفة	ընծայ	»	تحف
فَعْلَة	«	«	فِعال »	»	عجلة	կառք	»	عجال
				»	رقبة	պարանոց	»	رقاب

Ծանօթութիւն. — Սոյն ձեւերն երբեմն جمع سالم (կանոնաւոր յոգնական) ալ կ'ընդունին, զորօրինակ։

لَمْعَة	փայլ.	յգ.	لَمَعات	عَتَبَة	սեամք.	յգ	عَتَبات
قِطْعَة	մասն.	»	قِطَعات	عَقَبَة	կիրճ.	»	عَقَبات

ՁԵՒ Ժ.

فَعال ، فِعال եւ فُعال ձեւերուն յոգնականներն են أَفْعِلَه ، فُعُل ،
فِعلان ، فِعَلَه եւ فُعْلان . .

جواب	պատասխան.	յգ.	اجوبه	غَزال	եղնիկ.	յգ.	غِزلان	
سلاح	զէն.	»	اسلحه				غِزلَة	
غراب	ագռաւ.	»	اغربه				احمره	
قَذال	ծոծորակ.	»	قُذُل	خِمار	քող երեսաց	»	خُمُر	
			جدر				خُمْر	
جِدار	որմ.	»	جِدْران	حجاب	վարագոյր	»	حجب	
				شُجاع	քաջ.	»	شُجْعان	

ՁԵՒ ԺԱ.

فَعيل ձեւոյն յոգնականներն են أَفْعِلَه ، أَفْعِلا ، أَفْعال
فَعالى ، فُعَلا ، فَعايِل ، افاعيل ، فَعلى ، فُعُل ، فِعلان եւ فُعلان ، զորօր.

فقرا	յգ.	աղքատ.	فقیر
ضمایر	»	խիղճ	ضمیر
احادیث	»	լուր, խօսք	حدیث
جرحی	»	վիրաւորեալ	جریح
طرق	»	ճանապարհ	طریق
صبیان	»	տղայ.	صبی
خلان	»	մտերիմ.	خلیل

ارغفه	յգ.	կարկանդակ	رغیف
اَعزّه	»	չնաշխարհիկ.	عزیز
اصدقا	»	հաւատարիմ	صدیق
اطبا	»	բժիշկ.	طبیب
ایتام / یتامی	»	որբ	یتیم
املاح	»	գեղեցիկ.	ملیح

ՁԵՒ ԺԲ.

فَعُول ձեւոյն յոգնականն է فُعُل, ինչպէս.

عُرُس	յգ.	փեսայ	عروس
عرائس	»	հարսն	عروس
جزر	յգ.	մորթելի ուղտ	جزور
صبر	»	համբերող.	صبور

ՁԵՒ ԺԳ.

افاعیل, اَفعال, اَفعِلَه, فُعَلا, فَواعِل ձեւոյն յոգնականներն են فاعل
فَعَل, فَعَلی, فُعلان, فُعُل, فُعُول, فِعال, فَعَلَه, فُعَّل, فُعّال զորօր.

فرسان	յգ.	ձիաւոր.	فارس
هلكى	»	կորուսեալ.	هالك
حرس	»	պահապան.	حارس
رُكبان / رَكب	»	հեծանող	راكب
طُیُور / طَیر	»	թռչուն	طائر
رُكّع	»	ծնրադրող	راكع
نیام	»	ննջող	نائم
شهود	»	վկայ. / վկայութիւնք	شاهد
شواهد		[ի գրոց	

حواجب	յգ.	յօնք	حاجب
حجاب	»	բարապան	حاجب
شعرا	»	բանաստեղծ	شاعر
اودیه	»	հովիտ	وادی
اصحاب / صَحب	»	ընկեր, տէր.	صاحب
اباطیل	»	սնոտի.	باطل
طلاب	»	խնդրող.	طالب
سجد	»	երկրպագու	ساجد
سكنه	»	բնակիչ.	ساكن
تجار	»	վաճառական	تاجر
قعود	»	նստող	قاعد
بزل	»	մատաղ ուղտ	بازل

ՅՕԴՈՒԱԾ Դ.

40. *Թէ արմատական բառերուն և թէ յաւելական չորս և կամ աւելի գիր ունեցող բառերուն յոգնականները կը կազմուին, ընդհանրապէս իրենց երկրորդ գրէն ետքը* ا *աւելցնելով և երրորդ գրին* کسره *տալով, զորօրինակ.*

. مبانی ، مبنی . اکابر ، اکبر . عساکر ، عسکر

Ծանօթութիւն. — Այս կանոնէն ի բաց առեալ են فَعال ، فِعال ، فُعال ، فَعُول *և* فَعیل *ձևերն որոց օրինակները ցուցուեցան ի վերև: (Ձևք Ժ, ԺԱ և ԺԲ.):*

ՆԱԽԸՆԹԱՑ ՅՕԴՈՒԱԾԻՆ ՎՐԱՅ ՄԻ ՔԱՆԻ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ.

41. *Կանոն Ա. — Եթէ բառի մը մէջ եկամուտ ձայնաւոր գիր չգտնուի, յոգնականն անփոփոխ կը մնայ, ինչ.*

اکارم ، اکرم . مکاتب ، مکتب . دفاتر ، دفتر . حصارم ، (*աղոխ*) حِصرِم

Կանոն Բ. — Եթէ վերջընթեր գիրն է و *կամ* ا, *կը փոխուի* ى *ի յոգնականին մէջ, զորօրինակ:*

، (*ղոհ*) قربان . یعافیر ، (*եղնիկ*) یعفور . مکاتیب ، مکتوب

: براهین ، (*ապացոյց*) برهان . قرابین

Եւ եթէ երրորդ գիրը ا *է, այս* ا *էն յանմիջապէս ետքը* همزه *կ'աւելնայ, ինչպէս.*

: علائم ، (*նշան*) علامت . رسائل ، (*տետր*) رساله

Ծանօթութիւն. — Այս վերջինները կանոնաւոր յոգնական ալ ունին, ինչպէս. : علامات ، رسالات

Կանոն Գ. — Եթէ եզականը فاعِل ، فاعِله *և* فاعَل *ձևերն ունենայ, ասոնց* ا *ը կը փոխուի* و *ի, ինչպէս.*

ساحل (ծովեզր), سواحل . دائره (շրջանակ), دوائر . خاتم (դրոշմ), خواتم :

Եւ եթէ բառին սկիզբը و *գտնուի, յոգնականը* فعائل *ի ձևը կ'առնու, ինչպէս.* واسطه (*միջնորդ*) *կ'ըլլայ ի յոգնականին* وسائط , *այլ ոչ* وواسط :

Կանոն Դ. — Եթէ եզական բառին վերջը գտնուի անձայն ه *կամ (աւելորդ) կլոր* ة , *կը թողուի, ինչպէս:*
محكمه , محاكم . مملحه , ممالح . محفظه , محافظ . مرحمة , مراحم :

Եւ եթէ եզականը فعيله *ձևն ունենայ,* فعايل *կ'ըլլայ.*
سفينه (*նաւ*), سفاين . مشيمه (*սաղմնաբոյն*), مشايم :

Այսպէս են նաև չորսէ աւելի գիր ունեցող բառերը. բայց չորս գիրը կը պահուի և աւելին կը թողուի յոգնականին կազմութեանը մէջ, ինչպէս.
سَفَرْجَل (*սերկևիլ*), سفارج . عَنكَبُوت (*սարդ, մամուկ*) عناكب
عَنْدَليب (*սոխակ*), عنادل : (*Տես համառօտ* 25 *և* 26).

Սակայն երրորդ գիրը ձայնաւոր եղող բառերուն յոգնականը կը խոտորի այս ձևէն, ինչպէս.
مَطِيَّه (*գրաստ*), مطايا . عطيه (*նուէր*) عطايا . هديه (*ընծայ*), هدايا . *փոխանակ ըսելու* مطايي , عطايي , هدايي :

ՑՕԴՈՒԱԾ Ե.

*Անուանց հոլովներուն * վրայ*

42. *Երեք պարզ հոլով կայ. Ուղղական, Սեռական և Հայցական.*

Եթէ ال *որոշիչ յօդը դրուի հասարակ անուան վրայ,*

---

* اعراب *որ հոլով և նաև քերականական լուծումն կը նշանակէ :*

կ'որոշէ և՝ կամ կը մասնաւորէ այդ անունը՝ որուն կ'ըսուի اَلْمُعَرَّفُ بِاللَّامِ . (որոշեալ յօդիւ)։ (Տե՛ս Հատուած 21.)։

حالُ المُذَكَّرِ المُنكَّرِ

Հոլով անորոշ արականի

		Եզական	Երկուական	Յոգնական
حالةُ الرَّفعِ	Ո.	مُحْسِنٌ բարե-	محسنانِ բարեգործք	مُحسِنُونَ բարե-
حالةُ الخَفضِ	Ս.	محسنٍ [գործ.	محسِنَينِ [երկու	مُحسِنِينَ [գործք.
حالةُ النَّصبِ	Հ.	محسناً	محسِنَينِ	مُحسِنِينَ

حالُ المُذَكَّرِ المُعَرَّفِ

Հոլով որոշեալ արականի

	Եզական	Երկուական	Յոգնական
Ո.	اَلْمُحْسِنُ բարեգործն	المحسنانِ բարեգործքն	المحسنونَ բարե-
Ս.	المحسنِ	المحسنَينِ [երկոքին	المحسنِينَ [գործք(ն)
Հ.	المحسنَ	المحسنَينِ	المحسنِينَ

حالُ المُؤَنَّثِ المُنَكَّرِ

Հոլով անորոշ իգականի

	Եզական	Երկուական	Յոգնական
Ո.	مُحْسِنَةٌ կին բարեգործ.	محسنتانِ կանայք բարե-	محسناتٌ կանայք բա-
Ս.	محسنةٍ	محسنتَينِ [գործք երկու	محسناتٍ [րեգործք
Հ.	محسنةً	محسنتَينِ	محسناتٍ

حالُ المُؤَنَّثِ المُعَرَّفِ

Հոլով որոշեալ իգականի

	Եզական		Երկուական		Յոգնական	
Ո.	اَلْمُحْسِنَةُ	կինն բարե-	اَلْمُحْسِنَتَانِ	կանայքն բա-	اَلْمُحْسِنَاتُ	կանայք(ն)
Ս.	المحسنةِ	[գործ	المحسنتَينِ	[րեգործք եր-	المحسناتِ	] բարե-
Հ.	المحسنةَ		المحسنتَينِ	[կուքին	المحسنات	] գործք .

Ինչպէս կը տեսնուի վերի օրինակներէն, ամէն երկուականի և կանոնաւոր յոգնական արականի եւ կամ իգականի սեռականն իր հայցականին կը նմանի։

---

43. حالُ المُذَكَّرِ المُنَكَّرِ

Հոլով անորոշ արականի

	Եզական		Երկուական		Յոգնական	
Ո.	رَجُلٌ	այր (մի) ·	رَجُلانِ	արք երկու .	رِجالٌ	արք (ոմանք) .
Ս.	رجلٍ	առն (միոջ) ·	رجُلَينِ	արանց երկուց ·	رجالٍ	արանց (ոմանց)
Հ.	رجلاً	այր (մի) ·	رَجُلَينِ	արս երկուս .	رجالاً	արս (ոմանս) ·

حالُ المُذَكَّرِ المُعَرَّفِ

Հոլով որոշեալ արականի

	Եզական		Երկուական		Յոգնական	
Ո.	اَلرَّجُلُ	այր(ն)	اَلرَّجُلانِ	արքն երկոքին	اَلرِّجالُ	արք(ն)
Ս.	الرجلِ	առն(ն)	الرجلَينِ	արանցն երկոցունց	الرجالِ	արանց(ն)
Հ.	الرجلَ	զայր(ն)	الرجلَينِ	զարսն երկոսին	الرجالَ	զայրս(ն)

حالُ المُؤَنَّثِ المُنَكَّرِ

Հոլով անորոշ իգականի

Եզական — Երկուական — Յոգնական

Ո. اِمْرَأَةٌ կին (մի)· اِمْرَأَتَانِ կանայք երկու. نِسَاءٌ կանայք (ոմանք)

Ս. اِمْرَأَةٍ կնոջ (միոյ) اِمْرَأَتَيْنِ կանանց երկուց نِسَاءٍ կանանց (ոմանց)

Հ. اِمْرَأَةً կին (մի) اِمْرَأَتَيْنِ կանայս երկուս· نِسَاءً կանայս (ոմանս)

حالُ المُؤَنَّثِ المُعَرَّفِ

Հոլով որոշեալ իգականի

Եզական — Երկուական — Յոգնական

Ո. اَلْاِمْرَأَةُ կին(ն) اَلْاِمْرَأَتَانِ (ն) կանայքն երկոքին. اَلنِّسَاءُ կանայք(ն)

Ս. اَلْاِمْرَأَةِ կնոջ(ն) اَلْاِمْرَأَتَيْنِ (ն) կանանցն երկոցունց. اَلنِّسَاءِ կանանց(ն)

Հ. اَلْاِمْرَأَةَ զկին(ն) اَلْاِمْرَأَتَيْنِ (ն) զկանայսն երկոսին. اَلنِّسَاءَ զկանայս(ն)

Իգական անուն.

Եզական — Երկուական — Յոգնական

Ո. نُسْخَةٌ օրինակ · نُسْخَتَانِ օրինակք երկու. نُسَخٌ օրինակք

Ս. نُسْخَةٍ — نُسْخَتَيْنِ — نُسَخٍ

Հ. نُسْخَةً — نُسْخَتَيْنِ — نُسَخًا

Այս օրինակներէն կը տեսնուի որ անկանոն յոգնականաց հոլովական վերջաւորութիւններն եզականներուն հետ նոյն են. իսկ եթէ եզականին վերջը իգականի նշանն եղող աւելորդ ة գտնուի, սա ինքն կը հոլովի յեզականին և յերկուականին:

Իգական անուն.

Ո. سَفِينَةٌ նաւ․ سفينَتانِ երկու նաւ․ سفائِنُ կամ سُفُن նաւեր
Ս. سفينةٍ سفينَتَينِ سفائنَ
Հ. سفينةً سفينَتَينِ سفائنَ

Եզական	Երկուական	Յոգնական
Ո. وَكِيلٌ փոխանորդ	وكيلانِ երկու փոխանորդ	وُكَلاءُ փոխանորդք
Ս. وَكِيلٍ	وكيلَينِ	وُكَلاءَ
Հ. وكيلاً	وكيَاينِ	وُكَلاءَ

غيرالمنصرفِ ըսուած, այսինքն՝ فواعل، فَعلاء և այլ ձևերն ունեցող հասարակ անուններուն սեռականը հայցականին կը հետևի երկուական ու յոգնականին մէջ, ինչպէս կը տեսնուի վերջին օրինակին մէջ։

44. Յատուկ անունները ոչ ال որոշիչ յօդը կ՚առնուն՝ վասն զի արդէն ինքնին որոշեալ բառեր են, և ոչ تنوين վասն զի չեն անորոշ բառեր, և ոչ ալ کسره, վասն զի սեռականնին հայցականնուն կը նմանի. ուստի غير المنصرف անուանք կը կոչուին, ինչպէս.

Ուղղ. إِدْرِيس Ենովք.
Սեռ. ادريسَ Ենովքայ.
Հայց. ادريسَ զԵնովք.

Այսպէս կը հոլովուին داود (Դաւիթ), ابراهيم (Աբրահամ), بَعْلَبَكّ (Պաալպէքք), زُحَل (Երևակ)։

45. غيرالمنصرف անուանց կարգէն են նաև.

Ա. اَفْعَلْ ձևն ունեցող

1) Բաղդատական ածականներն, սոնց իգական-ները և անկանոն յոգնականները, ինչպէս.

Արական

اَفضَلْ (առաքինագոյն), اَکبر (մեծագոյն), اصغر (փոքրագոյն)

Իգական

فُضلَى » کبری » صغری »

Յոգնական

فُضَلْ (առաքինագոյնք), کبر (մեծագոյնք), صغر (փոքրագոյնք)

2) Գոյն, գեղեցկութիւն կամ թերութիւն ցուցնող ածականները, ինչպէս. اَحمَرْ (կարմիր), اصفر (դեղին). — اَزَجّ (նրբայօն), ادعج (սևակն). — اعمى (կոյր), اعرج (կաղ)։

3) Յատուկ անունները, ինչպէս. اطحل (լեառն յԱրաբիա)։

4) Հասարակ անունները, ինչպէս. اَفعَى (իժ), اجدل (ճուռակ)։

Բ. Տեղական վիճակ ցուցնող فَعلان ձևով ածականները, ինչպէս. سكران (արբեալ). ندمان (զղջացողն). առաջինին յոգնականը سُكارَى և երկրորդինը نُدامَى կ'ըլլայ։

Գ. فَعلاء * ձևն ունեցող բառերը, ինչ. صحراء (դաշտ)։

Դ. Թուականաց միաւորներուն فُعَال և مَفعَل ձևերը, ինչպէս. اُحادُ կամ وُحاد ՚ مُوحَدُ ՚ որք կը նշանակեն واحِداً واحِداً մի առ մի. ثناء ՚ مثنى. երկու առ երկու. ثلث կամ مثلث.

* اشيا բառն ալ (եզական شیء) թէպէտև افعال ձևն ունի՝ բայց ا յանգին պատճառաւ غير المنصرف ի կարգէն է։

երեք առ երեք. رباع կամ مربع . չորս առ չորս, և այլն։

Ե. فُعَلا ، أَفعِلا ، مَفاعيل ، مَفاعل ، أَفاعيل ، أَفاعل ، فَعايِل ձևերն ունեցող յոգնականները, ինչպէս. سفاين (նաւեր), صوامع (վանորայք), افاخم (վսեմագոյնք), اناعيم (արջառք, ոչխարք և ուղտք), معابد (տաճարք), معاشر (խումբեր), مصابيح (կանթեղներ), اولياء (սուրբք, տէրք), وكلا (փոխանորդք)։

Այս վերջին յոգնական բառերուն եզականներն են. سفينه ، صومعه ، افخَم ، انعام (այս ալ յոգնական է, եզականը نَعَم կ՚ըլլայ), معبد ، معشر ، مصباح ، ولى ، وكيل .

Երբոր եզական բառի մը نَعَم (ուղտ և ոչխար) յոգնական նուազականը أَنْعام և բազմաւորականը أَناعيم ըլլայ՝ այս վերջինիս جمع الجمع կ՚ըսուի։ Ուրիշ օրինակ. ظُفر եղունգն, اظفار اظافير . راهب երկիւղած, կրօնաւոր, رهبان رهابين ։

Իսկ եթէ յոգնականն միայն վերջնական ձև ունենայ՝ ինչպէս. مسجد مساجد . مصباح مصابيح . منتهى الجمع կ՚ըսուի։

جمع قلت چار باشد در زبان نحويان
اَفْعُلُ و اَفْعالُ و فِعْلة هم بوزن اَفْعِلة

Մէկ քանի օրինակներ

Ուղղ.	اَفضَلُ	صَحْراءُ	سَكْرانُ
Սեռ.	افضَلَ	صحراءَ	سكرانَ
Հայց.	افضَلَ	صحراءَ	سكرانَ

46. Իսկ ا եւ կամ ى ի ձև առած սուղ ելէֆով

(الالف المقصورة) վերջաւորեալ յատուկ անուններն բոլորովին անփոփոխ կը մնան. սապէս։

Ուղղ.	زَكَرِيَّا	Զաքարիա	مُوسَى	Մովսէս	عِيسَى	Յիսուս
Սեռ.	زكريا	Զաքարեայ	موسى	Մովսիսի	عيسى	Յիսուսի
Հայց.	زكريا	զԶաքարիա	موسى	զՄովսէս	عيسى	զՅիսուս

47. Սոյն յանգ ունեցող հասարակ անուններն ալ, թէ անորոշ և թէ որոշեալ, նոյն օրինակ անփոփոխ կը մնան. ինչպէս։

Ուղղ.	فَتًا	կամ	فَتًى	պատանի	اَلْعَصَا	գաւազանն
Սեռ.	فتا	»	فتى		العصا	
Հայց.	فتا	»	فتى		العصا	

Այսպէս են նաև دنيا, فتوى, دعوى ևայլն։

48. اَبُو (հայր), اَخُو (եղբայր), هَنُو (առականք), حَمُو (աներ), فُو (բերան), և ذُو (տէր) բառերուն ուղղական
կանին վերջնագիրն որ է و, կը փոխուի ى ի սեռական
նին և ا ի հայցականին, զորօրինակ.

Ուղղ.	اَبُو*	اَخُو	هَنُو	حمو	فو	ذو
Սեռ.	اَبى	اخى	هَنِى	حمى	فى	ذى
Հայց.	آبَا	اخا	هَنَا	حما	فا	ذا

49. ى ով յանգեալ արմատական բառերը՝ فاعل ձևն առնլով անորոշ եզական հոլովուած ատեն, կը կորսնցնեն

---

* Բառի մը վերջին ձայնանշանին փոփոխմամբը կատարուած հոլովին կ'ըսուի الاعراب بالحركات · իսկ ձայնաւոր գրի փոփոխմամբը կատարուած հոլովին կ'ըսուի الاعراب بالحروف

իրենց ی ն յուղղականին և ի սեռականին միայն · իսկ ամէն հոլովներուն մէջ միանգամայն՝ անորոշ յոգնական հոլովուած ատեն, ինչպէս · بَقِيَ (մշտնջենաւորութիւն, հաստատ մնալ) որոյ فاعل ձևն է باقٍ , կը հոլովի այսպէս ·

	Եզական			Յոգնական		
Ո·	باقٍ (կայուն)	փոխանակ	باقِيٌ	باقُونَ	փոխանակ	باقِيُونَ
Ս·	باقٍ	»	باقِي	باقِينَ	»	باقِيِينَ
Հ·	باقِياً		باقِياً	باقِينَ	»	باقِيِينَ

مَا الدُّنْيَا بَاقِيَةٌ لِأَحَدٍ *աշխարհս մէկու մը մշտակաց չէ ·*

Նոյնպէս են նաև و ով յանգեալ արմատական բառերն՝ որոնք սակայն فاعل ձևն առած ատեննին, ی ի կը փոխարկեն و ը ըստ կանոնին զոր պիտի տեսնենք յետոյ · ուստի خُلُوّ (դատարկութիւն) որոյ فاعل ձևն է خالٍ , կը հոլովի այսպէս ·

	Եզական			Յոգնական		
Ո·	خالٍ (դատարկ)	փոխանակ	خالِيٌ	خالُونَ	փոխանակ	خالِيُونَ
Ս·	خالٍ	»	خالِي	خالِينَ	»	خالِيِينَ
Հ·	خالِياً		خالِياً	خالِينَ	»	خالِيِينَ

50. *Իսկ ասոնց որոշեալն անփոփոխ կը մնայ թէ յեզականին և թէ ի յոգն · միայն եզ. հայց. ի—բէ—ն մը կառնու ·*

	Եզական	Յոգնական		
Ուղղ·	الباقي	الباقُونَ	փոխանակ	الباقيونَ
Սեռ ·	الباقي	الباقِينَ	»	الباقِيِينَ
Հայց ·	الباقِيَ	الباقِينَ	»	الباقِيِينَ

Այսպէս կը հոլովուին արմատին վերջին գիրը ی կամ و ունեցող ներկայ ընդունելութիւնները (اسم فاعل). այսինքն յիշեալ գրերուն նախընթաց գիրը «كسره»ով եղած ատեն, թէ եռագրական և թէ յաւելական կամ ածանցեալ ձևերը մի և նոյն կանոնին ենթակայ են, ինչպէս. كافى (բաւական). شافى (առողջարար, բժիշկ). فانى (կորստական, ապականացու). بارى (արարիչ). غازى (պատերազմող). عالى (բարձրացող). داعى (աղօթող, հրաւիրող, դատախազ). مُدَّعِى (դատախազ, պահանջող). مُتَمَنِّى (խնդրող, ցանկացող). مُتَرَجِّى (յուսադիր). مُتَسَلِّى (մխիթարեալ). և այլն։

ՅՕԴՈՒԱԾ Զ.

اَلْإِضَافَة.

ՅԱՂԱԳՍ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԳՈՅԱԿԱՆ ԱՆՈՒԱՆ ԸՆԴ ԳՈՅԱԿԱՆԻ.

51. Անուն մը ուրիշ անուան մը հետ կապակցելով, որո՛ւ կամ ի՛նչ բանի վերաբերիլը (اسناد) կը ցուցնէ։ Առաջինոյն կ'ըսուի اَلْمُضَافُ (յատկացեալ), եւ երկրորդին اَلْمُضَافُ اِلَيهِ (յատկացուցիչ)։

Արաբական լեզուին մէջ յատկացեալը յատկացուցչէն յառաջ կը դրուի, ինչպէս - غُلَامُ زَيدٍ (ծառայն Զէյտի)։

52. Կապակցութիւնը երեք կերպ է։

Ա. اَلْإِضَافَةُ اللَّامِيَّةُ (լամական կապակցութիւն) այն է,

յորում لِ նախդիրը կ՚իմացուի զօրութեամբ յատկացուցչին վրայ, ինչպէս ․

مِزمارُ داوُدَ այսինքն مِزمارٌ لِداوُدَ (սրինգն Դաւթի)

غلامُ اِمرَأَةٍ » غلامٌ لِإمرَأَةٍ (ծառայ կնոջ)

حَضِيضُ جَبَلٍ » حضيضٌ لِجبلٍ (ստորոտ լերին)

مِفتاحُ البَيتِ » مفتاحٌ لِلبيتِ (բանալի տանն)

مَنْفَعَةُ الْعِلمِ » منفعةٌ لِلعِلمِ (օգտակարութիւն գիտութեան)

Բ. الاضافةُ الْبَيانِيَّةُ (յայտնական կապակցութիւն) այն է յորում مِن նախդիրը կ՚իմացուի զօրութեամբ յատկացուցչին վրայ, ինչպէս ․

خاتَمُ ذَهَبٍ այսինքն خاتمٌ من ذَهَبٍ (մատանի ոսկեղէն)

ثَوبُ قطنٍ » ثوبٌ مِن قطنٍ (հանդերձ բամբակեայ)

Գ. الاضافةُ الظَرفِيَّةُ սակաւ ուրէք (ներգոյական կապակցութիւն) այն է, յորում فی նախդիրը կ՚իմացուի զօրութեամբ յատկացուցչին վրայ, ինչպէս ․

ضربُ اليَومِ այսինքն ضَربٌ واقع فی اليوم (այն օրուան եղած ծեծը)

53. Ծանօթութիւն Ա․ — Յատկացեալը ոչ յօդ և ոչ ալ تَنوين կ՚առնու, ինչպէս ․

كَلامُ الحُكَماءِ (խօսք իմաստնոց)

دارُ الآخِرَةِ (հանդերձեալն)

دار السَلامِ (դրախտ)

نجومُ السَماءِ (աստեղք երկնից) ․

54. Ծանօթութիւն Բ. — Երկուական և կանոնաւոր յոգնական յատկացեալներուն ن երը կը ջնջուին, զորօր ․

Երկուական

Ո. غُلامَا زيدٍ երկուքին ծառայքն Զէյտի

Ս. غلامَيِ زيدٍ երկոցունց ծառայիցն Զէյտի

Հ. غلامَيِ زيدٍ զերկոսին ծառայսն Զէյտի.

Կանոնաւոր յոգնական

Ո. ساكِنُوا الْبَلَدِ բնակիչք քաղաքին

Ս. ساكِنِي الْبَلَدِ բնակչաց քաղաքին

Հ. ساكِنِي الْبَلَدِ զբնակիչս քաղաքին.

Ասոնք պիտի ըլլային غُلامانِ زيدٍ ، غلامَينِ زيد եւ ساكنونَ الْبلدِ و ساكنينَ الْبلد و ساكنينَ البلدِ ըստ նախնական ձեւոց որովք սակայն չէ բնաւ ներելի վարել:

Այսպէս է նաեւ بَنُو آدم (որդիք Ադամայ), بَنِي آدم ، փոխանակ ըսելու بنون آدم ، بنين آدم :

Ծանօթութիւն Գ. — Եթէ յատկացուցիչը որոշեալ ըլլայ, կ'որոշէ (تعريف) զյատկացեալը, ինչպէս.
أَسَدُ الْغَابَةِ (առիւծ անտառին). مِزمارُ داوُدَ (սրինգն Դաւթի):

Իսկ եթէ յատկացուցիչն որ և իցէ անձ մը կամ իր մը ցուցնէ, կը մասնաւորէ (تخصيص) զյատկացեալը, ինչպէս.
غُلامُ اِمْرَأَةٍ (ծառայ կնոջ). حَضِيضُ جَبَلٍ (ստորոտ լերին).

Ահաւասիկ մի քանի օրինակ վարժութեան համար։

حِكْمَةُ الله իմաստութիւնն, սքանչելիքն Աստուծոյ

بَيضَةُ فِضَّةٍ հաւկիթ արծաթոյ, արծաթեայ

لُجَيْنُ الْماءِ ջրոյն արծաթը, ջուր արծաթեայ, յստակ ջուր

أَدخَلتُ خاتَمى فى أُصْبُعِى	Մատանիս գրի մատս։
صُدُورُ الاَحرارِ قُبُورُ الأَسرارِ	Ազնուականաց սիրտերը գաղտնեաց կամ աւանդից պահարաններն են։
رَأْسُ الحِكْمَةِ مَخافَةُ اللهِ	Գլուխ իմաստութեան երկիւղ Աստուծոյ (է)։
بَدأُ الحِكْمَةِ مَخافَةُ الرَّبِّ	Սկիզբն իմաստութեան երկիւղ Տեառն (է)։
كَلامُ المُلُوكِ مُلُوكُ الكَلامِ	Խօսք թագաւորաց թագաւորք խօսից են
مِن عادات السادات سادات العادات	Մեծամեծաց սովորութիւնք սովորութիւնք մեծամեծաց (են)։
كُلُّ عِلمٍ لَيسَ فِى القِرطاسِ ضاعَ	Ամէն գիտութիւն որ ի գիր առնուած չէ, կը կորսուի։
كُلُّ سِرٍّ جاوَزَ الاِثنَينِ شاعَ	Ամէն գաղտնիք որ երկուքէն կանցնի կը տարածուի*
هَدِيَّةُ الرّاعِى صَمغُ الصَّنَوبَرِ	Ընծայ հովուին խէժ սօճոյ։
اَلخَمرُ مِصباحُ السُّرُورِ وَمِفتاحُ الشُّرُورِ	Գինին է կանթեղ խրախութեան և բանալի չարեաց։

---

55. *Երբեմն յատկացեալն և յատկացուցիչը բարդ-բառից կարգը կ'անցնին, ինչպէս·*

ضَربُ المَثَلِ *առած*, ضُرُوبُ الأَمثالِ *առածք*

دار الفُنُونِ *արուեստանոց*

شَيخُ الإِسلامِ *Երիցագլուխ Մահմետականաց*

دار المُعَلِّمِينَ *վարժապետանոց*

دار المُعَلِّماتِ *դպրաց վարժուհեաց*

شاكرُ النِّعمَةِ *երախտապարտ էմ*

مُقِرُّ النِّعمَةِ *բարիքը խոստովանող.*

---

* Այս տեղս երկուք ըսելով երկու շուրթն կիմացուի որ է բերան։

ՅՕԴՈՒԱԾ Է.

ՅԱՂԱԳՍ ԱԾԱԿԱՆԱՑ

56. Արաբերէնի մէջ ածականը, թէ որոշեալ ըլլայ և թէ անորոշ, միշտ գոյականէն ետքը կը դրուի և անոր որպիսութիւնը կը յայտնէ, ինչպէս.

رَجُلٌ عالِمٌ այր գիտուն

جَبَلٌ شاهِقٌ լեառն բարձր

نِعْمَ الأَنِيسُ الكِتابُ النَّفِيسُ զի՜ բարի ընկեր է մատեան ընտիր

جاءَنِي رجل عالم այր ոմն գիտուն եկն առ իս

جاءَتْنِي اِمْرَأَةٌ صالِحَةٌ կին ոմն բարեպաշտօն եկն առ իս

Կրկնութիւն ածականաց

جاءَكُمُ الرَّجُلُ العالِمُ الفاضِلُ այրն գիտուն, առաքինի եկն առ ձեզ

57. Ածականը իր գոյականին հետ կը համաձայնի ութ դէպքի մէջ. այսինքն՝ Ա. Հոլովի. Բ. Որոշեալի. Գ. Անորոշի. Դ. Եզականի. Ե. Երկուականի. Զ. Յոգնականի. Է. Արականի. Ը. Իգականի պարագայից մէջ։

Դիտողութիւն. — Ըստ ինքեան գոյական կամ ածական չըլլար, այլ բառ մը ուրիշ բառի մը քով գալով, կ'իմացուի իրենց վիճակը կամ միտքը. վասն զի թէպէտև موصوف (գոյական) և صفة (ածական) ըսել սովորութիւն եղած է. սակայն موصوف ածական ունեցող, ածական առած ըսել է. ուստի բառի մը առանձին ոչ գոյական և ոչ ածական ըլլալը կրնանք վճռել, զորօրինակ.

Որոշեալ գոյական և ածական

Եզական արական	ٱلْخُلْقُ الْحَسَنُ	բարք(ն) գեղեցիկ
» իգական	ٱلْخِلْقَةُ الْحَسَنَةُ	
Յոգնական	ٱلأخْلَاقُ الْحَسَنَةُ	
Եզական արական	ٱلْخُلْقُ السَّيِّئُ	բարք(ն) յոռի
» իգական	ٱلْخِلْقَةُ السَّيِّئَةُ	
Յոգնական	ٱلأَخلاقُ السَّيِّئَةُ	

58. Բացի ـُونَ և ـِينَ վերջաւորեալ բայածականներէն* որ անձ կը ցուցնեն, դրեթէ ամէն յոգնական, թէ կանոնաւոր և թէ անկանոն, իգական սեռէ է ըստ քերականական առածին թէ (كُلُّ جَمْعٍ مُؤَنَّثٌ) ամէն յոգնական իգական է։

Անորոշ գոյական և ածական

Եզական արական	خُلُقٌ حَسَنٌ	բարք գեղեցիկ
» իգական	خِلْقَةٌ حَسَنَةٌ	
Յոգնական	أَخْلَاقٌ حَسَنَةٌ	

59. Ծանօթութիւն. — Որոշեալ անունները կ'ունենան վերջերնին մէկ فتحه, մէկ کسره և մէկ ضمه. իսկ անորոշներն ասոնց իւրաքանչիւրէն երկերկու, ինչպէս տեսնուեցաւ վերագոյն։ (Տես հատուած 42 եայլն)։

Կը դնենք աստանոր մէկ քանի օրինակ ևս, վարժութեան համար։

---

* Քիչ սովորական է ըսել قدیمة متقاعدین (վաղեմի հանգստաւորներ), փոխանակ ըսելու قدیم متقاعدین :

Որոշեալ գոյական և ածական

اَلرَّجُلُ الْكَامِلُ	այր(ն) կատարեալ .
اَلرِّجَالُ الْكَامِلَةُ	արք(ն) կատարեալք .
اَلْبَيْتُ الْوَاسِعُ	տուն(ն) ընդարձակ .
اَلْبُيُوتُ الْوَاسِعَةُ	տունք(ն) ընդարձակք .

Անորոշ գոյական և ածական

رَجُلٌ كَامِلٌ	այր (ոմն) կատարեալ .
رِجَالٌ كَامِلَةٌ	արք (ոմանք) կատարեալք .
بَيْتٌ وَاسِعٌ	տուն (մի) ընդարձակ .
بُيُوتٌ وَاسِعَةٌ	տունք ընդարձակք .

60. *Անձն կամ իր ցուցնող յոգնական գոյականի մը ածականը կը գրուի եզական իգական. ինչպէս որ տեսնուեցաւ վերի օրինակին մէջ երբեմն կանոնաւոր և կամ անկանոն յոգնական . իսկ երկուական գոյականին ածականն երկուական կը գրուի միշտ , ինչպէս .*

Կանոնաւոր անձնական արական

Եզ.	اَلْمُصَنِّفُ الْمَشْهُورُ	Մատենագիր(ն) համբաւաւոր
Երկ.	اَلْمُصَنِّفَانِ الْمَشْهُورَانِ	Մատենագիրքն համբաւաւորք երկոքին
	اَلْمُصَنِّفَيْنِ الْمَشْهُورَيْنِ	(Կ. , Յ) երկոսին մատենագրաց համբաւաւորաց
Յոգ.	اَلْمُصَنِّفُونَ الْمَشْهُورُونَ	Մատենագիրք(ն) համբաւաւորք (աւելի քան զերկուս)
	اَلْمُصَنِّفِينَ الْمَشْهُورِينَ	(Հ, Ի) մատենագրաց(ն) համբաւաւորաց

Կանոնաւոր անձնական իգական

Եզ. اَلْمُصَنِّفَةُ الْمَشْهُورَةُ Հեղինակուհի(ն) համբաւաւոր

Երկ. { اَلْمُصَنِّفَتَانِ الْمَشْهُورَتَانِ Հեղինակուհիքն համբաւաւորք երկոքին
اَلْمُصَنِّفَتَيْنِ الْمَشْهُورَتَيْنِ (Զ, Յ) երկուսին հեղինակուհիսն համբաւաւորս }

Յոգ. اَلْمُصَنِّفَاتُ الْمَشْهُورَاتُ Հեղինակուհիք(ն) համբաւաւորք (աւելի քան զերկուս.

Անկանոն անձնական արական

Յոգ. { اَلْمُعَلِّمُونَ الْكِرَامُ ուսուցիչք(ն) պատուաւորք
اَلْمُعَلِّمِينَ الْكِرَامَ զուսուցիչս(ն) պատուաւորս
بِالْمُعَلِّمِينَ الْكِرَامِ յուսուցիչս(ն) պատուաւորս }

Յոգ. اَلْعُلَمَاءُ الْفِخَامُ գիտունք(ն), օրինականք(ն) վսեմք ։

Անկանոն և կանոնաւոր իրական

61. Յոգնականներուն ածականները յաճախ եզական իգական և սակաւ ուրեք յոգնական կը դրուին (Տես Հատուած (70, 71.), ինչպէս.

اَلْمَطَالِبُ الْمَقْبُولَةُ գիտաւորութիւնքն ընդունելիք
كُتُبٌ نَفِيسَةٌ մատեանք ընտիրք

{ اَلْكَلِمَاتُ الطَّيِّبَاتُ
اَلْكَلِمَاتُ الطَّيِّبَةُ } խօսքն բարիք.

مَنَازِلُ شَاهِقَاتٌ բարձրաբերձ ապարանք։

62. *Յատուկ անուանք և յատկացուցչով որոշեալ հասարակ անուանք* ال *յօդը չեն առնուր. այլ իրենց ածականը միայն կ'առնու յօդը, ինչպէս.*

عِيسَى الْمَسِيحُ *օծեալն Յիսուս*
إِبْرَاهِيمُ الأَمِينُ *հաւատարիմն Աբրահամ*
أَبِي الْمُكَرَّمُ أَرْسَلَ إِلَيَّ هٰذِهِ الرِّسَالَةَ *Հայր իմ պատուական առաքեաց ինձ զայս նամակ,*

Անորոշ գոյականներն երբեմն ամբողջ նախադասութիւն մը իբր ածական կ'առնուն, ինչպէս.

جَاءَنِي رَجُلٌ قَامَ أَبُوهُ
جَاءَنِي رَجُلٌ أَبُوهُ قَائِمٌ
Եկն առ իս այր մին, որոյ հայրն յոտին կայր.

مَرَرْتُ بِخَلِيلٍ يُحِبُّ الْعِلْمَ *Հանդիպեցայ բարեկամի մը, որ կը սիրէ գիտութիւն.*

---

63. فَعُولٌ *ձևոյն վրայ գացող բայածականները, եթէ ներգործական կամ չեզոք բայի իմաստ ունենան, և* فَعِيلٌ *ձևոյն վրայ գացողները, եթէ կրաւորական բայի իմաստ ունենան, անփոփոխ կը մնան, այսինքն իրենց գոյականներուն հետ չեն համաձայնիր, ինչպէս.*

رَجُلٌ عَذُولٌ *այր մեղադրող* رَجُلٌ صَبُورٌ *այր համբերող*
إِمْرَأَةٌ عَذُولٌ *կին մեղադրող* إِمْرَأَةٌ صَبُورٌ *կին համբերող*
جَارِيَةٌ كَسُولٌ *աղախին ծանրաբարոյ*

Բայց երբ գոյականը ներգործութեամբ գրուած չըլլայ՝ ածականը սեռին յարմարցնել հարկ կ'ըլլայ, ինչպէս.

هٰذِهِ قَتِيلَةٌ *այս սպանեալ էգ մի է։*

رَجُلٌ جَرِيحٌ այր վիրաւորեալ   غُلاَمٌ أَصِيلٌ բուն ծառայ

اِمْرَأَةٌ جَرِيحٌ կին վիրաւորեալ   فَتَاةٌ قَتِيلٌ մանկամարդ սպանեալ

64. Ընդհակառակն فَعُولٌ ձեւոյն վրայ գացողները, եթէ կրաւորական բայի իմաստ ունենան և فَعِيلٌ ձեւոյն վրայ գացողները, եթէ ներգործական բայի իմաստ ունենան, կը համաձայնին, ինչպէս·

كِتَابٌ زَبُورٌ մատեան գրեալ   رَجُلٌ نَصِيرٌ այր օգնող

نَاقَةٌ خَلُوبَةٌ մատակ ուղտ կթելի   اِمْرَأَةٌ نَصِيرَةٌ կին օգնող

Յաղագս բաժանման ածականաց

65. Ածականները չորս աստիճան կը բաժանին, զորս·

Ա. صِيغَةٌ أَصْلِيَّةٌ դրական ածական

Բ. تَفْضِيلِيَّةٌ » բաղդատական »

Գ. إِفْرَاطِيَّةٌ » գերադրական »

Դ. تَصْغِيرِيَّةٌ » կամ تَقْلِيلِيَّةٌ փոքրական կամ նուաղական

66. Դրական ածականը պարզ ածական մըն է, ինչ·

خَشِنٌ	կարծր	عَارِي / عُرْيَان	մերկ
عَالِمٌ	գիտուն	عَطْشَانُ	ծարաւի
فَقِير	աղքատ	جَائِعٌ / أَجْوَعَانُ	անօթի
جَرِيح	վիրաւորեալ	مَرِيضٌ	հիւանդ
مَشْهُور	համբաւաւոր	ضَخْمٌ	ստուար, խոշոր
أَصْفَرُ	դեղին		
عَادِي	սովորական		

67. Բաղդատական ածականը երկու անձ կամ երկու իր իրարու հետ բաղդատելով, միմեանց տարբերութիւնը կը ցուցնէ, ինչպէս.

فَقْر կարօտութիւն فَقِير կարօտ أَفْقَر կարօտագոյն

كِبَر մեծութիւն كَبِير մեծ أكبر մեծագոյն

صِغَر փոքրութիւն صغير փոքր اصغر փոքրագոյն, աւելի փոքր

68. Ծանօթութիւն.—Պէտք չէ շփոթել أَصْفَر դեղին, պարզ ածականը أَكْبَر մեծագոյն, բաղդատականին հետ. Թէպէտև սոքա իբր եզական արական, նոյնաձև են, բայց եզական իգականնին և յոգնականնին տարբեր. ինչպէս. أَكْبَر ին իգականը كُبْرَى և յոգնականը أَكَابِر և كُبَر կ'ըլլայ իսկ أَصْفَر ին իգականը կ'ըլլայ صَفْرَاء և յոգնականը صُفْر այլ ոչ أَصَافِر.

69. Գերադրականը ներկայ ընդունելութեան նշանակութեանը չափազանցութիւն կամ ուժգնութիւն կու տայ, և ասոր صِيغَةُ الْمُبَالَغَةِ ալ կ'ըսուի. սովորական ձևերն են, فَعّال և فَعُول, ինչպէս.

كِذب սուտ խօսիլ. كاذب սուտ խօսող. كَذّاب ստախօս.

صبر համբերել. صابر համբերող. صبار երկայնամիտ.

شكر շնորհակալ ըլլալ. شاكر շնորհակալու. شَكور գոհացող.

عِلم գիտել. عالم գիտուն. علام ամենագէտ.

جَهل չգիտել. جاهل տգէտ. جَهول խիստ տգէտ

70. Այս فَعّال ձևոյն վրայ եկող բառերը երբեմն ա
րուեստով մշտաբար անձինք կը ցուցնեն, և այն ատեն

اسم منسوب կ'ըսուին, զորօրինակ. حمال (բեռնակիր). جمال (ուղտապան). نداف կամ حلاج (Նետող կամ դղիչ). قصاب (սպանդագործ). Նաեւ اكار ، بذار ، بزار ، حراث ، زراع ، فلاح. այս վեց բառերն ալ միեւնոյն նշանակութեամբ սերմնահան ըսել է ։

اَلْحُرُوفُ الزَّائِدَةُ عَلَى الأَصْلِ

Արմատին վրայ յաւելեալ գիրեր.

31. Քերականութեան մէջ բառերուն վրայ իրր ենկամուտ տասն գիր կ'աւելնայ, որք են. أ ، ت ، ى ، و ، ه ، ل ، س ، م ، آ ، ن. ասոնցմէ մէկ կամ աւելի գիր բառի մը վրայ յաւելնալով, այլեւայլ նշանակութիւններ կ'ուտայ անոր, զոր ճարտար պերճախօս մը ամփոփած է սոյն գրերը սա երեք խօսքին իւրաքանչիւրին մէջ՝ վայելուչ կերպով եւ զուարճալի արուեստիւ, զորօրինակ.

هَوِيتُ السِّمانَ սիրեցի կամ կը սիրեմ գէրերը.
سَئَلْتُمُونِيهَا հարցուցիք ինձ զայն.
اَلْيَوْمَ تَنْسَاهُ այսօր կը մոռնաք զայն ։

اَلتَّرَاكِيبُ الْمُسْتَعْمَلَةُ

Գործածական բաղադրութիւնք.

32. Բառերը իրարու հետ վեց կերպով կը կապակցին

Ա. تَرْكِيبٌ إِسنادِيٌّ մակդիրն ենթակային հետ, ինչպէս.

زَيدٌ قائمٌ Զէյտ յոտին կայ. اَلثَّلجُ اَبيَضُ սպիտակ է ձիւն. اَلجَوزُ مُدَوَّرٌ բոլորշի է ընկոյզ։

Բ. تَركيبٌ اِضافيٌّ յառնկացեալը յատկացուցչին հետ, ինչպէս. عَبدُ اللّٰه ծառայ Աստուծոյ. عِبادةُ رَبِّنا خَيرٌ مِن كلِّ شَيءٍ Տիրոջը պաշտօն մատուցանել ամէն բանէ լաւագոյն է։

Գ. تَركيبٌ تَضمِينيٌّ երկու անուն առանց նախդրի կամ շաղկապի իրարու հետ, ինչպէս. بَيتَ بَيتَ կը համակցուի զօրութեամբ. من البيت الى البيت տանէ ի տուն. خَمسَةَ عَشَرَ տասն և հինգ. այս թուոյն մէջ «և» շաղկապը զօրութեամբ կիմացուի. صَباحَ مَساءَ առաւօտ երեկոյ. ասոր սկիզբը զօրութեամբ كلّ բառը կը նախադասուի այսպէս. كل صباحٍ و مساءٍ ամէն մի առաւօտ և երեկոյ։

Դ. تركيب مزجي երկու գոյական բարդուելով մէկ մէկու հետ, ինչպէս. بعلبك Դամասկոսի սահմանին մէջ քաղաք մը. حضرموت Եէմէնի մէջ քաղաք մը։

Ե. تركيب وصفي գոյականը իր ածականին հետ. ինչ-պէս. اَلرَّجُلُ الفاضِلُ այր(ն) առաքինի.

اَلامرَأةُ العَفيفَةُ կին(ն) ողջախոհ և համեստ.

Զ. تركيب تعدادي մի քանի անուն թուել մի զկնի միոյ, ինչպէս. زيد . عمرو . بكر بشير և خالد .

33. Զէզոք բայերէ ծագեալ ածականներուն կ՚ըսուի صفة مشبهة որ տևողութեան գաղափար մը կը պարունակէ, ինչպէս حسن գեղեցիկ. احمر կարմիր ածականները իրենց գոյականներուն տևողական և շարունական գեղեցկու-թիւնը և կարմրութիւնը կիմացնեն. նոյնպէս պէտք է իմանալ միւսոց համար։

Ածականի ձևերը ·

فَعل	=	شكس *անհնազանդ*	فَعال	=	جبان *երկչոտ*
فِعل	=	ضيق *նեղ*	فُعال	=	شجاع *քաջ, կորովի*
فعل	=	صلب *կարծր*	فَيعل	=	شيظم *հաստակուռ*
فَعَل	=	حسن *գեղեցիկ*	فَعِّل	=	جيد *լաւ, գեղեցիկ*
فَعِل	=	خشن *խիստ, կարծր*	فَعيل	=	سليم *ողջ, անմեղ*
فَعُل	=	ندس *իմաստուն*	فَعُول	=	غيور *նախանձոտ*
فِعِل	=	صفر *պարապ*	فَعْلان	=	غضبان *բարկացող*
فُعُل	=	جنب *պիղծ, զաղիր*	أَفْعَلُ	=	اخضر *կանաչ*

Չէզոք նշանակութիւն ունեցող فاعل *ձևն ալ բայածական մ'է · բայց այս ձևը փաղանցուկ և անտև գործողութիւն կը նշանակէ, վասն որոյ այս կերպով կը տարբերի* صفة مشبهة*ն* اسم فاعل *էն, զորօրինակ.* خارج *ելնող ·* نازل *իջնող ։*

74. *Փոքրական կամ նուաղական ածականին ձևն է* فُعَيل *որ բառին նշանակութիւնը կը պակսեցնէ կամ կը փոքրացնէ, զորօրինակ ։*

حَسَن *գեղանի կամ գեղեցիկ* حُسَيْن *փոքր կամ նուազ գեղեցիկ*

عالِم *գիտուն (ի կրօնս)* عُوَيلِم *նուազ գիտուն*

75. *Այս փոքրական ձևը բազմիցս դոյականներէն ալ կը շինուի, ինչպէս.*

حِصْن	*ամրոց ·*	حُصَيْن	*փոքր ամրոց ·*
هِرَّة	*կատու ·*	هُرَيرة	*կատուիկ ·*
كاتب	*նօտար ·*	كُوَيتب	*փոքր նօտար ·*
مكتوب	*նամակ ·*	مُكَيتيب	*նամակիկ ·*

عبد ծառայ · عبيد փոքր ծառայ ·
كَوكَب աստղ · كويكب աստղիկ ·
دفتر տոմար · دفيتر փոքր տոմար ։

ՅԱՂԱԳՍ ԹՈՒԱԿԱՆ ԱՆՈՒԱՆՑ

اسماء الاعداد

76. Թուական անունները բանի մը չափը կամ քանակութիւնը կը ցուցնեն , և չորս տեսակ են ։

Ա. اعداد اصليه բացարձակ թիւեր
Բ. وصفيه » դասական թիւեր
Գ. كسريه » կոտորակական թիւեր
Դ. توزيعيه » բաշխական թիւեր ։

77. Բացարձակները բուն թիւերուն անուններն են, որ կ'ըսուին միաւոր احاد · տասնաւոր عشرات · հարիւրաւոր مأت · հազարաւոր الوف , الاف ·

78. Արաբերէնի մէջ թուոց արմատական անուններն տասն և երկու են , այսինքն أَحَدٌ (մի) էն սկսեալ մինչև عَشَرَةٌ (տասն) եղած թիւերն · և مِائَةٌ (հարիւր) և أَلْفٌ հազար թիւերն · Մնացեալ բոլոր թիւերն սոյն երկոտասան արմատական բառերէն բարդութեամբ կը շինուին , զորօ·

Միաւորք			Միաւորք		
Արական		Իգական	Արական		Իգական
واحِدٌ / أَحَدٌ	1	واحِدةٌ / اِحدى	اِثنانِ / اِثنَينِ	2	اِثنَتانِ / اَثنَتَينِ

Միաւորք

Արական		Իգական
ثلثة / ثلاثة	3	ثلث / ثلاث
اربعة	4	اربع
خمسة	5	خمس
ستة	6	ست
سبعة	7	سبع
ثمانية	8	ثمانی / ثمان
تسعة	9	تسع
عشرة	10	عشر

Տասնաւորք

Արական		Իգական
احد عشر	11	اِحدَى عَشْرَةَ
» اثنا / اثنی	12	» اثنتا / اثنتی

Տասնաւորք

Արական عشر		Իգական عشرة
» ثلثة / ثلاثة	13	» ثاث / ثلاث
» اربعه	14	» اربع
» خمسة	15	» خمس
» ستة	16	» ست
» سبعة	17	» سبع
» ثمانية	18	» ثمانی
» تسعة	19	» تسع
عشرون عشرين	20	
ثلثون ثلاثون ثلثين	30	
اربعون اربعين	40	
خمسون خمسين	50	
ستون ستين	60	
سبعون سبعين	70	
ثمانون ثمانين	80	
تسعون تسعين	90	

79. *Ինչպէս կերևի Թուական անուանց միաւորք երեքէ սկսեալ, մինչև տասն ի միասին առեալ, ծայրերնին ة ունեցողք արական են . իսկ առանց ة ի եղողք իգական։*

Տասնաւորաց արականը միայն عَشَرَة ին ة ձգելով և իգականը միաւոր իգական ձևոյն հետ . յիշեալ ةն պահելով կըլլայ ։

Ծանօթութիւն. — Արաբացիք նախապատիւ թիւը յառաջ կը դասեն այսինքն միաւորէն կ'սկսին թուել, ինչ. 1, 10, 100, *և ոչ* 111. *օրինակ* لِسَنَةِ تِسعٍ وثلثمائةٍ والف 1309, *պէտք է միաւորէն կարդալ. ուրիշ օր.* فی سنة احدی وثمانٍ ومائتينٍ والف 1281.

Հարիւրաւորք *Հազարաւորք*

مائة 100 — اَلْفٌ 1000

مائتان مائتين 200 — الفان الفين 2000

ثَلَثُ مائة 300 և այլք. الوف կամ ثلاثة الاف կամ ثلثة 3000 և այլք

اربع مائة 400

300 թիւէն մինչև 900 ին միաւորներն իգական են ։

Ուստի ամբողջ բառը իգական կը նկատուի ։

Արաբացիք որ և է բարդեալ թիւերուն միաւորը սկիզբը դնելով կ'սկսին բարդել ։

ستة *վեց բառին բուն արմատն է* سدس . *և հետևաբար քերականական բոլոր փոփոխութիւնք այս արմատէն կը շինուին ։*

80. *Դասականը միաւորներուն արմատները* فاعل *ձեւոյն կը վերածէ , և իւր նախորդին այսինքն գոյականին կարգն ու աստիճանը կը ցուցնէ ։*

Արական		Իգական	Արական		Իգական
اول** կամ اول*	առաջին	اولى***	سابع	եօթներորդ	سابعة
حادى	առաջներորդ	حادية	ثامن	ութերորդ	ثامنة
ثانى	երկրորդ	ثانية	تاسع	իններորդ	تاسعة
ثالث	երրորդ	ثالثة	عاشر	տասներորդ	عاشرة
رابع	չորրորդ	رابعة	حادى عشر	տասն ու մէկերորդ	حادية عشر
خامس	հինգերորդ	خامسة	ثانى »	տասն երկուերորդ	ثانية »
سادس	վեցերորդ	سادسة	ثالث »	տասն երեքերորդ	ثالثة »

81. *Կոտորակականը մէկ ամբողջ թուոյն հաւասար*

---

* Էվվէլ . այս բառը غيرالمنصرف կ'ըլլայ եթէ ածական վարուի ։

** Էվվէլէն . այս բառն ալ منصرف կ'ըլլայ եթէ ածական չըվարուի , ինչպէս. 1. لقيته عاما اول նոր հանդիպեցայ առաջին տարի . 2. لقيته عاما اولا հանդիպեցայ անոր տարի մը առաջին անգամ ։

*** Իւլա . այս բառը فاعل ձեւոյն վրայ չէ , որովհետև ծագումը ուրիշ արմատէ է , այլ ոչ թուական անունէ ։

մասերէն որոշեալ մէկ մասը կը ցուցնէ , որոնք միաւորնե-րուն արմատները երկու կամ մէկ ضمه ով կարդալով կ՚ըլ-լայ , ինչպէս .

نصف	կէս							
ثلث	կամ	ثلث մէկերորդ	ثليث , ثلثه		سبع	կամ	سبع	մէկ եօթներորդ
ربع	»	ربع մէկ քառորդ	ربيع		ثمن	»	ثمن	մէկ ութերորդ
خمس	»	خمس մէկ հինգերորդ			تسع	»	تسع	մէկ իններորդ
سدس	»	سدس մէկ վեցերորդ			عشر	»	عشر	մէկ տասներորդ

يَشْرَبُ اَلْخَمْرَ مَرَّةً اَلثُّلُثَ سَنَةً երեք տարին անգամ մը գինի կ՚ըմպէ.

82. Բաշխական թիւերը فُعَالُ և مُفْعَلُ ձևերը կ՚առ-նուն միաւորաց նկատմամբ , և կը ցուցնեն մէն մի թւոյն կրկնութիւնը , ինչպէս .

اُحَادُ ، وُحَادُ ، مَوْحَدُ* .		واحداً	واحداً	մէկ մէկ
ثُنَاءُ .	مَثْنَى	اثنان	اثنان	երկու երկու
ثُلاثُ .	مَثْلَثُ	ثلثة	ثلثة	երեք երեք
رُبَاعُ .	مَرْبَعُ	اربعة	اربعة	չորս չորս և այլն.

83. Թուական անունները կ՚ունենան երեք կերպ լրացուցիչ կամ որոշիչ .

Ա. Միաւորներուն լրացուցիչը կ՚ըլլայ յոգ. սեռ. ثلثة رجالٍ و اَرْبَعُ نسوةٍ երեք այր և երեք կին. عندى عشر كراريس քովս կայ տասը թերթեր . كراريس جمع كُرّاسةٍ .

Բ. Տասնաւորներուն լրացուցիչը կ՚ըլլայ եզկ. հայց. ինչպէս اَحَدَ عَشَرَ رجلا տասնումէկ այր մարդիկ. اثنتا عشرة اِمْرَأَةً երկոտասան կիներ .

Գ. Հարիւրաւորին և հազարաւորին լրացուցիչը կ՚ըլ-

---

* Ասոնց թէ արականը և թէ իգականը մի և նոյն ձևն ունին .

լայ եզական սեռական رِجلٍ ماهٌ հարիւր այր մարդիկ․ فَرَسٍ والف և հազար ձիան ։

ԳԼՈՒԽ Բ․

ԴԵՐԱՆՈՒՆ اَلضَّمِيرُ

84. Դերանունը կը դրուի անուան տեղ և ունի երեք որոշեալ դէմք , և երեքի կը բաժանուի , ինչպէս ․

Նախան Յուցական , և Յարաբերական ․

Նախան կամ անձնական դերանունին կ'ըսուի ضمیر شخصی

Առաջին ու երկրորդ դէմը կ'որոշէ խօսողին ու լսողին անձը ․ իսկ երրորդ դէմը՝ խօսքը յառաջագոյն անցած անուան մը տեղը կանցնի ստէպ չկրկնելու համար ։

Երկու են Նախան դերանուններ․ Առանձնական կամ Անջատական ․ اَلْمُنْفَصِلَةُ և Կցական اَلْمُتَّصِلَةُ ․

Առանձնականը բնաւ չյարակցիր ուրիշ բառի հետ , և ինքն ալ կրճատ միշտ ուղղական ։

ԱՆՈՒԱՆՔ ԴԻՄԱՑ

85. مُتَكَلِّمٌ Ա․ դէմ․ مُخَاطَبٌ Բ․ դէմ․ غائبٌ Գ․ դէմ․

Նախան դերանուանք առանձնականք ․

الضمائر المنفصلة

ես انا { متكلم { متكلمة	դու { انتَ مخاطب { انتِ مخاطبة	Նա هو غائب هى غائبة

متكلمان		مخاطبان	انتما		غائبان	هما	
متكلمتان		مخاطبتان			غائبتان		
متكلمون	مեք نحن	مخاطبون	انتم	Դուք	غائبون	هم	Նոքա
متكلمات		مخاطبات	انتن		غائبات	هن	

Կցականները բնաւ առանձին չեն վարուիր այլ միշտ անուններու բայերու նախդիրներու ծայրը կը կցուին և ըստ այնմ դէմերը կ'որոշեն և ըստ տեղւոյն սեռական հայցական և տրական կը նշանակեն։

Էական դերանունք կցականք

الضمائر المتصلة

Արական.	Հասարակ.	Իգական.	Օրինակ.
Ա. դէմ			
Եզական	نِي ، يِ		رَأسى գլուխս
Երկուական / Յոգնական	نا		رَأسُنا գլուխնիս
Բ. դէմ			
Եզական كَ		كِ	رأسُكَ رأسِك գլուխդ
Երկուական	كُمَا		رأسُكما գլուխնիդ
Յոգնական كُمْ		كُنَّ	رأسُكم رأسُكُنَّ գլուխնիդ
Գ. դէմ			
Եզական ه ه	ها	يده ձեռքը	رأسُهُ رأسُها գլուխը
Երկուական	هُمَا		رأسهما գլուխնին
Յոգնական هُم		هُنَّ	رأسُهم رأسُهُنَّ գլուխնին

Այս երկու տեսակ դերանուանց Գ. դէմի երկուականներն ու յոգնականները մի և նոյն ձևն ունին, վասն որոյ

խօսքի մէջ հոլովման տակ պատահած միջոցին ի հարկէ կցականաց կը վերաբերին ։

86. Ասոնց սկիզբը շատ անգամ إِيَّا մասնիկը դրուելով տրականի կամ հայցականի հոլով կը շինէ, ինչպէս .

ایایَ ինձ, զիս	ایاكَ } ایاكِ } քեզ, զքեզ	ایاه } ایاها } նմա, զնա
ایانا մեզ, զմեզ	ایاكما ایاكم ایاكن } ձեզ, զձեզ	ایاهما ایاهم ایاهن } նոցա, զնոսա

Օրինակ .

اياه أَتَضَرَّعُ اياه أَسْجُدُ واياه أَسْتَغْفِرُ { Նմա կը պաղատիմ, նմա կ'երկրպագեմ, նմա (ի նմանէ) թողութիւն կը խնդրեմ ։

87. Ցուցական անունը اسم الاشارة իրմէ յառաջ ցուցուած կամ նշմարուած բառի մը տեղ կ'անցնի, և երեք կարգ կ'ունենայ, ինչպէս .

اسم الاشارة لِلقَرِيبِ · մօտաւոր · այս . ذا
» » لِلمُتَوَسِّطِ · միջին · այդ · ذاكَ
» » لِلبَعِيدِ հեռաւոր · այն . ذلِكَ

88. Պարզ Ա. Կարգ .

Արական Իգական

Եզ. ուղ. ذا ، ذاءِ ذائِهِ ذی (ذِهی ذه) ، تی (تهی تِهِ) ، تا այս

Երկ. { ուղ. ذانِ تانِ այս երկու
{ սեռ. տր . ذَينِ تَينِ այսց երկուց, զայս երկուս

[redacted]ոգ . اولاءِ և أُولَى այսոքիկ . սոնց սեռը հասարակ է ։

Ծանօթութիւն. — Դերանունները հոլով չունին. միայն զօրութեամբ կ'իմացուին. սակայն ցուցականներն ու յարաբերականի երկուականներուն էլիֆները եայի կը փոխուին իբրև սեռական կամ տրական. սակաւ ուրեք ծայրի նուները շէտտէյով ալ կը կարդացուին, ինչպէս. ذانِّ , ذَيِنِّ , تانِّ , تَيِنِّ . միջին կարգը ունեցող ցուցականները ծայրերնին كاف الخطاب երկրորդ դիմի كاف ը կառնուն։

89. Բ. Կարգ.

	Արական	Իգական	
Եզ. ուղղ.	ذاكَ	تِيكِ تاكِ	այդ
Երկ. ուղղ.	ذانِكَ	تانِكِ	այդ երկու
Երկ. սեռ.	ذينِكَ	تَينِكَ	այդ, երկու, զայդ երկուս
Յոգ.	اوُلائكَ , اوُلالِكَ		այսոքիկ, այդոքիկ, այնոքիկ

90. Գ. Կարգ.

	Արական	Իգական	
Եզ. ուղղ.	ذٰلكَ	تانِكَ	այն
Երկ. ուղղ.	ذانّكَ	تانِنكَ	այնոքիկ երկու
Երկ. սեռ. տրկ.	ذَينِكَ	تَيْنِكَ	այնոցիկ երկուց, զայնոսիկ զերկուս
Յոգ.	اولائكَ , اوُلالِكَ		այնոքիկ աւելի քան զերկուս

Ծանօթութիւն. — Երկրորդ դիմի كاف ը իւր ամէն սեռովը և թուովը առհասարակ ցուցականաց ծայրը կա-

ւելնայ, ցուցուած անուան սեռին և թուոյն և դէմքին համեմատ, ինչպէս. ذلك , ذلكما , ذلكم և այլն։

Բաղադրեալ.

Երբեմն մօտաւորին կամ սակաւ ուրեք միջինին վրայ هاء التنبيه (ուշադրութիւնը զարթուցանել) կ'աւելնայ, [illegible].

	Արական	Իգական
Եզ. ուղղ.	هٰذا	هٰذِهِ ահա այս կամ այն
Երկ. ուղղ.	هٰذانِ	هاتان կամ هٰتانِ ، هٰتَيْنِ ، هَتَيْنِ
Երկ. սեռ. տրկ.	هٰذَيْنِ	

Յոգ. هٰؤُلاءِ ، هٰذاكَ և այլն.

Յարաբերական դերանունը اسم الموصول իր վրայ ունեցած տարտամութիւնը՝ իրմէ անմիջապէս ետքը յաջորդող խօսքէն اَلصِّلَةُ յայտնի կ'ըլլայ. և յարաբերականով միատեղ ամբողջ խօսքը նախորդին այսինքն յարաբերեալին ածական կամ խնդիր կ'ըլլայ։

Արական	Իգական	
اَلَّذِى	اَلَّتِى	անձնականի և իրականի համար
اَىٌّ	اَيَّةٌ	անձնականի և իրականի համար
مَنْ		միայն անձնականի »
ما		միայն իրականի »

اَلرَّجُلُ الَّذِى رَأَيْتُهُ هُوَ ابنُ اَخِيكَ այն մարդը զոր տեսայ եղբօրորդին է (տեսած մարդս եղբօրորդին է)։ جاءنا الذى لاقيناهُ اَمْسِ երէկ մէկ մէկու պատահած անձերնիս մեզ եկաւ։

عُدْتُ الشيخَ الذى هو مريضٌ այցելեցի կամ հիւանդ տես գացի այն ծերունւոյն որ հիւանդ է կամ էր։ جائَتِ التى رَأَيناها اَمسِ եկաւ այն կինն զոր երէկ տեսանք։ اَعْجَبَنى اَيُّهُم هُوَ مُؤَدَّبٌ ինձ լաւ եկաւ անոնց կրթեալ անձը . կամ զիս զարմացուց ։ اعجبنى اَيُّهُنَّ هِىَ مُؤَدَّبَةٌ անոնց կրթեալ պարկեշտուհին ինձ լաւ եկաւ , կամ զիս զարմացուց ։ * مَن عَلَّمَنى حَرفاً فَقَد صَيَّرَنى عَبداً اِن شاء باعَ وَاِن شاءَ اَعتَقَ այն որ ինձ գիր մը կ'ուսուցանէ թող զիս (իրեն) ծառայ համարէ . եթէ կամի վաճառէ և եթէ կամի արձակէ ։ مَنْ اَطاعَ غضبه اَضاعَ اَدَبَهُ այն որ իւր բարկութեանը կը հնազանդի՝ իւր պատկառանքը կը կորսնցնէ ։ مَن لم يَتَعَلَّمْ فى صِغَرِهِ لم يَتَقَدَّمْ فى كِبَرِهِ մանկութեանը բան չուսանողը ծերութեանը յառաջ չերթար ։ لاتَنْظُرْ اِلى مَن قال وَانْظُرْ اِلَى ما قالَ մի հայիր խօսողին այլ հայեա նորա խօսիցն ։ وَجَدْتُ ما طَلَبْتُهُ գտայ զայն զոր կը խնդրէի։ خُذْ ماصفا دَعْ ما كَدَرَ առ զպարզն և հերքեա զպղտորն ։ ماعِندَكُم يَفْنَى وماعِندَ رَبِّكُم يَبقَى ինչ որ առ ընթեր ձեր է կամ մերձ է կ'ապականի, կ'ոչնչանայ, և ինչ որ առ ընթեր Տեառն է (Աստուծոյ) յաւիտեան հաստատուն կը մնայ ։

اَيَّةٌ و اَىٌّ و مَن و ما ասոնք երբեմն հարցման նշանակութեամբ ալ կը վարուին ։ اَىُّ كتابٍ اَقْرَأَكَ الْمُعَلِّمُ فَاقْرَأْهُ դասատուն քեզ ո՛ր գիրքը կը կարդացնէ կարդա՛ զայն ։ اَيَّةُ اِمْرَأَةٍ عَلَّمَت فَهِىَ عالمة ո՛ր կին ուսուցանէ, ուրեմն գիտուն է այն ։ مَنِ الذى سَلَّمَ عليكَ ո՞վ է այն որ զքեզ ողջունեց ։ ماغَيَّرَكَ مِن حالكَ وما اَصابكَ ի՞նչ բան փոփոխեց զքեզ քու վիճակէդ և ի՞նչ բան քեզ պատահեցաւ , և կամ (ինչ դիպեցաւ) ։

---

* Շատ անգամ անցեալ ժամանակները ներկայ կամ ապառնի պէտք է թարգմանել ։

الذى Յարաբերական դերանուան ամբողջութիւնը·

	Արական	Իգական
Եզ.	الذى	التى
Երկ.	الذان	اللتان
	اَلذَينِ	الاوْلى ، اللواتِ ، اللواتى ، اللاتِ ، اللاتى ، اللتَينِ
Յոգ.	اَلذِينَ	الاوْلى ، الذونُ ، الذى

ԳԼՈՒԽ Գ.

ԲԱՅ اَلْفِعْلُ

91. Բայը գործողութիւն կը ցուցնէ և մարդուս մըտքին մէջի գաղափարը դատման եղանակաւ կ'արտայայտէ , և վիճակ և որպիսութիւն մը կը յայտնէ իր մէջ ամբողջ խօսք կամ իմաստ պարունակելով · բացի Նական և Էական պէս վարուող բայերէն , . ինչպէս · خَلَقَ ստեղծեց · كَتَبَ գրեց · يَعْلَمُ գիտէ կամ պիտի գիտնայ · يَضْحَكُ կը խնդայ կամ՝ պիտի խնդայ · որ ըսել է Աստուած ստեղծող եղաւ · ահաւասիկ մէկ ամբողջ խօսք մը , կամ որ նոյն է նախադասութիւն մը կազմեց · (այս ինչ մարդ) գրող եղաւ գիտցող կ'ըլլայ · և այլն , առանց բայի [դատողութիւն կամ նախադասութիւն չկրնար ըլլալ : Ուստի ասկից կը հետևի թէ բայերը իրենց գործողութիւնը կատարելու միասին ժամանակի պէտք ունին · քանզի անցեալին կամ ներ-

կային և կամ ապագային մէջ պիտի գործեն ինչ որ պիտի գործեն կամ չգործեն , ինչպէս ․

فَتَحَ *բացաւ , (անցեալ) ․* ما فتح *չբացաւ ․* يَفْتَحُ *կը բանայ, (Ներկայ) ․ կամ պիտի բանայ , (ապառնի) ․* ما يَفْتَحُ *չբանար , (Ներկայ)․* لا يفتح *չպիտի բանայ , (ապառնի) ․* هَبَطَ *վար իջաւ ,* ما هبط *վար չիջաւ ․* يَهْبِطُ *վար կիջնէ կամ պիտի իջնէ․* ما يهبط *չիջներ ․* لا يهبط *չպիտի իջնէ ։*

---

92. *Արդ բայերը նախ սեռօրէն երեքի կը բաժանին ։ Ներգործական* اَلْفِعلُ المُتَعَدِّي *․ Չէզոքական* الفعل اَللاَّزِمُ *, և Էական* الفعل الناقص *կամ* نسبة *։*

Ներգործականը իր գործողութիւնը գործողէն դուրս ուրիշի մը վրայ կը կատարէ , զորօրինակ․ فَتَحَ زَيدٌ اَلْبابَ *զէյտը դուռը բացաւ ․ որովհետև բացողը* زيد *ն է ․ ուրեմն տէր բայի է* فاعل*․ բացուողն ալ դուռն է, սեռի խնդիր կ'ըլլայ* مَفْعُولٌ بِهِ *․*

Կրաւորականը Ներգործականէն կարտադրի և ինքնին զատ և անկախ բայ մը չէ ․ քանզի առանց Ներգործականի Կրաւորական չ'ըլլար ։

Չէզոք բայը իր գործը իր վրայ կը կատարէ առանց իրմէ դուրս հանելու , այնպէս որ մի և նոյն անձը կամ իրը միանգամայն տէր Բայի ու Սեռի խնդիր կըլլայ , ինչպէս ․ ذَهَبَ سُلَيانُ *Սողոմոնը գնաց, որ ինքզինքը ծարաւ կիմացու ի, ինչպէս որ հայերէնի մէջ ալ Կրաւորական Բայը Սեռի խըն-*

դիր կ՚առնու եթէ գործը իր վրայ կատարուի, ինչպէս՝ եղաւ զթագ, արկաւ հանդերձ զիւրեաւ ։

93. Ներգործականը առանց Սեռի խնդրոյ չըլլանար ; ինչպէս ։

سَرَقَ زيدٌ المالَ يَقطَعُ الحاكِمُ يَدَهُ Զէյտը ինչքը գողցաւ դատաւորը անոր ձեռքը կը հատանէ ։ عَجِبتُ مِن ضَربِ زيدٍ عمراً Զարմացայ Զէյտին Ամրուն հարկանելէն ։ هِمَّةُ الرِجالِ تَقلَعُ الجِبالَ այր մարդոց ժրաջանութիւնը լեռները կը կորզէ կամ կը տապալէ ։

Չէզոքը առանց սեռի խնդրոյ կ՚ամբողջանայ . զորօրինակ՝ إذا جاءَ القَضاءُ عَمِيَ البَصَرُ երբ ճակատագիրը գայ, այսինքն Աստուածային վճիռը վրայ հասնի՝ աչքը կը կուրնայ ։ إذا جاءَ القَضاءُ ضاقَ الفضاءُ երբոր ճակատագիրը գործադրէ՝ դարձակ հրապարակը կ՚անձկանայ ։ طوبى لِمَن طالَ عُمرُهُ وحَسُنَ عَمَلُهُ Երանի անոր՝ որ կեանքը երկարցաւ (կ՚երկարի) և գործը բարի եղաւ (կ՚ըլլայ) ։ اَلفُرصَةُ سَرِيعَةُ الفَوتِ وبَطِيئَةُ العَودِ պատեհութիւնը վաղանցուկ է կամ արագընթաց, և յետադարձը յամրաշարժ ։

94. Նաքըս اَلأفعالُ الناقِصَةُ պակաս բայեր. كانَ زيدٌ عالماً Միւս բայերը الفعل التامّ կատարեալ բայ են, որովհետև կատարեալ բայերուն խնդիրները իրենց մէջն են . ուստի երկու բառով խօսքը կ՚ամբողջանայ. զորօրինակ عَلِمَ زيدٌ Զէյտը գիտցաւ ։

95. Ներգործական բայերը երկու կերպ են ։

Ա . Ըստ ինքեան Ներգործական զոր օր . كَتَبَ գրեց . نَشَرَ սփռեց . سَبسَبَ ջուր հոսեցուց ։

Բ. Երեք միջոցաւ Չէզոք բայերը Ներգործականի կը դառնան ։ 1. Սկիզբը همزه մը դնելով. օրինակ نَزَلَ ի-ջաւ. أَنْزَلَ իջեցուց. 2. Միջին արմատ գիրը կրկնելով فَرِحَ ուրախացաւ. فَرَّحَ ուրախացուց ։ 3. Վերջը նախդիր մը աւելցնելով, خَرَجَ ելաւ ه خَرَجَ بِهِ հանեց ։

Այս վերջինս արմատական և միանգամայն յաւելեալ բայերուն առ հասարակ կը դրուի. մէկ բայով երեքն ալ օրինակ. خرجتُ بِهِ من الدار ՚ خَرَّجْتُهُ من الدار ՚ أَخْرَجْتُهُ مِنَ الدار տունէն դուրս հանեցի զայն. اِنطَلَقتُ بِهِ յղեցի զայն. Իսկ պակաս բայը ինքնին ամբողջ նշանակութիւն չունենալուն համար արդէն խնդրոյ մը կը կարօտի, ինչպէս. كانَ زيد عالِمًا Զէյտը գիտուն եղաւ, գիտցաւ. որ վերի երկու բառով շինուած علم زيد խօսքին ճշդիւ կը համապատասխանէ. Նաև صار عمرٌو غنيا կամ فقيراً Ամրուն հարուստ եղաւ կամ աղքատ, ليس سليمان قائمًا կամ بقائمٍ Սիւլէյման յոտից չեղաւ. تُقبَلُ التَّوبَةُ مادام الرُّوحُ داخلاً فى البَدَنِ կ'ընդունուի զղջումը մինչ հոգին մարմնոյն մէջն է. لَيسَ لِلعاشِقِ فِي الدَّهرِ بَعِيداً بغدادُ Բաղտատը ժամանակիս (աշխարհ) մէջ հեռի չէ տարփածուին համար ։

96. Տեղեկութիւն. Ներգործական և Չէզոք բայերուն Ա. Բ. դէմերէն գոյացած ուղղական դերանունը և Գ. դէ-մէն գոյացած դերանունը կամ անունը տէր բայի է فاعل. վասն զի գործողութիւնը կատարողը ինքն է ։

Կրաւորականինը անուն բայի է نائب الفاعل. վասն զի գործողութիւնը կատարողը ինքը չէ ուրիշն է, վասն որոյ

Ներգործականին սեռի խնդիրը միշտ Կրաւորականին ա-նուն բայի կ'ըլլայ .

Ներգործականէն օրինակ.

خَلَقَ اللهُ الإِنسانَ وَ أَمَرَ بِالعِبادَةِ Աստուած մարդս ստեղծեց և հրամայեց իրեն ծառայելու .

Չէզոքէն օրինակ.

قَرُبَ إِبراهِيمُ مِنْهُ Աբրահամ մօտեցաւ անոր .

Կրաւորականէն օրինակ.

خُلِقَ الإِنسانُ وأُمِرَ بالعبادةَ մարդս ստեղծաւ և իրեն (Աստուծոյ) ծառայելու հրամայուեցաւ .

98. Կրաւորական բային կ'ըսուի بناءُ المجهولِ կամ مفعولُ مالم يُسَمَّ فاعِلُهُ որ տէր բային անյայտ ըլլալն է . نُصِرَ عَمْرُوٌ مِن زَيدٍ Ամրուն զէյտէն օգնուեցաւ (օգնութիւն գտաւ) .

Կրաւորական գործածելու տեղը վեց է .

Ա . Տէր բային անձնուն գիտցածը ըլլայ . خُلِقَ الانسانُ մարդս ստեղծաւ . յայտնի է որ ասոր տէր բային Աստուած է.

Բ . Մէկ մեծ անձի մը անուն ըլլայ . ضُرِبَ اللِّصُّ գողը հարուածեցաւ . (ոստիկանը) հարուածեց .

Գ . Ստորին կարգէ մէկն ըլլայ . شُتِمَ الغَنِيُّ հարուստը Խշնամանք կրեց . (աղքատէն) .

Դ . Ով կամ ինչ ըլլալը անյայտ ըլլայ . سُرِقَ المالُ ինչքը գողցուեցաւ վասն զի գողը յայտնի չէ .

Ե . Եթէ՝ յայտնի բառի փոխ կը կրէ ضُرِبَ عَمْرٌو հարուածեցաւ Ամրուն (ծեծողը պատմոյ ենթակայ է) .

Զ . Ոտքերու կամ խնծայու հարկ ըլլայ . قُتِلَ الصنعاني Սանա քաղաքին մէջ մէկը սպաննուեցաւ .

98. Էական բայինը ենթակայ և լրացուցիչն ալ մակդիր կ'ըլլայ որ նախադասութիւն մը կը կազմէ , ինչպէս ․ الأرضُ كرّويه երկիրը բոլորշի է․ (երկիրը) ենթակայ (բոլորշին) նոյն ենթակային մակդիրը․ القَناعةُ كنزٌ لا يَفنَى սակաւապետութիւնն գանձ անսպառ մ'է ․ الحسود لا يسود նախանձոտը մեծանուն մարդ չ'կրնար ըլլալ ․ وَعدُ السَخي دَينٌ وخُلفهُ شَينٌ առատաձեռն անձին խոստումը պարտք մ'է և դրժումը ամօթալի ․ أولادُنا أحفادُنا أكبادُنا զաւակներնիս թոռներնիս մեր թոքերն են ։

99. Այս օրինակներուն մէջ երկու բառերը մէկ մէկու կապող Էական բայը կամ Շաղկապը արաբերէնի մէջ զօրութեամբ է نسبةٌ և սոնց մակդրին վրայ եղած تنوين ը երկու ضمه ն Էական բայի ոյժ ունի , բայց դէմք չորոշեր այլ միայն առաջքը դրուած դերանուանց դէմքերէն կամ երրորդ դէմ անուն ենթակայէն կ'իմացուի , ինչպէս ․

Եզական

	Արական			Իգական	
كاتبٌ	أنَا	ես	գրագիր եմ	كاتبةٌ	انا
	أنتَ	դու	» ես		انتِ
	هوَ	նա կամ زيد	» է կ. هند		هيَ

Երկուական

كاتبانِ كاتبتانِ	نَحنُ	մեք	գրագիր եմք	Հասարակ
	أنتُما	դուք	» էք	
	هُما	նոքա	» են	

Յոգնական

Արական					Իգական
كاتبون	نحن մենք	գրագիր	ենք	كاتباتٌ	نحن
	أَنْتُمْ դուք	»	էք		أَنْتُنَّ
	هُمْ նոքա	»	են		هُنَّ

100. Էական բայը ներգործութեամբ գրուած صارَ زيدٌ غنيًّا զէյտը հարստացաւ. աղքատութենէ հարստութեան փոխարկեցաւ։

Ծանօթութիւն ի վերայ դիմաց. — Ա. Բ. դէմ բայերուն տէր կամ անուն բային դերանուն կ'ըլլայ միշտ. միայն Գ. դէմը անուն կ'ըլլայ, եթէ դերանուն տէր բային տեղը փոխանորդէ. (Տես 84. 96)։

101. Մաղթանաց և աղօթից վերաբերեալ Աստուծոյ ստորոգելի եղող բայերը ժամանակի կարօտութիւն չունին, և կատարեալ ժամանակի ձևն ալ իր մէջը անվրէպ ստուգութիւն պարունակելուն համար է. օրինակ.

تَقَدَّسَ ذاتُهُ Աստուծոյ էութիւնը սուրբ է (ամէն ժամանակ) تعالى شانُهُ Աստուծոյ փառքը բարձր է (յաւիտեան)։ عَمَّ نوالُهُ Աստուծոյ պարգևը առհասարակ, կամ ընդհանուր է (հանապազ)։ جَلَّ جلالُهُ փառաւոր եղիցի նորին փառքը (հանապազ)։ Նաև սահմանելու և մեկնելու գործածուած կատարեալ բայերն ալ Ներկայով կը թարգմանուին։

جمع التكسير ما تَغَيَّرَ بناءُ واحِدِهِ անկանոն յոգնականը այն է որ եզակինին շէնքը այլափոխութիւն կրէ, ما تغيّر صِيغَة مُفْرَدِهِ կամ այլափոխի եզակինին ձևը։

نائب الفاعل كل مفعولٍ حُذِفَ فاعِلُهُ واُقيمَ هُوَ مَقامَهُ Ներգործական բայը եթէ կրաւորականի դարձուի, տէր բային զեղչուելով

սեռի խնդիրը անոր կը տեղակալէ և այն ատեն անուն բայի կը կոչուի. (Տես 97.

Տեղեկութիւն ի վերայ անորիշ դերբայից

102. Կանոն Ա. فُعول ձևն առած անորիշ դերբայները շատ անգամ Զէզոք բայի նշանակութիւն կ'ունենան, և հետևաբար անցեալ դերբայ ալ չեն ունենար։

ثبوت հաստատուն լինել	ظهور երևիլ, պատահիլ
خروج ելնել	قصور պակասութիւն
دخول մտնել	نزول իջնել
صدور յառաջ գալ, ծագել	وقوع անկանել, դիպել
صعود վեր ելնել	هبوط վար իջնել

---

103. Կանոն Բ. Մի և նոյն բառը եթէ فتحه յով կ'արդացուի՝ անորիշ դերբայ կ'ըլլայ. كسره յով կ'արդացուի այն անորիշ դերբային գոյական անունը կ'ըլլայ, ինչպէս.

حَمل բառնալ حِمل բեռն	عَتق ազատիլ عِتق ազատութ.
رَزق ապրուստ տալ رِزق ապրուստ.	فَعل գործել فِعل գործ
سَتر ծածկել سِتر ծածկոց	فَكر խորհրդածել فِكر խորհրդածութիւն
سَيب ջուր հոսել سِيب ջուր հոսելու տեղ	قَسم բաժնել قِسم բաժին
شَبر թիզով չափել شِبر թիզ	مَلح կերակուրի աղ դնել مِلح աղ
شَق ճեղքել شِق ճեղք	نَصف կէսին հասնիլ نِصف կէս

---

104. Կանոն Գ. Սկիզբը كسره ունող անորոշ դերբայից անուանց երկրորդ տառը եթէ و ըլլայ՝ կը փոխուի ي, ինչ.

			Եզական		Յոգնական
خون	خيانت	նենգել	ثوب	հանդերձ	ثياب
زور	زيارت	այցելել	جواد	ազնիւ երիվար	جياد
سود	سيادت	մեծայարգ ըլլալ	حوض	աւազան	حياض
صون	صيانت	պահպանել	سور	պարիսպ	سيران
عود	عيادت	հիւանդտես երթալ	حوت	ձուկն	حيطان

ՅՕԴՈՒԱԾ Ա.

Անորոշ դերբայ المصادِرُ الثلاثيّةُ

105. Պէտք է գիտել թէ եռագիր արմատական անորոշ դերբայները գրեթէ 38 հատ են, որոնցմէ կը ծագին, կամ կ՚ածանցին դիմաւոր բայերը, անցեալ դերբայները բայածականներն ու տեւողական ածականներն اَلصِفَةُ المُشَبَّهَة ևյլն. զորս լաւ կշռելով ուրիշներն ասոնց մէկուն յարմարցնելու է, և եռագրէն աւելի գիր ունեցողներն ալ ցուցակին համեմատ թողելու է. ինչպէս որ արմատին սիւնակը կը ցուցնէ. կշիռին فعل գրերն առնելու՝ միւսները իբրև աւելորդ ի բաց բառնալու է։

106. Արմատականներն երկու տեսակ են. մէկը եռագիր և միւսը քառագիր. եռագիրն է այն՝ որ բային կատարեալ եզական Գ. դէմը երեք գիր կ՚ըլլայ, ինչպէս. كَتَبَ գրեց. քառագիրը չորս գիր կ՚ըլլայ, ինչ. دَحْرَجَ գլորեց. ասոր անորոշ դերբայն երկու ձև ունի دحرجة دِحراج. զորս քիչ մը անդին պիտի տեսնեմք։

میزان կշիռ.	موزون կշռեցեալ.	արմատ
فَعْل	فتح բանալ	.
فِعْل	علم գիտել	.
فُعْل	بخل ագահել, ժլատութիւն ընել	.
فَعَل	طلب խնդրել, պահանջել	.
فِعِل	خنق խեղդել	.
فِعَل	سمن գիրնալ	.
فُعَل	هدى ուղիղ ճամբայ երթալ	.
فَعال	براح զատուիլ, բաժնուիլ, հեռանալ	برح
فِعال	صباغ ներկել	صبغ
فُعال	صراخ գոչել, աղաղակել	صرخ
فَعْلة	رأفة խնամ տանիլ, գթալ	رأف
فِعْلة	رفعة բարձրանալ	رفع
فَعَلة	انسة ընկերանալ	انس
فُعْلة	قدرة կարողանալ	قدر
فِعَلَة	خيرت լաւը ընտրել	خير
فُعُول	خلود մշտնջենաւոր ըլլալ	خلد
فَعُول	قبول ընդունել	قبل
فَعِيل	خرير ջուրը կարկաչել	خرر
فَعَلان	شنأن թշնամութիւն, ատելութիւն ընել	شنأ
فِعْلان	نسيان մոռանալ	نسى
فُعْلان	حسبان համրել, թուել	حسب
فَعَلان	خشيان երկնչել	خشى

میزان կշիռ.	موزون կշռեցեալ.	արմ.
فَعالة	صلابة կարծրանալ, խստանալ	ب
فِعالة	ثقالة ծանրանալ	،
فُعالة	عوادة հիւանդ տես երթալ	د
فَعالية	كراهة զզուիլ, դժուարանալ	،
فاعِلة	عافية կենդանի ըլլալ	.
مَفْعَل	مطلع ծագիլ	(
مَفْعِل	مرجع դիմել, դառնալ	ع
مَفْعِلة	مغفرة թողուլ, ներել	.
مَفْعَلة	محقرة անարգանալ	ر
فَعْولة	حوضة թթու ըլլալ, թթուիլ	ض
فُعولة	زهورة սպիտականալ	ﻫ
فَعْلولة	طيرورة թռչիլ	:
فَعْلى	عدوى զրկանք, անիրաւութիւն	و
فِعْلى	شعرى լաւ հասկնալ	ر
فُعولية	عبودية ծառայել	د
تَفْعال	تشهاق հեծկլտալ	ق

108. Բայերը երկու արմատ ունին (106), մէկը [illegible] ռադիր ثلاثی. ինչպէս վերը ցուցուած գերբայները. միւս քառադիր رباعی. սակայն երկու օրինակ ունի, ինչպէս.

فَعْلَلة	فِعْلال		
دحرجة	دحراج	գլորել.	արմատ دحرج
زلزلة	زلزال	շարժիլ.	» زلزل

Առաջինին ن ն, երկրորդին الف ը, [illegible]

ՅՕԴՈՒԱԾ Բ.

108. *Խոնարհումն կանոնաւոր Ներգործական բայից·*

Եռագիր արմատ ذِكر *յիշել·*

Օրինակ Ա.

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ الفعل الحال

	Ա. դէմ Հասարակ	Բ. դէմ Արական	Գ. դէմ	Ա. դէմ Հասարակ	Բ. դէմ Իգական	Գ. դէմ Իգական
Եզկ.	لَأَذْكُرُ կը յիշեմ	لَتَذْكُرُ կը յիշես	لَيَذْكُرُ կը յիշէ	لَأَذْكُرُ կը յիշեմ	لَتَذْكُرِينَ կը յիշես	لَتَذْكُرُ կը յիշէ
Երկ.	لَنَذْكُرُ կը յիշեմք	لَتَذْكُرَانِ կը յիշէք	لَيَذْكُرَانِ կը յիշեն	لَنَذْكُرُ կը յիշեմք	اتذكُرانِ կը յիշէք	لَتَذْكُرَان կը յիշեն
Յոգ.	لَنَذْكُرُ կը յիշեմք	لَتَذْكُرُون կը յիշէք	لَيَذْكُرُونَ կը յիշեն	لَنَذكر կը յիշեմք	لَتذكُرْانَ կը յիշէք	لَيَذكُرْنَ կը յիշեն

109. *Ասոնք* لَ *ով միայն Ներկայ, առանց* لِ *ի Ներկայ կամ ապառնի կը նշանակեն ։*

Ներկայ կամ Ապառնի اَلْفِعل الْمُضارِعُ

	Ա. դէմ	Արական Բ. դէմ	Գ. դէմ		Իգական	
Եզկ.	اذكر	تذكر	يذكر	اذكر	تذكرين	تذكر
	կը՛ յիշեմ կամ պիտի յիշեմ					
Երկ.	نذكر	تذكران	يذكران	نذكر	تذكران	تذكران
Յոգ.	نذكر	تذكرون	يذكرون	نذكر	تذكرن	يذكرن

Օժանդակով կ'ըլլայ Անցեալ Անկատարը حِكايَةُ الفعلِ المُضارع

Եզ. كانَتْ تذكر كُنتِ تذكرين كُنتُ اذكر كانَ يذكر كُنتَ تذكر كُنتُ اذكر

կը յիշէի

Երկ. كانَتا تذكران كُنتُما تذكران كُنّا نذكر كانايذكران كُنتُما تذكران كُنّا نذكر

Յոգ. كُنَّ يذكرن كُنتُنَّ تذكرن كُنّا نذكر كانوايذكرون كُنتُم تذكرون كُنّا نذكر

Անցեալ Կատարեալ اَلفعل المُاضي

Եզ. ذَكَرَتْ ذَكَرْتِ ذَكَرْتُ ذَكَرَ ذَكَرْتَ ذَكَرْتُ

յիշեցի

Երկ. ذَكَرَتا ذَكَرْتُما ذَكَرنا ذَكَرا ذَكَرْتُما ذَكَرنا

Յոգ. ذَكَرْنَ ذَكَرْتُنَّ ذكرنا ذَكَرُوا * ذَكَرْتُم ذكرنا

110. Կանոն Ա. Բայերուն նախնական ձեւերը երկու են فعل ماضي և فعل مضارع զորօրինակ يَذكُرُ ذَكَرَ . ուրիշները առանցմէ կ'ածանցին որ մէկուն սկիզբը գիր , որուն մասնիկ, և որ մէկուն պակաս բայ فعل ناقص աւելցնելով։

111. Կանոն Բ. اَربَعُ الزَّوائِدِ حروف اَتَينَ կամ այս չորս գրերէն մին կ'աւելնայ فعل ماضي ին սկիզբը եւ որանցմով تَذكُرُ ، يَذكُرُ ، تَذكُرُ ، اَذكُرُ . զորօր կը ձեւանայ فعل مضارع

ا ը Ա. դէմ Եզական կը չինէ , ինչպէս . اذكر

ت ն Բ. դէմ արականները , և Բ . ու Գ. դէմ իգա-

* Կատարեալ Յոգնական Գ. դէմ արականին ծայրը մէկ անձայն ا մը կ'աւելնայ , որպէս զի յոգնականացուցիչ و ը՝ Շաղկապի و չկարծուի , և مضارع ձեւոյն ծայրը و վերջացած բայերուն եզականներն ու Յոգնականները մէկ մէկէ որոշելու համար վերջերնին ا մը կ'աւելնայ։

կանները կը չինէ բացի Գ. դէմ յոգնական իգականէն, ինչ. تذكر ، تذكرين ، تذكران ، تذكُرن .

ياء ն Գ. դէմ արականները և Գ. դէմ յոգնակի իգականը կը չինէ, զորօր. يذكر ، يذكران ، يذكرون ، يذكرن .

نون ը Ա. դէմ յոգնակի կամ որ նոյն է երկուականը կը չինէ, ինչպէս. نذكر .

112. Կանոն Գ. Ա. դէմերը اذكر ، نذكر , թէ արական և թէ իգական, թէ երկուական և թէ յոգնական մի և նոյն ձևը ունին անփոփոխ, և تذكران երկուական ձևերը կ'ըլլան Բ. դէմ արական և իգական, և Գ. դէմ իգական ։

113. Կանոն Դ. Բայարմատին երրորդ գիրը ن կամ ت ըլլայ, ինչ. سكن ، ثبت խոնարհման ատեն فعل ماضي ին մէջ ن ի կամ ت ի, և فعل مضارع ին մէջ միայն ن ի պատահին՝ առջի գրերը [illegible] միալով մէկ կը գրուին, և կրկնութիւն առնալով երկու անգամ կ'արտասանուին, ինչպէս.

سَكَنَّ . ثَبَتَّ . يَسْكُنَّ . يَكُنَّ .

Ապառնի اَلْفِعْلُ الْمُسْتَقْبِلُ

	Ա. դէմ	Բ. դէմ	Գ. դէմ	Ա. դէմ	Բ. դէմ	Գ. դէմ
	Հասարակ	Արական		Հասարակ	Իգական	
Եզկ.	سَأَذْكُرُ կ. سَوْفَ أَذْكُرُ (պիտի յիշեմ)	سَتَذْكُرُ	سيذكُرُ	سَاذَكُرُ	ستذكرين	ستذكر
Երկ.	سَنَذْكُرُ	ستذكران	سيذكُران	ساذكر	ستذكران	ستذكُرانِ
Յոգ.	سنذكر	ستذكرون	سيذكرون	سنذكر	سَتَذْكُرْنَ	سيذكُرْنَ

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ կամ Ապառնի ժամանակ

Ստորասական կամ Արգելական.

فعل الامر الحاضر والغائب المُثبتِ والمَنهِيْ

	Արական			Իգական	
Եզկ.	أُذْكُرْ յիշէ՛	لاتَذكُرْ մի՛ յիշեր	لِيذكُرْ Թո՛ղ յիշէ	أُذْكُرِي	لاتَذكُرِي
Երկ.	اذكرا	لاتذكرا	ليذكرا	اذكرا	لاتذكرا
Յոգ.	اذكروا	لاتذكروا	ليذكروا	أُذْكُرْنَ	لاتذكُرْنَ

ԹԷԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ شرطيه

	Ա. դէմ Հասարակ	Բ. դէմ Արական	Գ. դէմ Հասարակ		Իգական	
Եզկ.	اِنْ ذَكَرْتُ եթէ յիշեմ	ان ذَكَرْتَ	ان ذَكَرَ	اِنذكرتُ	ان ذكرتِ	ن ذَكَرَتْ
Երկ.	ان ذكرنا	ان ذَكَرْتُمَا	ان ذكرا	ان ذكرنا	ان ذكرتما	ن ذكرتا
Յոգ.	ان ذكرنا	ان ذكرتم	ان ذكروا	ان ذكرنا	ان ذَكَرْتُنَّ	ن ذَكَرْنَ

Անորոշ	Դերբայ	ذكر	յիշել
Ներկայ		ذَاكر	յիշող
Անցեալ		مذكور	յիշեալ

Խոնարհելու Բայեր

قَتل	սպաննել	دُخول	մտնել
كتب	գրել	خروج	ելնել
نصر	օգնել	حكم	դատել, վճռել.

114. *Տեղեկութիւն.* Կրաւորական բայը կը շինուի

Ա. فعل مضارع ին սկիզբը գտնուած فتحه ձայնաւորը ضمه

և երկրորդ ձայնաւորը فتحه ի փոխելով, որ Ներգործական ձևոյն հնչման հակառակն է, ինչպէս. أَذْكُرْ կը յիշեմ. أُذْكَرُ կը յիշուիմ։ Բ. فعل ماضى ին սկիզբը գտնուած فتحه ձայնաւորը ضمه ի և երկրորդ ձայնաւորը كسره ի փոխելով, ինչպէս. ذَكَرْتُ յիշեցի. ذُكِرْتُ յիշուեցայ։

Միւս խոնարհմանց բոլորն ալ այս կանոնին կը հետևին։

ՅՕԴՈՒԱԾ Գ.

Խոնարհումն Կրաւորական բայից.

Ներկայ կամ Ապառնի.

أُذْكَرُ յիշուիմ կամ պիտի յիշուիմ. تُذْكَرُ կը յիշուիս.
يُذْكَرُ կը յիշուի. Կատարեալ.
ذُكِرْتُ յիշուեցայ. ذُكِرْتَ յիշուեցար. ذُكِرَ յիշուեցաւ.

115. Գիտելիք. Երբեմն բային նշանակութեանը սաստկութիւն տալու համար Ապառնի ժամանակներու և Հրամայականի մէջ ծայրերնին تشديد ով կամ առանց تشديد ի մէյմէկ ن կ'աւելնայ, որոց առջինին կ'ըսուի نُونُ التَّأْكِيدِ الْمُشَدَّدَة երկրորդին نُونُ التَّأْكِيدِ المُخَفَّفَة. այս վերջինը երկուականներուն և իգական յոգնականներուն չ'գրուիր։

Օրինակ առաջնոյն.

Սաստկացուցիչ կրկնեալ նուն. نون التأكيد المشددة

Արական

	Ա. դէմ		Բ. դէմ		Գ. դէմ	
Եզկ.	أَذْكُرَنَّ	անշուշտ պիտի յիշեմ	تَذْكُرَنَّ	անշուշտ պիտի յիշես	يَذْكُرَنَّ	անշուշտ պիտի յիշէ
Երկ.	نَذْكُرَنَّ	անշուշտ պիտի յիշեմք	تَذْكُرَانِّ	անշուշտ պիտի յիշէք	يَذْكُرَانِّ	անշուշտ պիտի յիշեն
Յոգ.	نَذْكُرَنَّ		تَذْكُرُنَّ		يَذْكُرُنَّ	

Իգական

Եզկ.	اذكرنّ	تذكُرِنّ	تذكُرَنّ
Երկ.	نذكُرَنّ	تذكرانِّ	تذكرانّ
Յոգ.	نذكُرُنّ	تذكرنانّ	يذكرنانِّ

Ասոնց թարգմանութիւնը վերիններուն մի և նոյնն է.

Օրինակ Բ.

Սաստկացուցիչ թեթև նուն. نونُ التأكيدِ المخففةُ

	Արական Ա. դէմ		Իգական Բ. դէմ	Գ. դէմ
Եզկ.	أَذْكُرَنْ	*անշուշտ պիտի յիշեմ*	تَذْكُرَنْ	يذكُرَن
Յոգ.	نَذْكُرَنْ		تَذْكُرَنْ	يذكُرُنْ
	Իգական			
Եզկ.	أذكُرَنْ		تذكُرنْ	تذكُرَنْ
Յոգ.	نَذكُرَن			

Հրամայական Բ. դէմէն օրինակ.

المشددة

اذكرنانِّ اذكرانّ أُذكُرِنّ اذكرُنّ اذكرانِّ *անշուշտ յիշէ* أُذكُرَنّ

Հրամայական Գ. դէմէն օրինակ.

المخففة

لِتَذْكُرَنْ لِيَذْكُرُنْ لِيَذْكُرَنْ أُذْكُرِنْ أُذكُرُنْ *յիշէ անշուշտ* أُذْكُرَنْ

Ասոնց սկիզբը շատ անգամ لام مفتوحه *գրուելով բային*

աւելի սաստկութիւն կուտայ և Ներկային նշանակութիւնը Ապառնիի կը դարձնէ , ինչպէս . لَيَذْكُرَنَّ և այլք ։

116. Տանօթութիւն· Երբեմն երկու Դիմաւոր բայ մէկ բայի տեղ կ'անցնի , երբ Օժանդակ , ինչպէս ։

كَانَ يَذْهَبُ կ'երթար · كانا يذهبانِ ، كانوا يذهبون ، كانت تذهب .

كَادَ يَسْقُطُ քիչ մնաց կ'իյնար · كادا يسقطان ، كادوا يسقطون .

يَكَادُ يَسْقُطُ քիչ մնաց որ իյնար , կամ պիտի իյնայ .

يكادان يسقطان · يكادون يسقطون .

يَقْدِرُ أَنْ يَضْرِبَ կրնայ ծեծել. يقدران ان يضربا يقدرون ان يضربوا

և այլք ։

Ասոնց բոլորն ալ իրենց նշանակութեանը հետ թէ բանիւ և թէ գրով ըստ կանոնի պէտք է խոնարհել մինչև վերջը։

117. فعل مضارع ձևը երեք կերպ վերջաւորութիւն ունի ։

Ա. Բուն և Նախնական , զորօրինակ . تَذْكُرُ ، أَذْكُرُ ، يَذْكُرُ . ասոնք անփոփոխ և անկրուստ են, ինչպէս որ վերը ցուցուեցաւ . Նաև ասոնց սկիզբը սա յետադայ մասնիկներէն մին եթէ դրուի՝ դարձեալ իրենց նախատիպը անփոփոխ կը մնայ · ասոնց اَلفِعلُ المُضَارِعُ المَرْفُوعُ կ'ըսուի , ինչ .

ما Ներկայի բացասական , զորօ · مَا يَذْكُرُ չյիշեր نَفْيُ الحَالِ

لا Ապառնիի բացասական, զորօ· لا يذكر չպիտի յիշէ نفي المُسْتَقْبِلِ

قد Երբեմնական, յուսադրական, զոր· قَدْ يَذْكُرُ երբեմն կը յիշէ

յուսադիր եմ որ կը յիշէ · حرف التقليل . حرف التوقع

هل Հարցական . هل يذكر արդեօք կը յիշէ՞

ا » ايذكر միթէ կը յիշէ՞ ։

Բ. Յիշեալ ձեւոյն սկիզբը եթէ ստորացուցեալ մասնիկներէն մին աւելնայ՝ եզականներուն և յոգնականներուն առաջին դէմին ضمه ները فتحه ի կը փոխուին, և երկու յոգնական իգականներէն ի զատ՝ բոլոր վերջերնին գտնուած ن երը կը կրճատուին. ասոնց الفعلُ المضارعُ المَنصوبُ կ'ըսուի, ինչ.
أَنْ ، لَنْ ، إِذَنْ ، كَيْ ، حَتَّى .

الفعل المضارع تأكيد نفى الاستقبال

		Եզական		Երկուական	Յոգնական
Ար.	ա. դէմ	لن أَذكُرَ	ընաւ չպիտի	لن نذكر	لن نذكر
	բ. »	لن تذكر	յիշեմ]	لن تذكرا	لن تذكروا
	գ. »	لن يذكر		لن يذكرا	لن يذكروا
Իգ.	ա. դէմ	لن اذكر		لن نذكر	لن نذكر
	բ. »	لن تذكرى		لن تذكرا	لن تذكرن
	գ. »	لن تذكر		لن يذكرا	لن يذكرن

لن ին միւս ընկերներն ալ ճիշդ այս կանոնին կը հետեւին

118. Գ. لامُ الامر ، لا فى النهى . Հրամայականի لِ , Արգելականի لا , և فعل مضارع ին անցեալ բացասական չինող لم = Ա , ևայլն մասնիկները. նմանապէս եթէ յիշեալ ձեւոյն սկիզբը դրուին՝ եզականներուն և յոգնականներուն Ա. դէմին ծայրերը գտնուած ضمه ները բոլորովին կը կորսընցնեն. ասոնց ալ الفعل المضارع المجزوم կ'ըսուի։

Այս մասնիկանց օրինակները ամենայնիւ պիտի տեսնուին Մակբայից մէջ. վասն զի ասոնց բոլորն ալ Մակբայ են. բայց յիշեալ فعل مضارع ձեւը փոփոխութեան ենթարկելուն համար, հարկ կ'ըլլայ հոս սակաւ ինչ տեղեկութիւն տալ.

فعل مضارع جحد مطلق օրինակ անցեալ ժամանակի մէջ հասարակ բացասականի, ինչպէս. لم أذكر չյիշեցի. لم تذكر չյիշեցիր. لم يذكر չյիշեց. ևայլք։

فعل مضارع جحد مستغرق օրինակ բոլոր անցեալ ժամանակի մէջ ընկղմեալ բացասականի, ինչպէս.
لما أذكر ես բնաւ կամ երբէք չյիշեցի. لما تذكرا դուք երկուքդ բնաւ չյիշեցիք. لما يذكرا նոքա երկուքը բնաւ չյիշեցին։

ԶԱՐՄԱՑԱԿԱՆ ԲԱՅ فِعلا التَعَجُّبِ

119 Զարմացական բայերը երկու ձև ունին, ما أفعَلَهُ, أفعِل بهِ ասոնք անցեալ ժամանակի մէջ գործողութիւն մը կը ցուցընեն, և իրենք ըստ ինքեան դէմք թիւ չորոշելնուն համար՝ չեն խոնարհիր. այլ ի պահանջել հարկին դերանուան կամ որոշեալ անուան մը միջոցաւ بواسطةِ الاسمِ المُضمَرِ والمُظهَرِ في آخِرِهِ որոնք ձևով խնդիր սեռի կը համարուին, բայց մտօք տէր բայի են, ինչպէս.

ما أحسَنَهُ զայն ինչ բան գեղեցկացուց, այսինքն այն ի՛նչ գեղեցիկ եղաւ, զարմացայ։ ما أفضَلَ عمرواً զԱմրուն ինչ բան նախապատուեց, այսինքն Ամրուն ի՛նչ նախապատիւ եղաւ, զարմացայ։ ما أسعَدَ رجلاً يَخافُ اللهَ Աստուծմէ երկնչող մարդը ի՛նչ բան երջանիկ ըրաւ, այսինքն ի՛նչ երջանիկ կ՚ըլլայ Աստուծմէ երկնչող մարդը։ أكرِمْ بزيدٍ اكرم به զայն կամ Զէյտը ի՛նչ բան պատուեց. այն ի՛նչ պատուաւոր եղաւ։ ما احسن الدينَ والدُّنيا إذا اجتمَعا واقبَحَ الكفرَ والافلاسَ بالرجلِ ի՛նչ գեղեցիկ կ՚ըլլայ մարդուս յորժամ Աստուածպաշտութիւնն հարստութեան հետ միանայ, և ի՛նչ տգեղ կամ յոռի

կ՚ըլլայ երբոր ամփարշտութիւնն մեանկութեան հետ միանայ ։ أَكْرِمْ بِهِ أَصْفَرَ راقت صُفْرَتُهُ جَوّابَ آفاقٍ تَرامت سُفْرَتُهُ ։ այն դեղնագոյնը (ոսկին) ինչ պատուական է, որ իր դեղնութիւնը զմարդ կը զարմացնէ․ բոլոր աշխարհ կը շրջի կը ճանապարհորդէ ի հեռաւորս ։

120 ԱԶԴ. *Յայտնի է որ վերոյիշեալ Զարմացական բայերը կցական Դերանունով կը խոնարհին․ ուստի դատաստուն կը պարտի հրահանգի համար՝ ուսանողաց բանիւ և գրով խոնարհել տալ ։*

Որ և է եռագիր արմատական բառ մը, ինչպէս․

— որուն առաջին գիրն կ՚ըսուի		فاءُ الفِعلِ
— երկրորդին	»	عينُ الفعلِ
— երրորդին	»	لامُ الفعل

Եթէ արմատը չորս կամ հինգ գրով ըլլայ՝

Երրորդին կ՚ըսուի لام الفعل الاولى *ինչ* كتب *ին* ب *գիրը*

Չորրորդին » لام الفعل الثانية » سبسب *անչէն,* [illegible]

Հինգերորդին » لام الفعل الثالثة » سفرجل *սերկեւիլ․*

ՅՕԴՈՒԱԾ Դ.

121. *Եռագիր արմատականները խոնարհման մասին վեց կերպ փոփոխութիւն կը կրեն և ըստ այնմ վեց օրինակի կը վերածուին, ինչպէս․*

Ձեւ			Օրինակ		Ձեւ			Օրինակ	
1	يَفْعُلُ	فَعَلَ	يسجد	سجد	4	يَفْعَلُ	فَعِلَ	يحفظ	حفظ
2	يَفْعِلُ	فَعَلَ	يقصد	قصد	5	يَفْعُلُ*	فَعُلَ	يقرب	قرب
3	يَفْعَلُ	فَعَلَ	يمدح	مدح	6	يَفعِلُ	فَعِلَ	يحسب	حسب

* Հինգերորդ ձեւոյն վրայ միայն Չէզոք բայ կը խոնարհի ։

Ինչպէս այս յետագայ ոտանաւոր խօսքը կ'ամփոփէ ցուցուած վեց ձեւերը, զորօրինակ ․

1. فَتْحٌ ضَمٌّ . 2. فتح كسر . 3. فتحتان . 4. كسر فتح .
5. ضم ضم . 6. كسرتان* .

Բայց ասոնց բուն և նախնական ձեւերը 1, 2, և 4ն է ։

Տեղեկութիւն ի վերայ վեց օրինակաց․

122․ *Երրորդ օրինակին վրայ դացող բայերուն արմատին միջադաս կամ վերջադաս գրերը պարտի այս* ح خ ع غ ه *և* أ *գրերէն մին ըլլալ․* جرح يجرح ، ذأم يذأم .

قنع *արմատը եթէ երրորդ ձեւոյն վրայ խոնարհի՝ մուրալ կը նշանակէ, և Անորիշ Դերբայը* قنوع *կ'ըլլայ ․ իսկ եթէ չորրորդին վրայ՝ շատանալ բաւականանալ կը նշանանակէ, և Անորիշ Դերբայը* قناعت *կ'ըլլայ, զորօրինակ ․*

القناعة رضا بالقسمة من الباب الرابع . القنوع السؤالُ من باب الثالث

և կամ نَسْئَلُ اللهَ القناعةَ و نعوذ بالله من القنوع . رضى بالقسم *Աստուծմէ շատացողութիւն կը խնդրեմք և մուրացկանութենէն Աստուծոյ կ'ապաւինիմք ․ ուրիշ օրինակ ․*

اَلْعَبْدُ حُرٌّ إِنْ قَنِعَ وَالْحُرُّ عَبْدٌ إِنْ قَنَعَ *ծառայն ազատ է (կը համարուի) եթէ բաւականանայ և ազատը ծառայ է (կը համարուի) եթէ մուրայ, այսինքն ագահութիւն ընէ ։*

عَزَّ مَنْ قَنِعَ ذلّ من قَنَعَ *յարգի կ'ըլլայ այն անձը եթէ բաւականանայ, անարգ կ'ըլլայ այն եթէ մուրայ ։*

Նաեւ خير الغنى القنوع شر الفقر الخضوع *բարեգոյն հարստութեան է բաւականութիւն, չարագոյն աղքատութեան է անարգ խոնարհութիւն, կամ դձձութիւն ։*

---

* Սակաւ ուրէք գործածելի ։

ԽՈՆԱՐՀՈՒՄՆ ԵՌԱԳԻՐ ԱՐՄԱՏԱԿԱՆԱՑ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ ԲԱՅԻՑ الثلاثي المجرد

123. Ներգործական կամ Չէզոք կազմութիւն البناء المعلوم

	فعل ماضی	فعل مضارع	مصدر	امر حاضر	نهی حاضر	فاعل	مفعول
Օր. Ա. Ներգործական	كَتَبَ գրեց	يَكْتُبُ կը գրէ	كَتْبٌ գրել	اُكْتُبْ գրէ՛	لا تَكْتُبْ մի գրեր	كاتِبٌ գրող	مَكْتُوبٌ գրուած
مثال	كَتَبَ الحاكِمُ الصَّكَّ	Դատաւորը մուրհակը գրեց					
Չէզոք	دخل մտաւ	يدخل կը մտնէ	دخول մտնել	ادخل մտի՛ր	لا تدخل մի մտներ	داخل մտնող	مدخول մտնուած
»	دَخَلَ إبراهيمُ الجَنَّةَ	Աբրահամ դրախտը մտաւ.					
Օր. Բ. Ներգործական	ضَرَبَ հարուածեց	يَضْرِبُ »	ضَرْبٌ »	اِضْرِبْ »	لا تَضْرِبْ »	ضارب »	مضروب »
»	ضَرَبَ الحاكِمُ المُجْرِمَ	Դատաւորը յանցաւորը հարուածեց					
Չէզոք	نزل իջաւ	نيزل »	نزول »	انزل »	لا تنزل »	نازل	
»	*نَيزِلُ مِن السماء كُلَّ يومٍ مطرٌ	Բոլոր օրը երկինքէն անձրեւ կ'իջնայ					
Օր. Գ. Ներգործական	فَتَحَ բացաւ	يَفْتَحُ »	فَتْحٌ »	اِفْتَحْ »	لا تَفْتَح »	فاتِحٌ »	مَفْتوحٌ »
»	يفتح البوّابُ بابَ المَعْبَدِ	Դռնապանը տաճարին դուռը կը բանայ					

* Նաեւ գետն աճումը կ'ըսուի. السماء تمطر بالمطر երկինք կ'անձրեւէ. السماء عادة تملج بالثلج երկինք կը ձիւնէ:

	فعل ماضی	فعل مضارع	مصدر	امر حاضر	نهی حاضر	فاعل	مفعول
Ձէզոք	ذهب (գնաց)	يذهب	ذهاب	اذهب	لاتذهب	ذاهب	مذهوب به

مثال ذَهَبَ مُحِبُّنا اِلَى داره Մեր բարեկամը իր տունը գնաց

Օր. Դ. Ներգործական	عَلِمَ (գիտցաւ)	يَعْلَمُ	عِلْمٌ	اِعْلَمْ	لاتَعْلَمْ	عالِمٌ	مَعلومٌ

» اعلم انَّ كُلَّ شَیْءٍ يرجع الی اصله Ստուգիւ գիտցիր թէ ամէն բան վաղանցուկ է

Ձէզոք	عسر (դժուարացաւ)	يعسر	عُسْرٌ	اعسر	لا تعسر	عسير	مسعوربه

» عَسِرَ امرُ زيد Զէյտին գործը դժուարացաւ

Օր. Ե. Ձէզոք	حَسُنَ (գեղեցիկ եղաւ)	يَحْسُنُ	حُسْنٌ	اُحْسُنْ	لاتَحْسُنْ	.	.

» حَسُنَ اِبْنُ عَمِّكَ وقَبُحَ اِبْنُ خالِكَ Հօրեղբօրդ տղայն գեղեցիկ եղաւ, և մօրեղբօրդ տղայն տգեղ

Օր. Զ. Ներգործական	حَسِبَ (կարծեց)	يَحْسِبُ	حِسبان	اِحسِب	لاتَحسِب	.	.

» حَسِبَ زَيْدٌ عَمْرواً فاضلاً Զէյտը զԱմրուն առաքինի կարծեց

Ձէզոք	يبس (չորցաւ)	ييبس	يبس	ايبس	لا تيبس	يابس	

» يَبِسَ شَجَرُ اُلْبُستانِ պարտէզին ծառը չորցաւ

Կրաւորական կազմութիւն البناءُ المجهول

124. Կրաւորական բայը վերջ օրինակին մէջ ալ մի և նոյն ձեւն ունի, այսինքն մէկ ձեւով կ'ըլլայ. ինչ. օրինակ.

كُتِبَ	يُكْتَبُ	كُتِب կամ كِتابة	لِتُكْتَبْ	لاتُكْتَبْ
գրուեցաւ	կը գրուի	գրուիլ	գրուէ	մի գրուիր

كُتِبَ هٰذِهِ الرِّسالَةُ فى زمانِ داوُدَ

Այս տետրակը Դաւթի ժամանակ գրուեցաւ

Միւս հինգ օրինակներն ալ ճիշդ այս փոփոխութիւնը կ'ունենան, ուստի հարկ չ'կայ զանոնք զատ զատ խոնարհելու ։

Ա. օրինակին վրայ խոնարհելու Անորիշ Դերբայներ.

أخذ առնուլ
بُدور փութալ, աճապարել
بَسط տարածանել, սփռել
بُطل ոչնչանալ, անտեղի ըլլալ
بُلوغ հասանել
تَذكار յիշել
ترك թողուլ, ետ կենալ
ثقب ծակել
جبر երկու բեկերը միացընելով բարուքել, և բռնանալ
حبس վար դնել, բանտել
حِجاب ծածկել, գոցել

حجز . زجر , حَجر 2* արգիլել
حرث 2 ընդերղէն սերմանել
حِساب թուել, հաշուել
حُصول յառաջ գալ, գոյանալ
حكم դատել, վճռել
خَرق պատառել, ճեղքել
حزن պահել զինչս յապահովի
خلق ստեղծանել
خُمول նուաստանալ, աննչանա ըլլալ
دُخول մտանել

* Անորիշ Դերբայից է ուրէք առջեւնին գրուած թուանշանները այս և այս ինչ թիւ ձեւոյն վրայ ալ խոնարհիլը կ'իմացնէ ։

رَجم քարի բռնել, քարկոծել
رزق (ապրուստ) տալ
رَزم մեռանիլ
رسم գծել
رقد رقود ննջել
رَقَم գրել
رَكز գետինը վարսել سانجق
رُكوب հեծանիլ
رُكود դադարել
رَمز ակնարկել, նշմարել
زقم . سرط . سلج . بلع 4 . կլլանել
سجر տաքցընել, ջեռուցանել
سُجود երկրպագել
سَطر գծել, գրել
سُقوط անկանիլ
سكوت լռել
سكون հանդարտել, միջոց տալ
سَلب մերկանալ
سُلوك ճանապարհ մտանել
سمود մեծամտութեամբ պան-
ծալ
سمور տքնել
شُكر շնորհակալ ըլլալ
صِدق ուղիղ ըլլալ. ուղիղ խօսիլ
صُدور صَدر 2 ծագիլ, ես
դառնալ

صَقل փայլեցընել
صَمت անխօս ըլլալ
ضبط բռնել, պահել
طبخ եփել
طرد արտաքսել, վտարանդել
طَلَب խնդրել, պահանջել
طُلوع ծագել (Արեւու)
عِبادت ծառայել, պաշտել
عُبور անցնիլ
عَتب բարկանալ, ցասնուլ
عرض յայտնել, ցուցանել
عُروج վեր ելնել
عَلانية յայտնի ըլլալ
غبور կենալ, մնալ
فَرش սփռել, տարածանել
فرق զատել, բաժնել
قتل սպաննել
قدر կարողանալ
قُصور պակասել
قعود նստիլ
قنوت պաշտել, զԱստուած
աղօթել
كَتم كِتمان ծածկել
لدغ խայթել
لُطف մեղմանալ
لَمس 2 շօշափել

مزج խառնել
مسح սրբել, քսել, ձեռք քսել
مشق խառնել, սանտրել
نبت բուսանել
نثار ցրուել
نجدة հարցափորձել
نشر տարածել, ցրուել
نصر օգնել
نظر նայիլ
نفخ փչել
نفر հալածել
نقش ... նկարել, ... դրոշմել
نقص պակսիլ
نقض աւերել, խախտել
نقل շարժել, փոխադրել
نوب ... ջնջել
نجر ... կցել

125. Բ. օրինակին ձևը

حذف բառ նետել, պակսեցնել
حرق այրել
حشر ժողովել
حلب փայտ կտրել
حفر փորել, պեղել
ذكر անունը մտքին բերել
ساو ...

حج ուխտել
خدمت جمع خدمت ծառայութիւն ընել
حجر գլուխ քարով ջախջախել
حصد խածնել
حفظ պահպանել
دفن թաղել
رصد կապել
زجر չարչարել
سبق յառաջ անցնել
سرقة գողանալ
سفر ճամբորդել
شكر շնորհակալ, ...
شمس խառնել
صبر համբերել
صرف ... ... , ...
صلب խաչել
ضرب հարուածել, ծեծել
عثار սայթաքել, գայթել
عرفان ճանաչել
عزم գործադրութեան ելնել
عمر շինել
عقد կապել
عقل հասկնալ, իմանալ
غسل لوانال
غضب բարկանալ
غلبه յաղթել

فَرض վճռել, սահմանել
فصد արիւն առնել
فطر լուծանել զպահս
قبض առնուլ, ըմբռնել
قسم բաժնել
قصد դիտաւորութիւն ընել
كسب վաստակիլ, շահիլ
كسر կոտրել
كنس աւելել
مَغفِرة ներել, թողուլ
نَزع արմատախիլ առնել
نُزول իջանել
نَسج ոստայնանկել
نصب տնկել, դնել
نُطق խօսիլ
نَظم կարգի դնել, շարել
نفع օգտիլ, օգուտ ընել
نُفور խրտուիլ
نكول 2 է վախէն ետ կայնիլ
هبوط իջնել
هَتك պատառել
هدم փլցընել
هزم աւերել, ցիրուցան ընել

196. Դ. օրինակին վրայ

بَحث հարցընել, քննել
بُخوع է խոստովանիլ զպարտս
بَدّع ձախողցընել
بضع կտրել
بُضوع խոնարհութեամբ լինել
بَعث յղել
تعب հոգնեցընել
جحود ուրանալ, զլանալ
جَعل ստեղծել, շինել, ընել
جمع ժողովել
جِهار յայտնապէս ասել
جَهد ջանալ, աշխատել
خُدعه խաբել
خضوع ، خشوع խոնարհիլ
دَفع վանել, ի բաց մերժել.
دمع արտասուել
ذبح զոհել
ذعط մորթել, զենուլ
ذهاب երթալ
ردع ետ կեցընել
زرع ցանել, մշակել
سَبح سِباحت լողալ
سِحر կախարդել
سحق լեսուլ
سَعر բոցափայլիլ, բոցավառուիլ
شُغل զբաղիլ, զբաղեցնել
صَبغ մատով ցուցընել

[illegible]

123 [illegible]

[illegible]

حسد նախանձիլ

حقد [illegible]

حمد [illegible]

رحمة գթալ, ողորմիլ

رضاعة դիել, կաթնաբերու լինել

سقام հիւանդանալ, խօթանալ

سمع լսել, ունկն դնել

شرب ըմպել

شفاعة բարեխօսել

شمول պարունակել, բովանդա-
կել

صعود վերամբառնալ

عجله փութալ, աճապարել

علم գիտել, [illegible]

عمل գործադրել, [illegible]

غرق ընկղմիլ

غضب բարկանալ
فرح բերկրիլ, ուրախանալ
نسخ եղծանել, ընդօրինակել
فهم իմանալ, հասու լինել
قبول ընդունել
قناعة շատանալ
قنوط յուսահատիլ
كسل ծուլանալ, հեղգանալ
لبس ագանել, զգենուլ
لزوم փակչիլ, կարեւոր լինել
نفع եփիլ, հասունանալ
حرام զառամել

128. Ե. Օրինակին վրայ.
برودة ցրտանալ, պաղիլ
حسابة [illegible] ըլլալ
نخش կարծրանալ
[illegible] գժուարանալ
فراهة հանճարեղ, ճարտար ըլ-լալ. արագ ընթանալ (ձիոյ)

129. Զ. Օրինակին վրայ.
حسبان կարծել
يبس չորանալ
ورث وراثت ժառանգել
موثق ثقة վստահել, հաւա-տարմութիւն ընել

ՅՕԴՈՒԱԾ Ե.

Ի վերայ Դերբայից.

130. Սկիզբը առանց միմի եռագրեան արմատական Անորոշ Դերբայից գործածութիւնը գցեթէ երկու կերպով անկանոն կը համարուին. Ա. Ուրաքանչիւրին կազմութիւնը միօրինակ չըլլալուն համար., ինչպէս . فرق , ولوج , كتمان , عبادت եւայլք. Բ. Ո՛ր տեսակը ո՛ր ձեւոյն վրայ կը խոնարհի անիմաց ըլլալուն համար. ուստի երկու կէտին մէջն ալ պէտք է բառգրոց եւ ընտիր հեղինակութեանց դիմել. վասն զի ասոնցմէ կ՚իմացուի.

Ա. Մէն մի բառից կազմութիւնը. Բ. Որ ձեւոյն վրայ

խոնարհիլը։ Դ. Հնչումն ու ուղղագրութիւնը։ Դ. Նշանակութիւնը. բայց յաւելական Անորոշ Դերբայից կազմութիւնները, եռագրաց նկատմամբ՝ կանոնաւոր գիրքին մէջ են։

181. Ուղղաձայները տառացուցեալ ձեւերուն վրայ միօրինակ կը հաղճակերպին.

Տեղեկութիւն. Ա. Սկիզբը աւելորդ ت ունեցող բայերուն վերջընթեր գիրերնին ضمه ով կ'ըլլայ. ինչպէս. تَكَلُّمْ ، تَشَارُكْ ، تَزَلْزُلْ բայց ի تفعيل ձեւէն.

Բ. Աւելորդ همزه ով սկսեալ բայերուն վերջընթեր գիրը աւելորդ الف մը պիտի ըլլայ, և ձայնաւոր կրող գիրերը کسره ով պիտի կարդացուին. ինչ. احمرار ، استغفار ، اقشعرار

Գ. Անցեալ կատարեալ եզակի արականին Գ. դէմք մէյմէկ գիր աւելցած և կամ արմատէն չորս գիր եղած բայերուն կ'ըսուի չորեքգրեան, ինչ. اَكْرَمَ ، ذَكَّرَ ، قَاتَلَ և دَحْرَجَ

Եռագրին վրայ աւելցած Անորոշ Դերբայից ամբողջ ցուցակը.

جدول مصادر الثلاثی المزید فیه

	وزن	موزون	اصل
1	اِفعال	اكرام	كرم
2	اِستفعال	استحصال	حصل
3	تَفعيل تَفعِله	تذكير تذكره	ذكر
4	تَفَعُّل	تشرف	شرف
5	فِعال مُفاعله	نزاع منازعه	نزع
6	تَفاعُل	تناسب	نسب

	وزن	موزون	اصل
7	إِنْفِعال	انبساط	بسط
8	إِفْتِعال	احتمال	حمل
9	إِفْعِلال	اسمرار	سمر

Չորեքգրեան արմատ և իւր վրայ աւելցած
Անորիշ Դերբայից ցուցակը
جدول مصادر الرباعی المجرد والمزیدفیه

10 فعلال	فَعْلَلَه	دحراج	دحرجه	دحرج
11 فیعال	فَیْعَله	بیطار	بیطره	بطر
12	تَفَعْلُل	تدحرج	»	
13	إِفْعِلّال	اضمحلال	ضمحل	
14	تَمَفْعُل	تمسکن	مسکن	

Ծանօթութիւն Ա. 11 երրորդ ձևերը եռագրէն ա-ծանցեալ են, բայց ձևով ճիշդ չորեքգրին նմանութիւն ունենալուն համար այս կարգը դասուեցաւ ․

132. Ծանօթութիւն Բ. 1 թիւէն մինչև 9 թիւը առնելով ցուցուած ձևերուն վրայ գտնուած աւելորդ գրերը فعل էն դուրս գրերն են, և 10 թիւէն մինչև վերջը (բաց ի 11 թիւէն) գտնուած աւելորդ գիրերը فعلل էն ի դուրս գրերն են. ուստի խոնարհելու միջոցին պէտք է զայնս ձգել, և երկու ձևոյն ալ արմատները գտնելով ցուցուած ցուցակին համեմատ վրանին աւելցնել և խոնարհել ․

Արմատները երկու են մին եռագրեան مجرد ثلاثی միւսը չորեքգրեան مجرد رباعی . որոնց ածանցեալ կատարեալ եղա. կան արականն Գ. դէմքը կամ որ նոյն է արմատը պէտք է

առնուլ . և եթէ այս երկու արմատին վրայ գիր աւելնայ՝ առջինին կ'ըսուի ثلاثی مزیدفیه *, իսկ երկրորդին* رباعی مزیدفیه .

Մէն մի ձևոյն յորջորջումը իրենց անորիշ դերբային անունովն է , ինչպէս وزن افعال ، وزن تفعیل *ևայլն .*

ԽՈՆԱՐՀՈՒՄՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ԽՈԱԳՐԵԱՆ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ ԲԱՑԻՑ

183. *Ա. ձև ,* اِفعال *ինչպէս ,* اکرام . *արմատ* کرم .

	فعل ماضی	فعل مضارع	مصدر	امر حاضر	نهی حاضر	اسم فاعل	اسم مفعول
Օրինակ وزن	اَفعَلَ	يُفعِلُ	اِفعال	اَفعِل	لا تُفعِل	مُفعِلٌ	مُفعَلٌ
Օրինակեալ موزون	اکرم	یکرم	اکرام	اکرم	لا تکرم	مکرم	مکرم
	պատուեց	*կը պատուէ*	*պատուել*	*պատուէ՛*	*մի՛ պատուեր*	*պատուող*	*պատուեալ*

Վերջի ձևը ամէն օրինակին մէջ չորս տարբեր նշանակութեան կը պատասխանէ տեղւոյն և առմանն նկատմամբ . այսինքն اسم زمان ، اسم مکان ، مصدر میمی ، مفعول .

Ծանօթութիւն . Այս օրինակին مُفعِل *ձևոյն յոգնականը երբեմն անկանոն* مکسر *կ'ըլլայ , ինչ .* مُخبِر مَخابِر . مفطر مفاطر . مبهم مبهام .

Այս ձևը սովորաբար կամ բազմիցս Չէզոք արմատը Ներգործականի կը դարձնէ , ինչպէս .

اَکرَمَنا اللهُ بالحیوة *Աստուած զմեզ պատուեց կենդանութիւն շնորհելով ;* اَکرِم الضَیفَ غنیاً کان اوفقیراً *մեծարէ հիւրը թէ հարուստ ըլլայ և թէ աղքատ :*

Երբեմն ալ Չէզոք կը մնայ , ինչպէս .

اَصبَحنا مُفرَّحین *ուրախութեամբ առաւօտեցինք :*

134. Ծանօթութիւն. Ներգործական բայը ընդհանրապէս հինգ կերպ փոփոխութեան ենթակայ կրնայ ըլլալ, ինչպէս Թուրքերէն կ՚ըսուի,

كورمك	տեսանել	Ներգործական
كوردرمك	տեսցնել կամ տեսնել տալ	Անցողական
كورلمك	տեսնուիլ (ուրիշէն)	Կրաւորական
كورنمك	տեսնուիլ (ինքը)	Չէզոքական
كورشمك	տեսակցիլ	Ընկերական։

كتمك երթալ Չէզոքական․ كيدرمك ، كيدلمك ، كيدشمك.

Խնարհելու բայեր․ قعود ، ظهور ، نطق ، علم ، عرض.

---

135. Ը. Ձև. استفعال ինչպէս, استكمال. արմատ كمل.

Օրինակ وزن

مُستَفعَل مُستَفعِل لاتَستَفعِل اِستَفعِل اِستِفعال يَستَفعِلُ اِستَفعَلَ

Օրինակեալ موزون

مستكمل مستكمل لاتستكمل استكمل استكمال يستكمل استكمل

կատարեց կըկատարէ կատարել կատարէ՛ մի՛ կատարեր կատարող կատարեալ

Այս ձևը սովորաբար իր մէջը խնդրելու նշանակութիւն պահելով Ներգործական է, և երբեմն Չէզոք, ինչպէս.

نَستَغفِرُ اللهَ مِن كلِ ذَنبِنا Աստուծմէ ներում կը խնդրեմք մեն մի գործած մեղքերնուս համար։ اِستَهلَكَ زَيدٌ مالَهُ Զէյտը իւր ինչքը վատնեց կամ կորսնցուց։

مزج խառնել
مسك ամուր բռնել, թող չտալ
مُشط խառնել, սանտրել
نبت نبات խոտ բուսանել
نثر نِثار ցրուել
نِشدة հարցափորձել
نَشر տարածել, ցրուել
نصر نصور օգնել
نَظَر նայիլ
نفخ փչել
نقر հարկանել
نقش رقش նկարել, գունա-
ւորել
نُقصان պակսիլ
نَقض աւերել, խանգարել
نقل չուել, փոխադրել
هُبوب օդ շնչել
هِجران մեկնել, լքանել

125. Բ. օրինակին վրայ.

حَذف բառնալ, ջնջել
حرق 1 այրել
حشر 1 ժողովել
حطب փայտ դիզել
حفر փորել, պեղել
حكر անիրաւութիւն ընել
حلق ածիլել

خَتم կնքել
خِدمة خدمت պաշտօն վարել
خَلج դէպի իրեն քաշել
خلط խառնել
خمط խորովել
دفن թաղել
ربط կապել
رُجوع յետ դառնալ
سَبق յառաջ անցնիլ
سِرقة գողանալ
سفر աւլել
شَتم նախատել, թշնամանել
شمط խառնել
صدم հարկանել
صرف վիճակէ վիճակ դարձը-
նել, փոփոխել
صلب կախել
ضرب հարկանել, ծեծել
عِثار սահել, գայթել
عرفان գիտել
عزم դիտաւորութիւն ընել
عصر սեղմել
عقد կապել
عقل հասկնալ, իմանալ
غُسل غسل լուանալ
غصب յափշտակել
غَلَبه յաղթել

فَرض վճռել, սահմանել
فصد արիւն առնել
فطر լուծանել զպահս
قبض առնուլ, ըմբռնել
قسم բաժնել
قصد դիտաւորութիւն ընել
كسب վաստակիլ, շահիլ
كسر կոտրել
كنس աւելել
مَغفرة ներել, թողուլ
نزع արմատախիլ առնել
نُزول իջանել
نسج ոստայնանկել
نصب տնկել, դնել
نُطق խօսիլ
نَظم կարգի դնել, շարել
نفع օգտիլ, օգուտ ընել
نُفور խրտուիլ
نكول 2 է վախէն ետ կայնիլ
هبوط իջնել
هَتك պատառել
هدم փլցնել
هزم աւերել, ցիրուցան ընել

126. Գ. օրինակին վրայ

بَحث հարցնել, քննել

بُخوع է խոստովանիլ զպարտս
بَدع վախցընել
بضع կտրել
بُضوع խոնարհուտ ըլլել
بَعث յղել
تعب հոգեցընել
جحود ուրանալ, զլանալ
جَمل ստեղծել, շինել, ընել
جمع ժողովել
جِهار յայտնապէս ասել
جَهد ջանալ, աշխատել
خُدعه խաբել
خضوع ، خشوع խոնարհիլ
دَفع վանել, ի բաց մերժել
دمع արտասուել
ذبح զոհել
ذعط մորթել, զենուլ
ذهاب երթալ
ردع ետ կեցընել
زوع ցանել, մշակել
سَبح سباحت լողալ
سحر կախարդել
سحق լեսուլ
سَعر բոցափայլիլ, բոցավառիլ
شُغل զբաղիլ, զբաղեցնել
صَبع մատով ցուցընել

صرع գետնին զարնել
صُنع ստեղծել, շինել, գործել
طَبع տպել
طعن պարսաւել, կշտամբել
ظهور յայտնի ըլլալ
فَتح բանալ
فعل գործել
فلج հերկել
قرح վիրաւորել, վէրք հանել
قرع դուռ բախել, հարկանել
قطع կտրել, հատանել
قاع արմատախիլ առնել
قمع անարգել, գաւազանով հարկանել
فُوع մուրալ
قَهر յաղթել, ջնջել
لحظ աչքի ծայրով նայիլ
لحف ծածկել
لطم ապտակ զարնել
مدح գովել
مزح ծաղրել, կատակել
مسح սրբել
مساحه مسح չափել
مصع փայլատակել
مضغ ծամել
مطخ չատակեր ըլլալ
منع արգելուլ
مهد սփռել, հարթել
نُصح խրատել
نَهب յափշտակել

127. Դ. Օրինակին վրայ·

بَلع կլանել
تبع [1] յարմարիլ, հետեւիլ
تَعَب նեղիլ, տառապիլ
جرب բորոտիլ
جهل տգիտանալ
حبور ուրախանալ, ցնծալ
حِسبان 6 կարծել
حفظ պահել, պահպանել
حَمد փառաւորել, գոհանալ
رحمة գթալ, ողորմիլ
رِضاعة դիել. կաթնարբու լինել
سَقام հիւանդանալ, խօթանալ
سمع լսել, ունկն դնել
شُرب ըմպել
شَفاعة բարեխօսել
شُمول պարունակել, բովանդակել
صعود վերամբառնալ
عجله փութալ, աճապարել
عِلم գիտել, տեղեկանալ
عَمل գործադրել, գործել
غرق ընկղմիլ

غضب բարկանալ
فرح բերկրիլ, ուրախանալ
نسخ եղծանել, ընդօրինակել
فهم իմանալ, հասու լինել
قبول ընդունել
قناعة շատանալ
قنوط յուսահատիլ
كسل ծուլանալ, հեղգանալ
لبس ագանել, զգենուլ
لزوم փակչիլ, կարեւոր լինել
نفع եփիլ, հասունանալ
هرم զառամել

128. Ե. Օրինակին վրայ
برودة ցրտանալ, պաղիլ
نجابة ազնուատոհմ ըլլալ
خشن կարծրանալ
صعب դժուարանալ
فراهة հանճարեղ, ճարտար ըլլալ. արագ ընթանալ (ձիոյ)

129. Զ. Օրինակին վրայ.
حسبان կարծել
يبس [4] չորանալ
ورث وراثة ժառանգել
موثق ثقة վստահել, հաւատարմութիւն ընել

ՅՕԴՈՒԱԾ Ե.

Ի վերայ Դերբայից.

130. Սկիզբը առանց միմի եռագրեան արմատական Անորիշ Դերբայից գործածութիւնը գքեթէ երկու կերպով անկանոն կը համարուին. Ա. Իւրաքանչիւրին կազմութիւնը միօրինակ չըլլալուն համար., ինչպէս . فرق , ولوج , كتمان , عبادت եւայլք. Բ. Ո՛ր տեսակը ո՛ր ձեւոյն վրայ կը խոնարհի անիմաց ըլլալուն համար. ուստի երկու կէտին մէջն ալ պէտք է բառգրոց և ընտիր հեղինակութեանց դիմել. վասն զի ասոնցմէ կ'իմացուի.

Ա. Մէկն մի բառից կազմութիւնը. Բ. Որ ձեւոյն վրայ

խոնարհեցէք։ Դ․ Հնչման ու ուղղագրութեան։ Ե․ Նշանակութեանը․ բայց յաւելական Անորոշ Դերբայից կազմութիւնները, եռագրաց նկատմամբ՝ կանոնաւոր դիրքի մէջ են։

181. Իւրաքանչիւրը տարբացուցեալ ձևերուն վրայ միօրինակ կը կազմակերպուին․

Ծանօթութիւն․ Ա․ Մէկերը աւելորդ ت ունեցող բայերուն վերջինները գիրերնին ضمه ով կ'ըլլայ․ ինչպես․ تَكَلُّمْ ، تَشارُكْ ، تَزَلْزُلْ բայց ի تفعيل ձևէն․

Բ․ Աւելորդ همزه ով սկսեալ բայերուն վերջինները գիրը աւելորդ الف մը պիտի ըլլայ, և ձայնաւոր կրող գիրերը کسره ով պիտի կարդացուին․ ինչ․ احرار ، استغفار ، اقشعرار

Գ․ Անցեալ կատարեալ եղական արականին Գ․ դէմք մէյմէկ գիր աւելցած և կամ արմատէն չորս գիր եղած բայերուն կ'ըսուի չորեքգրեան, ինչ․ اَكْرَمَ ، ذَكَّرَ ، قَاتَلَ և دَحْرَجَ

Եռագրին վրայ աւելցած Անորոշ Դերբայից ամբողջ ցուցակը․

جدول مصادر الثلاثي المزيد فيه

اصل	موزون	وزن	
كرم	اكرام	إفعال	1
حصل	استحصال	إستفعال	2
ذكر	تذكير تذكره	تفعيل تفعله	3
شرف	تشرف	تفعّل	4
نزع	نزاع منازعه	فعال مفاعله	5
نسب	تناسب	تفاعل	6

	وزن	موزون	اصل
7	اِنفِعال	انبساط	بسط
8	اِفتِعال	احتمال	حمل
9	اِفعِلال	اسمرار	سمر

Չորեքգրեան արմատ և իւր վրայ աւելցած
Անորոշ Դերբայից ցուցակը
جدول مصادر الرباعی المجرد والمزیدفیه

10	فعلال	فَعلَلَه	دحراج	دحرجه	دحرج
11	فیعال	فَیعَله	بیطار	بیطره	بطر
12	تَفَعلُل		تدحرج	»	
13	اِفعِلّال		اضمحلال	ضمحل	
14	تَمَفْعُل		تمسکن	مسکن	

Ծանօթութիւն Ա. 11 երրորդ ձևերը եռագրէն ածանցեալ են, բայց ձևով ճիշդ չորեքգրին նմանութիւն ունենալուն համար այս կարգը դասուեցաւ։

132. Ծանօթութիւն Բ. 1 թիւէն մինչև 9 թիւը առնելով ցուցուած ձևերուն վրայ գտնուած աւելորդ գրերը فعل էն ի զատ գրերն են, և 10 թիւէն մինչև վերջը (բաց ի 11 թիւէն) գտնուած աւելորդ գրերը فعلل էն ի զատ գրերն են. ուստի խոնարհելու միջոցին պէտք է զայնս ձգել, և երկու ձևոյն ալ արմատները գտնելով ցուցուած ցուցակին համեմատ վրանին աւելցնել և խոնարհել։

Արմատները երկու են մին եռագրեան ثلاثی مجرد միւսը չորեքգրեան رباعی مجرد. որոնց ածանցեալ կատարեալ եղական արականն Գ. դէմքը կամ որ նոյն է արմատը պէտք է

առնուլ ․ և եթէ այն երկու արմատին վրայ գիր աւելնայ՝ առջինին կ՚ըսուի ثلاثی مزیدفیه , իսկ երկրորդին رباعی مزیدفیه ․

Մէն մի ձևոյն յորջորջումը իրենց անորիշ դերբային անուանումն է , ինչպէս وزن افعال ، وزن تفعیل և այլն ․

ԽՈՆԱՐՀՈՒՄՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ԽՈՒԱԳՐԵԱՆ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ ԲԱՅԻՑ

188. Ա. ձև , إفعال ինչպէս , اكرام ․ արմատ كرم ․

	فعل ماضی	فعل مضارع	مصدر	امر حاضر	نهی حاضر	اسم فاعل	اسم مفعول
Օրինակ وزن	أَفعَلَ	يُفعِلُ	إفعال	أَفعِل	لا تُفعِل	مُفعِلٌ	مُفعَلٌ
Օրինակեալ موزون	اكرم	يكرم	اكرام	اكرم	لا تكرم	مكرم	مكرم
	պատուեց	կը պատուէ	պատուել	պատուէ՛	մի՛ պատուեր	պատուող	պատուեալ

Վերջի ձևը ամէն օրինակին մէջ չորս տարբեր նշանակութեան կը պատասխանէ տեղւոյն և առման նկատմամբ ․ այսինքն اسم زمان ، اسم مكان ، مصدر میمی ، مفعول ․

Ծանօթութիւն․ Այս օրինակին مُفعِل ձևոյն յոգնականը երբեմն անկանոն مكسر կ՚ըլլայ, ինչ․ مُخبر مَخابر ․ مفطر مفاطر ․ مبهم مبهام ․

Այս ձևը սովորաբար կամ բազմիցս Չէզոք արմատը Ներգործականի կը դարձնէ , ինչպէս ․

أَكرَمنا اللهُ بالحيوة Աստուած զմեզ պատուեց կենդանութիւն շնորհելով ، أَكرِم الضَيفَ غنياً كان اوفقيراً մեծարէ հիւրը թէ հարուստ ըլլայ և թէ աղքատ ․

Երբեմն ալ Չէզոք կը մնայ , ինչպէս ․

أَصبَحنا مُفرِحين ուրախութեամբ առաւօտեցինք ․

134. *Ծանօթութիւն.* *Ներգործական բայը ընդհանրապէս հինգ կերպ փոփոխութեան ենթակայ կրնայ ըլլալ, ինչպէս Թուրքերէն կ'ըսուի,*

كورمك	*տեսնել*	*Ներգործական*
كوردرمك	*տեսցնել կամ տեսնել տալ*	*Անցողական*
كورلمك	*տեսնուիլ (ուրիշէն)*	*Կրաւորական*
كورنمك	*տեսնուիլ (ինքը)*	*Չէզոքական*
كورشمك	*տեսակցիլ*	*Ընկերական ։*

كتمك *երթալ Չէզոքական .* كيدرمك , كيدلمك , كيدشمك .

Խոնարհելու բայեր . عرض , علم , نطق , ظهور , قعود .

---

135. *Ժ. Ձև.* استفعال *ինչպէս ,* استكمال . *արմատ* كمل .

Օրինակ وزن

مُستَفعَل مُستَفعِل لاتَستَفعِل اِستَفعِل اِستِفعال يَستَفعِلُ اِستَفعَلَ

Օրինակեալ موزون

مستكمل مستكمل لاتستكمل استكمل استكمال يستكمل استكمل

կատարեց կըկատարէ կատարել կատարէ՛ մի՛ կատարեր կատարող կատարեալ

Այս ձևը սովորաբար իր մէջը խնդրելու նշանակութիւն պահելով Ներգործական է, և երբեմն Չէզոք, ինչպէս.

نَستَغفِرُ اللّهَ مِن كلِ ذَنْبِنا *Աստուծմէ ներում կը խնդրենք մէն մի գործած մեղքերնուս համար ։* اِستَهلَكَ زَيدٌ مالَهُ *Զէյտը իր ինչքը վատնեց կամ կորսնցուց ։*

اَلشيطانُ اِستَكبَرَ սատանան հպարտացաւ ։ يستبينُ الحقُّ ճշմար-տութիւնը երեւան կ'ելլէ ։

Խոնարհելու բայեր ․

طلوع ، خدمه ، حمل ، كرم ، مزج ، عبد ، علم ، عمل ، رحمة ، فهم

---

136. Գ. Ձեւ, تَفْعِيل ինչպէս, تحصيل - արմատ حصل ․

Օրինակ	وزن						
مُفَعَّلٌ	مُفَعِّلٌ	لا تُفَعِّلْ	فَعِّل	تَفعيل	يُفَعِّلُ	فَعَّلَ	
Օրինակեալ	**موزون**						
محصل	محصل	لا تحصل	حصل	تحصيل	يحصل	حصل	

ստացաւ, եւ այլք ։

Այս ձեւն ալ դարձեալ Չէզոք բայերը Ներգործական, եւ Ներգործականը Անցողական կը շինէ, երբեմն ալ Չէզոք կը մնայ, ստէպ իւր մէջը բազմութեան նշանակութիւն մը պահելով ։

137. Անորոշ դերբայը երբեմն تَفْعِلَة եւ تفعال ձեւով ալ կը գործածուի, ինչպէս ․ تجربه , تسميه եւ تكرار ․

Ծանօթութիւն ․ Արմատը و կամ ى վերջացած բառերը تفعلة ձեւը կ'առնուն կանոնաւոր եղանակաւ, ինչպէս ․ عدو تعديه ، علو تعليه ․ حكى تحكيه ، بقى تبقيه ․ իսկ անփոփոխը ըստ դիպաց, ինչպէս ․ تقدمه ، تكمله ․

Օրինակ ․

كَرَّمَ اللهُ الانسانَ بالنطق Աստուած մարդս պատուեց բանականութեամբ ։ كَثَّرَ عُمَرُ الاصنامَ Էօմէրը կուռքերը սաստիկ կոտորեց ։ طَوَّفَ زَيدُ الكَعبةَ Զէյտը մէքքայի շուրջը պտոյտ ըրաւ ։

موت الطيور فى القفص *Թռչունները վանդակին մէջ մեռան։*
موت الافراس فى المعلف *Ձիերը ախոռը մեռան։*

Խոնարհելու բայեր. عقد , عرفان , ذكر , حصول , كمال .

---

138. *Գ. Ձև.* تَفَعُّلُ *ինչպէս* , تشرف . *արմատ* شرف .

Օրինակ	وزن					
مُتَفَعَّل	مُتَفَعِّل	لا تَتَفَعَّلْ	تَفَعَّلْ	تَفَعُّل	يَتَفَعَّلُ	تَفَعَّلَ
Օրինակեալ	موزون					
متشرف	متشرف	لا تتشرف	تشرف	تشرف	يتشرف	تشرف *փառաւորուեցաւ*

Այս ձևը ընդհանրապէս تفعيل *ձևոյն Կրաւորականն է և կամ սոսկապէս Չէզոքական, ինչպէս .*

تشريف *փառաւորել,* تشرف *փառաւորիլ.* تنبيه *զարթուցանել,* تنبه *զարթնուլ.* تفهيم *իմացընել,* تفهم *իմանալ։*
قَطَّعَ ابراهيمُ الاوثانَ فَتَقَطَّعَتْ *Աբրահամ կուռքերը ջախջախեց, կուռքերն ալ ջախջախեցան։* كُلُّ اِناءٍ يَتَرَشَّحُ بما فيه *ամէն անօթ իւր մէջը գտնուած հեղուկովը կը թորի։*

Երբեմն գործողութեան կարգն ու աստիճանը կը ցուցընէ, և ասոր تكلف *կամ* تدريج *ալ կ'ըսուի, ինչպէս .*

تَعَلُّم *սովրիլ, որ ըսել է կարգաւ յառաջ երթալ։*
تَدَرُّس *դասառութիւն, որ ըսել է մէկ դասէն միւսը անցնիլ աստիճանաւ և կարգաւ յառաջադիմել։*

Խոնարհելու բայեր. نزول مسك فرق عقل صرف صدقه خلق

---

139. Ե. Ձև. فِعال = مُفاعَلة ինչպէս, صراع = مصارعة արմատ صرع

Օրինակ وزن

مُفاعَلٌ مُفاعِلٌ لا تُفاعِل فاعِل مفاعلة = فِعال يُفاعِلُ فاعَلَ

Օրինակաւ موزون

مصارع مصارع لا تصارع صارع مصارعة = صراع يصارع صارع

Այս ձևը ընկերական է գործենակ ․

يصارع زيد عمرواً، կ'ըմբշամարտի Զէյտ Ամրին հետ․ բայց ի վերջոյ առջինը երկրորդին կը յաղթէ ․

Երբեմն գործողութիւնը մէկ կողմէն կը կատարի, ինչ․

طالع الفَيلَسُوفُ الكِتابَ ընթերցաւ գիրքը փիլիսոփայն ․

Այս ձևն առնող բայերը երեք կերպ նշանակութիւն կ'ունենան գործողութեան նկատմամբ, որոնք են ․

Ա․ Միայն առանձին طلوع عقب جواز

Բ․ Առանձին կամ ընկերական نزع لحظ

Գ․ Միայն ընկերական صدم ضرب شركة

---

140 Զ. Ձև․ تَفاعُل ինչպէս, تعاون ․ արմատ عون ․

Օրինակ وزن

مُتَفاعِل متفاعِل لا تتفاعَل تَفاعَل تَفاعُل يَتَفاعَلُ تَفاعَلَ

Օրինակաւ موزون

متعاون متعاون لا تتعاون تعاون تعاون يتعاون تعاون

միմեանց ձեռնտու եղէն ․

Այս ձևն ալ դարձեալ փոխադարձ է երկուքի մէջ,

կամ երկուքէն աւելի․ իր մէջը հակառակութիւն մը պահելով, ինչպէս․

إذا تخاصم اللصان ظَهَرَ المسروقُ Երբոր երկու գող մէկ մէկու հետ ատելութիւն ընեն, գողունը երեւան կելլէ։

Երբեմն فِعال ձեւոյն կրաւորականը կ'ըլլայ, ինչպէս։

باعَدَ اللهُ الشَيطانَ مِن رَحمَتِهِ فَتَباعَدَ Աստուած զսատանան իր գթութենէն հեռացուց, սատանան ալ հեռացաւ (Աստուծոյ գթութենէն)։

Երբեմն իրօք չեղածը իբր եղեալ կը ձեւացնէ, ինչ․

تخادع ինքզինքը խաբուած ձեւացնել։ تجاهل տգէտ կերպարանել։ تمارض զինքը հիւանդ և ցաւոտ ցուցընել։
يتجاهل العارفون و يتعارف الجاهلون գիտունները տգէտ՝ և տգէտները գիտուն կը ձեւանան։

Երբեմն մի զինի միոյ շարունակութիւն կը ցուցնէ ․

تعاقب ، تهافت ․ մէկ մէկու հետեւիլ անընդհատ ․ تتابع ، ترادف
توانی մէկ մէկու ետեւէ ըլլալ։ توارد մէկ մէկու ետեւէ գալ։

Խոնարհելու բայեր․ نقض ، كسل ، دخول ، بدر ․

141․ Է. Ձեւ․ اِنفِعال ինչպէս, انحدار ․ حَدر արմատ ․

Օրինակ وزن

اِنفَعَلَ يَنفَعِلُ انفعال اِنفَعِل لاتَنفَعِل مُنفَعِل مُنفَعَلٌ بِهِ ،

Օրինակեալ موزون

انحدر ينحدر انحدار انحدر لا تنحدر منحدر منحدر به

վար իջնալ․

Այս ձևը ներգործակերպ հրաւորական է․ Ներգործական բայարմատները՝ հրաւորականի կը դարձնէ միշտ, ինչ․

كَسَرَ عثمانُ الزُّجاجَ فانكسر ذلك الزجاجُ Օսմանը ապակին կոտրրտեց, ուրեմն այն ապակին ալ կոտրեցաւ։

فَتَحَ سليمانُ باب المسجد فانفتح ذلك الباب Սուլէյմանը մզկիթին դուռը բացաւ, ուստի այն դուռն ալ բացուեցաւ։

Խոնարհելու բայեր․

بسط دفع شرح فجر فرق فهم قسم

---

148. Ը․ Ձև․ إِفْتِعال ինչպէս, افتخار արմատ فخر․

Օրինակ وزن

مُفتَعَل مُفتَعِل لاتَفتَعِل اِفتَعِل اِفتِعال يَفتَعِلُ اِفتَعَلَ

Օրինակեալ موزون

مفتخر مفتخر لاتفتخر افتخر افتخار يفتخر افتخر

պարծեցաւ․

Այս ձևը շատ անգամ հրաւորական, և Չէզոք և երբեմն Ներգործական կ'ըլլայ․

يُبَهِّجُ اللهُ الصالحين فَيَبْتَهِجُون Աստուած բարեպաշտները կը զուարճացնէ կամ կ'ուրախացնէ․ ուստի նոքա ալ կը զուարճանան կամ կ'ուրախանան։ اِختَضَرَ المَرِيضُ بِمَوتِهِ հիւանդը իր մահուանը պատրաստուեցաւ, յոգիս ապաստան եղև․

اِشتَرَيتُ الفَرَسَ بِسَرجِهِ ձին իր թամբովը գնեցի։

Խոնարհելու բայեր جمع حمل خلط رزق سمع شغل شمول

---

143. Թ. Ձև. افعلال ինչպէս, احمرار. արմատ حمر.

Օրինակ اِفْعَلَّ يَفْعَلُّ افعلال اِفْعَلِّ لاتفعلِّ مُفْعَلّ

Օրինակեալ احمر يحمر احمرار احمر لاتحمر محمر

աւելի կարմրեցաւ.

Ծանօթութիւն. Ձէզօք կամ Կրաւորականէն անցեալ Դերբայ չիգար։

Այս ձևը ըստ որում օրինակէն յայտնի է Ձէզօքին առաւելութիւնը կը ցուցընէ, վասն զի արմատը Ձէզօքէ յաւելական ձևն ալ առնելով առաւելութիւն մը կ՚ստանայ, ինչ. اِحمَرَّ زيد Զէյտը աւելի կարմրեցաւ։

اِعوَرَّ عَمْرُو Ամրուն միականի եղաւ։

Խոնարհելու բայերը յատկապէս կամ գոյն պէտք է նշանակել և կամ բնական պակասութիւն, և գոյն նշանակող բառերուն բոլորն ալ فعلة ձևույն վրայ կերթան.

سُمْرَة Թխութիւն, زرقة կապուտութիւն, صفرة դեղնութիւն, سوده սևութիւն, حمرة կարմրութիւն, بيضة սպիտակութիւն, خضرة կանաչութիւն, عَوَج ծռութիւն, حَدَب սապատողն ըլլալ։

ՅՕԴՈՒԱԾ Զ.

Յաղագս Չորեքգրեան բայարմատից.

144. Ժ. Ձև. فَعْلَلَة فِعلال ինչպէս, دحراج دحرجه. արմատ دحرج

Օրինակ وزن

فَعْلَلَ يُفَعْلِلُ فَعْلَلَة = فِعلال فَعْلِل لاتُفَعْلِل مُفَعْلِلٌ مُفَعْلَلٌ

Օրինակեալ موزون

دحرج يدحرج دحرجة=دحراج دحرج لاتدحرج مدحرج مدحرج

գլորեց.

Այս ձեւը շատ անգամ Ներգործական, եւ երբեմն Չէզոք կ'ըլլայ։ Ներգործականէն օրինակ

دَحْرَجَ داوُدُ الْحَجَرَ Դաւիթը քարը գլորեց, Թաւալեց

Չէզոքէն օրինակ دَرْبَجَتِ الْمَرْأَةُ կինը հնազանդեցաւ։

Երբեմն Անորիշ Դերբային երկրորդ ձեւը չունենար։

قَحْطَبَهُ գետինը զարնել. رَقَعَه երեսը քող ձգել. عربده խռովարար ըլլալ. — زلزله շարժել. هندسه չափել. ترجمه Թարգմանել, մէկու մը կենսագրութիւնը կամ վարքը պատմել

---

145. ԺԱ. Ձև. فَيْعَلَة=فِيعال ինչ. بيطرة. بيطار. արմատ بطر

Օրինակ وزن

فَيْعَلَ يُفَيْعِلُ فَيْعَلَة = فِيعال فَيْعِل لاتُفَيْعِل مُفَيْعِل مُفَيْعَل

Օրինակեալ موزون

بيطر يبيطر بيطرة = بيطار بيطر لاتبيطر مبيطر مبيطر

պայտառութիւն ըրաւ կամ ձեղքեց.

Այս ձեւը միայն Ներգործական է, զորօրինակ։

بَيْطَرَ اِبْنُ سالم فرسه Իպնիւ սալիմ իւր ձիոյն պայտառութիւն ըրաւ։ اللهُ مُسَيْطِرٌ على عبادِهِ Աստուած իւր ծառայից վրայ հսկող է, պահապան է։

Խոնարհելու բայեր.

سيطر տնտեսել, պահպանել. صيقل փայլեցնել. هيمنة պահպանել, խնամատար լինել, յապահովի ունել։

Չորեքգրեան արմատականի վրայ աւելցած .

146. ԺԲ. Ձև . تَفَعْلَلَ ինչպէս , تدحرج . արմատ دحرج

Օրինակ وزن

متفعلَل مُتَفَعْلِل لا تَتَفَعْلَل تَفَعْلَل تَفَعْلُل يَتَفَعْلَل تَفَعْلَلَ

Օրինակեալ موزون

متدحرج متدحرج لا تتدحرج تدحرج تدحرج تدحرج يتدحرج تدحرج

գլորեցաւ կամ թաւալեցաւ

Այս ձևը իր նախորդին կրաւորականն է, (Տես յօդ. Բ.) ինչ.

دَحْرَجْتُ الْحَجَرَ فَتَدَحْرَجَ ذٰلِكَ الْحَجَرُ քարը գլորեցի , ուրեմն այն քարն ալ գլորեցաւ ։

Խոնարհելու բայեր.

بَصْبَصَه շողոքորթել. سلسله շղթայով կապել. وسوسه թելադրել

---

147. ԺԳ. Ձև . اِفْعِلَّال ինչպէս , اقشعرار . արմատ قشعر

Օրինակ وزن

مُفْعَلٌّ به مُفْعَلِلٌّ لا تَفْعَلِلّ اِفْعَلِلّ اِفْعِلَّال يَفْعَلِلُّ . اِفْعَلَلَّ

Օրինակեալ موزون

مقشعر به مقشعر لا تقشعر اقشعر اقشعرار يقشعر اقشعر

մազերը քստմնեցաւ

Այս ձևը իւր Չէզոք արմատին աւելի ուժգնութիւն կուտայ , ինչ .

تَقْشَعِرُّ جُلودُ الْمُجْرِمينَ عِندَ الْحُكّام դատաւորաց առջև (առեան) յանցաւորաց մորթերը աւելի կը քստմնի. (մորթին մազերը)

كفر սևանալ, մթնալ. ضحل ոչնչանալ, անհետանալ.
ظن հանգչիլ, սպառած ըլլալ. شمر քաշուիլ և առաջանալ.

---

148. Թ Դ. Զև. تفعّل Խնչպէս, تمكّن. առնում مسكن

Օրինակ وزن

تَفَعَّلَ تَفَعُّل يَتَفَعَّلُ تَفَعُّل تَفَعَّل لا تَتَفَعَّلْ مُتَفَعِّلْ مُتَفَعَّلٌ بِهِ

Օրինակելի موزون

تمكن تمكن يتمكن تمكن تمكن لاتتمكن متمكن متمكن به

ինքն և այլոց եղաւ

Այս ձևը Կրաւորական կամ Ձէզոք է, ինչ.
تنصّق زيد Ձէյար դօնք կայեց, դօնեօրեցա:

Խոնարհելու բայեր.

منديل Թաշկինակ. مسلّ ուղղադաւան, հաւատացեալ.
منطقه գօտի. مسخره կատակել, ծաղրել. مدرعه պարեգօտ

ՅՕԴՈՒԱԾ Է.

Յաղագս Կրաւորական բայից առ հասարակ.

Կրաւորականը երկու տեսակ է. Ա. بناء معلوم Ներգործական կազմութեամբ Կրաւորական مطاوعة կ'ըլլայ, եւ գրեթէ ցուցուած ձևոյ մեծ մասը միմեանց հետ կախում ունին, զորօր. սկիզբը ت ունեցող անցեալ կատարեալները իրենց առանց ت ի եղող ձևերուն Կրաւորականներն են. անփոփոխ մնալով նախնական ձայնաւոր նշանները.

նին, եւ կազմութիւննին, ինչպէս․

Նաեւ . تَدَحرَجَ ، دَحرَجَ . توارىَ ، وارىَ . تَشَرَّفَ ، شَرَّفَ

اِجْتَمَعَ ، اِنْكَسَرَ . եւ անկախ կամ՝ առանձին, զորօր․ اِلْتَزَمَ ، اَلْزَمَ

Բ. Բուն Կրաւորականն է, որ բայարմատ խոնարհման մէջ ցուցուեցաւ (§ 114). Նմանապէս յաւելականք իրենց ձայնանշաննին կը փոխեն․

Ներգործական անցեալ կատարեալին վերջընթեր գրին վրայ գտնուած فتحه ն كسره ի, եւ իրմէ յառաջ գտնուածը ضمه ի փոխելով․

Եթէ բային առաջին վանկին երկրորդ գիրը ا կամ ى ըլլայ՝ و ի կը փոխարկի, ինչ. فاعَلَ = فُوعِلَ . فَيعَلَ = فُوعِلَ . تَفاعَلَ = تُفُوعِلَ . Նաեւ فعل مضارع ին սկզբնատառը պէտք է ضمه ի՝ եւ վերջընթերը فتحه ի փոխել․

ԽՈՆԱՐՀՈՒՄՆ ԿՐԱՒՈՐԱԿԱՆ ԲԱՑԻՑ ԾԱՒԵԼԱԿԱՆԱՑ

تصريف البناء المجهول من المزيد فيه

Անցեալ

فُوعِلَ فُعْلِلَ اُفْتُعِلَ تُفُوعِلَ فُوعِلَ تُفُعِّلَ فُعِّلَ اُسْتُفْعِلَ اُفْعِلَ

Ներկայ

يُفَيْعَلُ يُفَعْلَلُ يُفْتَعَلُ يُنْفاعَلُ يُفاعَلُ يُتَفَعَّلُ يُفَعَّلُ يُسْتَفْعَلُ يُفْعَلُ

Անորոշ դերբայ

فَيعَلَة فَعلَلَة اِفْتِعال تَفَاعُل فِعال مُفاعَلَه تَفَعُّل تَفعِيل اِستِفعال اِفْعال

Հրամայական

لِيُفَيعَل لِيُفَعلَل لِيُفتَعَل لِيُتَفاعَل لِيُفاعَل لِيُتَفَعَّل لِيُفَعَّل لِيُستَفعَل لِيُفعَل

ՅՕԴՈՒԱԾ Ը.

Յաւելական բայերուն վրայ.

149. Յաւելականաց սովորական նշանակութիւնք ցուցուեցան, բայց անոնք երբեմն ուրոյն կամ մասնաւոր նշանակութեամբ ալ կը գործածուին. օրինակք.

Ա. ՁԵՒ إِفعال

Ա. Եթէ բայարմատը ներգործական ըլլայ՝ անցողական դարձնել. أَنْطَقَ حاكِمُنا ٱلْمُجْرِمَ դատաւորն յանցաւորը խօսիլ տուաւ. يُلْبِسُ سَيِّدُنا الْفُقَراءَ մեր տէրը աղքատները կ'զգեցնէ.

Բ. Ի ցոյց կամ ի վաճառ հանել أَباعَ التاجِرونَ الْحِنْطَةَ վաճառականները ցորենը ի վաճառ հանեցին.

Գ. Ունիլ, ստանալ. أَغَدَّ ٱلْبَعِيرُ ուղտը ուռեցք հանեց. أَذْنَبَ ٱلْعِبادُ ծառայները մեղանչեցին.

Դ. Գտանել. أَبْخَلْنا اولِي الاموال ընչից տէր եղողները ժլատ գտանք.

Ե. Հասանել ժամանակի. أَحْصَدَ ٱلزَّرْعُ հնձելու ժամանակին եկաւ.

Զ. Բառնալ. كانَ الْقاضي يُفْزِعُ الأَيتامَ դատաւորը որբոց աղաղակը կը բառնար (կ'սփոփէր).

Է. Մտանել. أَصْبَحَ رفيقنا فى الغابةِ մեր ընկերը առաւօտեց անտառին մէջ.

Ը. Առատանալ. أَلْبَنَ الرجل կ'ըսուի երբոր այր մարդը շատ կաթ ունենայ. إذا كَثُرَ عِنْدَهُ اللَّبَنُ

Թ. Իր բայարմատին հակառակ ըլլալ. قَلَّتُهُ = أَقَلْتُهُ սակարկութիւնը եղծեցի . شَغَلْتُهُ = أَشْغَلْتُهُ զբաղեցուցի .

Ժ. Խնդրել. أَشفَ زيد Զէյտը հիւանդին ապաքինութիւն խնդրեց .

Բ. ՁԵՒ استفعال

Ա. Վիճակէ վիճակ փոխուիլ. تَستَحِلُّ الخمرُ գինին քացախի կը փոխարկի .

Բ. Գտնել. إِستَجَدنَا الأُمور الحَاضرةَ Ներկայ գործերը կամ իրողութիւնները լաւ գտանք .

Գ. Արմատին հետ հաւասար նշանակութիւն ունենալ. قَرّ الرجل فى بيته = إِستَقَرّ اَلرَجلُ فُى بَيتِهِ այր մարդը իր սենեակը դադարեցաւ .

Դ. Շատ համարել. إِستَكثَرتُ مالَ عمروٍ Ամրուին ստացուածքը շատ համարեցի կամ շատ տեսայ . أَستَقلَلتُ عِلمَ زيدٍ Զէյտին գիտութիւնը սակաւ համարեցի .

Գ. ՁԵՒ تفعيل

Ա. Հաւատալ. وَحَّدَ اللهَ المُؤمِنونَ ուղղադաւանները Աստուծոյ միութեանը հաւատացին (զԱստուած միադաւանութեամբ պաշտեցին) .

Բ. Վերաբերել. قَبَّحَ زَيدٌ عمرواً Զէյտը զԱմրուն յանցաւոր դատեց (յանցանաց վերաբերեց) յանդիմանեց .

Գ. Ի բաց բառնալ. لايفرط التلميذ من استحصال العلوم աշակերտը չի թերանար ուսանելէ զգիտութիւնս .

Դ. Արդէն ծանուցեալ խօսքի մը համառօտութիւնը իր մէջէն բառ մը առնելով և այս ձևոյն վերածելով կ՚ըլլայ .

تكبير = الله اكبر ըսել է | ترحيب = مرحبا ըսել է
ترحيم = رحمة الله تعالى عليه ըսել | تصبيح բարի լոյս ըսել է

Այս կերպը քիչ անգամ استفعل ձևէն ալ կուգայ։

استعاذه = أعوذ بالله من الشيطان الرجيم Աստուծոյ կ'ապաւի-նիմ արտաքսեալ սատանայէն։

Գ. ՁԵՒ مفاعله فِعال

Ա. Մրցել. فاخرني ففخرته (այս ինչ մարդը) պարծենա-լուն հետ մրցեցաւ, ես անցայ նախապատիւ եղայ։

Բ. Արմատին հետ համատեղ ներգործականութիւն ունենալ։

سافر = سفر ճանապարհորդեց։

Գ. Երբ ժամանակ ցուցնէ, բառերը մէկու մը հետ տեւականութիւն կամ նոյն օրէնքով ժամանակ վարձուիլը տա-սուոր կամ վարձկան բռնել ու ի պաշտօնակալութիւն։

ساعه ժամ. مساوعه ժամով տեւականութիւն ընել կամ վարձկան գործածել։

يوم օր. ليل գիշեր. سبوع շաբաթ. شهر ամիս.
عام سنه سنوه տարի։

زمان այս ալ յիշեալ ձևոյն մէջ պայմանեալ ժամանակ տեւականութիւն կը ցուցնէ։

Ե. ՁԵՒ افتعال

Ա. Ընդունել. اِنتَبِهُوا اِتَّصَحُوا Խրատ ընդունեցէք և սթափեցէք։

Բ. Ներհակել. لا يَختَصِمُ المُؤمِنونَ Հաւատացեալք ընդ-իրարս ատելութիւն չեն ըներ։

Դ. Արմատին հետ հաւասար նշանակութիւն ունենալ։

حَفَرَ مُوسىٰ ٱلْبِئْرَ = احتفر Մովսէս հորը փորեց.

ՆԵՐԿԱՅ ԴԵՐԲԱՅ ԿԱՄ ԲԱՅԱԾԱԿԱՆ

الفاعل

150. Ներկայ դերբայը երեք ձեւով կ'ըլլայ, Ա. فاعل Բ. فَعيل , և Գ. فَعول .

	Անորոշ դերբայ		Ներկայ դերբայ	
Ա.	كتب	գրել	كاتب	գրող
	قبول	ընդունել	قابل	ընդունող
Բ.	نصر	օգնել	نصير	օգնող = ناصر
	فهم	իմանալ	فهيم	իմացող = فاهم
Գ.	منع	արգելուլ	منوع	արգելող = مانع
	نصر	օգնել	نصور	օգնող = ناصر

ԱՆՑԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ ԿԱՄ ԲԱՅԱԾԱԿԱՆ

المفعولُ

151. Անցեալ դերբայը չորս ձեւ կ'ունենայ, Ա. مفعول Բ. فعيل . Գ. فَعول և Դ. فِعال .

	Անորոշ դերբայ			
Ա.	طلب	խնդրել	مطلوب	խնդրեալ
	نقل	փոխադրել	منقول	փոխադրեալ
Բ.	عرفان	գիտութիւն	عريف	ծանուցեալ = معروف
	جرح	վիրաւորել	جريح	վիրաւորեալ = مجروح

Անորիշ դերբայ

Դ. { بتل անբծութիւն بتول անբիծ, անարատ = مبتول
غضب ցասումն غضوب ցասուցեալ = مغضوب

Դ. { كتب գրել كتاب գրեալ = مكتوب
الاهة պաշտել اله պաշտեալ = مألوه

Ինչպէս կը տեսնուի ի վերև, فعيل և فعول ձևերը հաւասարակաց են ներկայ և անցեալ դերբայներուն։

Ածական ուրիշ օրինակներ.

كتوم ծածկող = كاتم . اكول ուտող = آكل . قنيص որսորդ = قانص
شهير համբաւեալ = مشهور . عريف ծանուցեալ = معروف :

152. Նաև فعيل ձևը կ'առնուն հինգերորդ խոնարհման վրայ (Յօդ. Դ. 121) գացող բայանուններէն ծագեալ ածականները, ինչպէս։

قرب մօտութիւն قريب մօտ . كثرة բազմութիւն كثير բազում.
بعد հեռաւորութիւն بعيد հեռու . قلة սակաւութիւն قليل սակաւ. այս վերջինը երկրորդ ձևին (§121) կը վերաբերի։

153. Տեղեկութիւն. ինչպէս որ չէզոք բայերէն فاعل ձևը յառաջ կուգայ, այլ ոչ مفعول ձևը (§ 102), նոյնպէս ալ թերութիւն կամ ախտ ցուցնող բայերէն مفعول ձևը յառաջ կուգայ, այլ ոչ فاعل ձևը, ինչպէս։

Օրինակներ.

Անորիշ դերբայ	Ներկայ դերբայ	Անորիշ դերբայ	Անցեալ դերբայ
ظهور պատահիլ	ظاهر	بهت ապշիլ	مبهوت ապշեալ
نزول իջանել	نازل	جنة / سلاس } յիմարութիւն	مجنون / مسلوس } յիմար
رجوع յետ դառնալ	راجع		
ذهاب գնալ	ذاهب	عته զառամութիւն	معتوه զառամեալ
كمال կատարելութիւն	كامل	جدر ծաղիկ հանել	مجدور ծաղկոտ
وصول հասնիլ	واصل	هزال հիւծութիւն	مهزول հիւծեալ

Այս مفعول *ձեւը, սակաւ ուրեք, սակայն Թերութիւն կամ ախտ չցուցնող բայանուններէն ալ յառաջ կուգայ, ինչ.*

	Աներևոյթ դերբայ		*Անցեալ դերբայ*
شغل	*զբաղել*	مشغول	*զբաղեալ*
عهد	*դաշն*	معهود	*դաշնաւորեալ, ծանուցեալ*
حصر	*պաշարել*	محصور	*պաշարեալ*

154. ԳԻՏԵԼԻՔ. فعل مضارع *ն Թէ կազմութեամբ Թէ նշանակութեամբ և Թէ կապակցութեամբ կը նմանի* فاعل *բայածականին ի ներգործականին և ի չէզոքին. և* مفعول *բայածականին ի կրաւորականին. վասն զի* فاعل *բայածականը ներգործական և չէզոք բայերէն* بناء المعلوم *կ'արտադրի և* مفعول *բայածականը կրաւորական բայէն* بناء المجهول *ծագում կ'առնու. օրինակ.*

جاءَ نا رجلٌ يَكتُبُ	*եկաւ մեզ այր մի որ կը գրէ*
جاء نا رجل كاتِبٌ	*» » » » գրող*
هذِهِ حديقةٌ تُفَرِّحُ	*այս պարտէզ մի է զուարթարար*
هذه حديقة مُفرِّحة	*» » » » »*
هذه الحديقةُ تُفَرِّحُ	*այս պարտէզը կը զուարթացնէ*
هذه الحديقةُ مُفَرِّحَة	*այս պարտէզը զուարթարար է*

155. *Կազմութիւն Թուոյ ներկայ դերբային.*

	Եզական		*Երկուական*		*Յոգնական*	
ար.	كاتب	*գրող*	كاتبان	كاتبين	كاتبون	كاتبين
իգ.	كاتبة		كاتبتان	كاتبتين	كاتبات	

Այսպէս կ'ըլլայ նաև مفعول مصغر منسوب *և* مبالغه *ի*

ձևերուն թուոյ կազմութիւնը անձնական նշանակութեան մէջ , բաց ի أفعل ձևէն որոյ իգականը կ՚ըլլայ فُعلَى և فَعَلاء

156. فاعل և مفعول ձևերն առած շատ բառեր կան որ գոյականաբար կը վարուին (93 ձև Ժ Գ.) և մեծաւ մասամբ կ՚առնուն ի յոգնականին فواعل և مفاعيل ձևերն որ յոգնական գոյականի ձևեր են , ինչպէս ։

Օրինակ فاعل էն			Օրինակ مفعول էն		
Եզական		Յոգնական	Եզական		Յոգնական
ساحل	ծովեզր	سواحل	مكتوب	նամակ	مكاتيب
جاريه	աղախին	جوارى	مجموعه	հաւաքածոյ	مجاميع
خاجب	յոնք	خواجب	مخدوم	որդի*	مخاديم
حاجب	բարապան / վարադուրակալ	حجاب			
حجاب	վարագոյր	حَجَبَه حُجُب			
قائد	առաջնորդ	قاده			

Օրինակ յաւելադիր ներկայ և անցեալ դերբայից .

مُذَكِّره յուշարար مذكرات مُقَوِّى խաւաքարտ مقويات
مُقَدِّمه յառաջաբան مقدمات مُطَلَّقَة արձակեալ կին مطلقات
مُشَمَّع մոմազօծ կտաւ . և այլք բազում . مشمعات

مَفعل և مَفعله ձևերուն վրայ եկած բառերը հինգ կերպ նշանակութիւն կուտան ։

157. Ա. مصدر ميمى սկիզբը մ՚ով և առանց մ՚ի եղող անորոշ դերբայները (երես 71) նշանակութեամբ միևնոյնը

* Գործածութենէ առեալ ։

կ'ըլլան, ինչ. شرب = مشرب ըմպել. اكل — مأكل ուտել։

158. Բ. اسم المصدر բայանուն կամ վերացեալ անուն, ինչպէս. قصد դիտաւորութիւն ունենալ مقصد դիտաւորութիւն. طلب խնդրել مطلب խնդիր, պահանջ. رحم գթալ, ողորմիլ. مرحمة կամ مرحمت գութ ողորմութիւն. نفع օգտել منفعة կամ منفعت օգուտ։

159. Գ. اسم المكان անուն տեղւոյ, كتب գրել. مكتب գրելու (կարդալու) տեղ. دفن թաղել مدفن գերեզման. خزن պահել مخزن պահարան, մթերանոց. لجأ ապաւինել ملجأ տեղի ապաւինի. حكم վճռել, դատել محكمه ատեան, դատարան։

Այսպէս ծայրը ه կամ ة ունեցող տեղական անունները երբեմն բազմութեան կամ հաւաքման իմաստ կ'ունենան. զորօրինակ. اسد առիւծ مأسده բնակութիւն առիւծուց. سبع գազան, պատառիչ կենդանի. مسبعة բնակավայր գազանաց. شجر ծառ مشجره ծառաստան անտառ قبر գերեզման مقبره գերեզմանատեղի։

160. Դ. الاسم պարզ անուն, ինչպէս. رعى արածել *مرعى դալարի, խոտ. بلوغ հասանել مبلغ գումար. ضبط պահել, ըմբռնել مضبطه արձանագիր. طعم ուտել مطعم կերակուր

161. Ե. اسم الزمان անուն ժամանակի, حبل յղութիւն محبل տեւողութիւն յղութեան. وسم նշան դնել موسم եղանակ տարւոյ։

Այս նկարագրեալ օրինակները թէպէտեւ շատ անգամ մէկ մէկու տեղ ալ կը գործածուին, եւ մինչեւ իսկ միեւնոյն ձեւը երեք նշանակութիւն ալ կրնայ ունենալ։

* Այս բառը مصدر ميمي ալ է եւ կը նշանակէ արածել. اسم مكان ալ կ'ըլլայ, եւ կը նշանակէ արօտ։

162. *Երկրորդ խոնարհման վրայ գացող բայերուն* اسم مكان *ին արմատական երկրորդ գիրը իւր* فعل مضارع *ին պէս քեսրէով կը հնչուի , ինչպէս .*

يَنْزِلُ مَنْزِل . يَهْبِطُ مَهْبِط . يَجْلِسُ مَجْلِس

163. *Եթէ արմատին սկզբնատառը* و *ըլլայ՝ միջին գիրը քեսրէով կը հնչուի , ինչպէս .*

وعظ موعظه. وهب مَوهِبه . وكوب. موكب . وقف مَوقِف . وضع مَوضِع

164. *Սոյնգունակ արմատին սկզբնատառը* و *եղող բառերուն* اسم الزمان *ը՝ երբեմն* مِفعال *ձեւը կ'առնու* و *ը* ی *ի փոխարկելով , ինչպէս .* وعد *խոստումն,* ميعاد *խօսք տրուած ժամանակ . փոխանակ* موعاد *ըլլալու եայըն .* وقت *ժամանակ ,* ميقات *որոշեալ միջոց .* وِلادة *ծնանել ,* ميلاد *ծնանելու ժամանակ .*

165. *Անորոշ դերբայի սկզբնատառը եթէ* و *ըլլայ , շատ անգամ զեղչուելով՝ և փոխանակ անոր՝ բառին վերջը* تاءُ العِوَض *փոխանակութեան* ة *կամ* ه *գիրը աւելցուելով , և միջադաս գրին քեսրէ տրուելով նշանակութիւնը գոյականի կամ բայանուան կը փոխարկի , ինչպէս .* وجه . جهة

وصف صفة . وصول صله . موثق ثقه . وزن زنة . وسم سمه .

وعَد عِده . وسعة سِعَه = سَعَه

ԱՆՈՒՆ ԳՈՐԾԻՈՅ

اسم الالة

166. *Գործւոյ անունն երեք ձև ունի .*

Ա. مِفعَل *, ինչպէս .*

ծակել *էն* ثَقَب *շաղափ* مِثقَب

ثعب էն հոսեցնել مثعب ջրմուղ
قص » կտրել مقص մկրատ

Բ. مِفعال , ինչպէս .

قَرص կամ قرض էն կտրել مقراض = مِقراض մկրատ
ضرب » հարկանել مضراب կնտնտոց
وزوب կամ زرب » հոսել مزراب = ميزاب խողովակ

Գ. مِفعَلة , ինչպէս .

قَطّ էն հատանել مِقطّة գործի յորոյ վերայ հատանեն
لحف » ծածկել ملحفة վերմակ [դրէհ
نسئ » վարել զանասունս منسأة գաւազան
صقل » ողորկել مصقلة ողորկիչ գործի
ريح » հողմ مروحة հողմահար

167. مِفعَل և مِفعال ձևերը գործի նշանակելէ ի զատ, ուրիշ նշանակութեամբ ալ կը գործածուին , ինչպէս .

Իբր مبالغة , مِقوال مِقوَل քաղցրախօս

مِكثار կամ ا ին ی ի փոփոխմամբը .

مِكثير որ ըսել է շատախօս ;

Իբր اسم منسوب

عمارة էն շինութիւն , مِعمار շինող (ճարտարապետ).

ՎԵՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ՁԵՒ

صيغة المنسوب

168. Վերաբերական ձևը կը շինուի՝ բառին վերջը ياء النسبة կոչուած ی ն դրուելով՝ որուն սկիզբը ـِـ և ինքը

շէտտէով կը կարդացուի, և ամէն անուան և դերբայի վը-րայ կը դրուի, ինչպէս ։

شمس	*արեգակն*	شمسى	*արեգակնային*
ماء	*ջուր*	مائى	*ջրային բ. կապուտակ*
هواء	*օդ*	هوائى	*օդային*
قبط	*Եգիպտոս*	قبطى	*Եգիպտացի. կոպտ (խպտի)*
* لغة	*բառ*	لغوى	*բառական*
* كره	*գունդ, կլոր*	كروى	*գնդաձև*
قبول	*ընդունել*	قبولى	*ընդունելութեան*
وقت	*ժամանակ*	وقتى	*ժամանակական*
نبات	*բոյս*	نباتى	*բուսական*
ممات	*մահ*	مماتى	*մահու, մահական*

169. *Եթէ բառին վերջը աւելորդ* ة *կամ* ه *գըտ-նուի՝ կը ջնջուի և ապա* ياء المنسوب *կ'աւելցուի, ինչպէս.*

عزة عزى . عادة عادى . جِنّة جنى

صورة صورى . كوفه كوفى . ماده مادى

170. *Եթէ արմատին երրորդ գիրն եկամուտ* ى *ըլ-լայ՝ կը ջնջուի և երկրորդ գրին քէսրէն ֆէթհայի կը փոխ-ուի, ինչ.* جزِيرة جَزَرى . مدِينة مَدَنى . سفِينة سَفَنى .

171. ياء النسبه *էն յառաջ* و *ի կը փոխուի.*

Ա. الف مقصورة *ն, ինչպէս ։*

موسى موسوى . عيسى عيسوى . اخرى اخروى . دنيا دنيوى

شتاء شتوى . مثنى مثنوى . معنى معنوى . مولى مولوى

---

* * *Այս երկու բառերուն բուն արմատը* و *ով է, բայց ի վերջ* ة *ի կամ համը* ه *ի փոխուած է ։*

Բ. الف ممدودة էն վերջը եկող ءն , ինչպէս .

صحراء صحراوى . سماء سماوى . صفراء صفراوى

Գ. Բառին վերջը գտնուող ى ـِ իրմէ յառաջ եղող կէսրէն ալ ֆէթհայի փոխուելով , ինչպէս .

بادیه بدوى . ثانى ثانوى . ماضى ماضوى

Դ. Երկիր , քաղաք եւայլն ցուցնող բառերուն վերջը գտնուած համր هն , ինչպէս :

ادرنه ادرنوى . فرانسه فرانسوى

172. Թուական անուններուն միաւորները فُعالِى ձեւը կ՚առնուն , ինչպէս :

ستة سداسى . خمسة خماسى اربعة رُباعِى . ثلثة ثلاثى . اثنان = ثنى ثنائى

173. ԴԻՏԵԼԻՔ. Յոգնական անուններէն վերաբերական ածականներ չեն շինուիր . բայց եզականաբար վարուած յոգնականներ երբեմն կրնան տալ վերաբերական ածական . ինչպէս :

اعراب վրանաբնակ արաբացի اعرابى

اعراف քաւարան اعرافى . انصار օգնական انصارى

174. Երբեմն ان աւելնալով բառին վերջը՝ սաստկութեան իմաստ կուտայ , ինչպէս :

روح روحى روحانى . ظلمه ظلمى ظلمانى . نور نورى نورانى

ՅՕԴՈՒԱԾ Է.

Յաղագս փոփոխական գրոց.

حروف العِلَّة

175. Փոփոխական գիրերն երեք են. ا , و եւ ى , որոնցմէ մէկ կամ աւելին եթէ արմատ բառի մը վրայ պա-

տաՀին՝ այլ և այլ փոփոխութիւններ կը կրեն․ Հնչման մեղմութեան և արտասանութեան քաղցրութեանը Համար, ինչպէս․ اوی، وَقَى، طَوَى، سَرى، سَيرٌ، يُسرٌ، خُلوٌ، رَود، وِرد، ساق ․

ԿԱՆՈՆՔ ՓՈՓՈԽԱԿԱՆ ԳՐՈՑ

قواعد المعتّلات

176. Փոփոխական գիրերն ընդՀանրապէս երեք դէպքի մէջ կը պատաՀին ․

Ա․ Փոփոխական գիրը ساکن կը մնայ և իրմէ յառաջ գտնուած գիրը متحرك կ՚ըլլայ, ինչպէս․ جَوْدَة ․ سَيْرَة

Բ․ Երկուքը միանգամայն متحرك կ՚ըլլայ, ինչպէս․ جَوَلان ․ جَرَيان ․ خَيَبَه

Գ․ Ինքը متحرك կ՚ըլլայ և իրմէ յառաջ գտնուած գիրը ساکن կը մնայ․ ինչպէս․ احوج ․ مُسْتَصْوَب ․ غاية

177. Կանոն Ա. Փոփոխական գիրերը, զոր օրինակ ا ը նախընթաց գիր մ՚ունենայ ֆէթՀայով, ی ն քէսրէյով և و ը տամմայով, ինչպէս կը պատաՀի Ա․ դէպքին մէջ, բնաւ փոփոխութիւն չեն կրեր, այլ նոյն մնալով երկար կը Հնչուին իբր ممدوده ․

فتحة էն օրինակ ساق (սրունք)
كسرة էն » ايسار (Հարստանալ)
ضمة էն » موجب (պատճառող)

Այս կանոնին կը Հետևին նաև այն եկամուտ փոփոխական գիրերն որ կը յարմարին իրենց Համաձայն ձայնա-

ւորաց որովք չարժեալ متحرك են իրենց նախընթաց գի-
րերը , ինչպէս · قَيِمُ قُوسِمَ قَاسَمَ

همزه և الف

178. Կանոն Բ. Եթէ փոփոխական գրերէն մին իր համազօր ձայնաւորին զուգադէպ չըլլայ , զոր օրինակ երբ Ա. դէպքին մէջ ا ը նախընթաց գիր մ'ունենայ տամմայով՝ و ի կը փոխուի , ինչպէս .

سُوق (սրունք , եզական ساق) .

179. Կանոն Գ. Եթէ վերջնագիր հէմզէին նախընթաց գրոյն ձայնաւոր նշանը քէսրէ է , հէմզէին կետադրեղին ی ի ձեւով կը գրուի , ինչպէս .

مخطئ — اخطاء · قارئ — قرائت

180. Եթէ հէմզէին նախընթաց գիրը فتحه ունենայ , հէմզէին կետադրեղին ا ի ձեւով կը գրուի , ինչպէս .

تأكيد (հաստատել) · مَأوَى (տեղի ապաւինի)

181. Սակաւ ուրեք հէմզէն الف ի կը փոխուի, ինչ· تاريخ (Թուական , պատմութիւն) .

182. Եթէ հէմզէէն յառաջ քէսրէ գայ , հէմզէն ی ի կը փոխուի , ինչպէս .

استيناف — أنف استيمار ، ايمار — أَمر ايناس — أنس ايمان — أمن

183. Այսու պայմանաւ հանդերձ , երբեմն հէմզէն անփոփոխ կը մնայ , ինչպէս .

ائتمان — أمن ائتلاف — ألفة بئر (փոխանակ بير)

184. Իսկ սակաւ ուրեք հէմզէն (أ) ت ի կը փոխուի , ինչպէս . أتخاذ — أخذ

185. Նոյնպէս و ն և ى ն ت ի կը փոխուին افتعال ձևոյն մէջ , ինչպէս . اتسار — يُسر اتفاق — وَفق

186. Եթէ հէմզէին նախընթաց գիրը սամմա՝ ունենայ իբր ձայնաւոր , հէմզէին կետատեղին و ի ձևով կը գրուի , ինչպէս .

مئاخذه ، سئال ، مئمن փոխանակ مُؤاخذه ، سُؤال ، مُؤمن

Ուրիշ օրինակներ .

مُؤَلِف ، مُؤَكَّد ، مُؤَيِّد ، مُؤَدِّى ، مُؤَخَّر ، مُؤَرِّخ

همزه ին և الف ին մէջ եղած տարբերութիւնը .

187. Հէմզէն (همزه) այս (أ) ձևով է և կը հնչուի [է] [ի] [իւ] և կամ առանց երկարելու անձայն (ساكن) կը մնայ . (§ 14 , ծանօթութիւն) . օրինակ .

تأمين ، تأدية ، تأثير ، أُلفة ، إِتيان ، أَمر

أ ին բուն նշանագիրը սա (ء) նշանն է և նէրքեւը գրուած երկայն գիծը նորա կետատեղին ։

188. Էլիֆը (ا) սա (آ , أ) ձևով է և երկար կը հնչուի իբր [ա] և կ'ըսուի الالف الممدودة (§ 14) ։

189 الالف الممدودة ն կը գտնուի բառից մէջ տեղը իբր երկամուտ գիր , ինչ . ماده شاكر ثابت .

Եւ եթէ բառից սկիզբը գտնուի կրկին հէմզէի (أأ) կամ հէմզէ և էլիֆի (اأ) և կամ հէմզէ և վավի (أو) տեղ է , ինչպէս .

(أأدم) آدم ، (أأخر) آخِر ، أأخر) آخَر
(إأول) آلة ، (أوه) آه ، (أأمر) آمِر

190. الف ը բառից վերջը ا ի կամ ی ի ձևով գըրուելով սղաձայն [ա] կը հնչուի և կ'ըսուի الالف المقصورة (սուղ الف) , ինչպէս . دعوى ، فتوى ، دنيا ، عصا :

191. Կանոն Դ. Ա. դէպքին մէջ و ը՝ եթէ ունենայ իր նախադաս գիրը فتحه ով՝ անփոփոխ կը մնայ , ինչ .

مُستَوجِب ، مُكَوكِب

Բ. դէպքին մէջ , ا ի կը փոխուի , ինչպէս .

قالَ (ըսաւ) . փոխ . ըսելու قَوَلَ . قام (կանգնեցաւ) փոխ . قَوَمَ .
خاف (երկեաւ) փոխ . خَوِفَ . نام (ննջեց) փոխ . نَوِمَ . رُجاة
յոգնական (յուսադիրք) փոխ . رَجَوَة . եզական راجی .

Գ. դէպքին մէջ՝ եթէ իր վրայ ձամմա ունենայ , իր նախընթաց գրին կուտայ ձամման և ինքը երկար կը հընչուի , ինչպէս . يَقُولُ փոխանակ يَقْوُلُ يَقُومُ փոխ . يَقْوُمُ

Բայց եթէ իր վրայ ֆէթհա ունենայ , իր նախընթաց գրին կուտայ ֆէթհան և ինքը էլիֆի կը փոխուի , ինչ .

يَخافُ փոխանակ يَخْوَفُ يَنام փոխանակ يَنْوَمُ

192. و ը եթէ բառին վերջը գտնուի , مقصوره الف ի կը դառնայ երբեմն , ինչպէս .

دُنُو էն ادنى փոխանակ اَدنَو . علو էն اعلى փոխ . اعلو

193. Բ. և Գ. խոնարհման վրայ դացող բայերուն (§ 121) սկզբնատառը՝ եթէ و է , կը կորսուի ներկային մէջ , ինչ . يَجِبُ փոխանակ يَوجِبُ يَهَبُ փոխ . يَوهَبُ

Եւ նաև հրամայականը مضارع էն ծագելուն համար ,

16

կ'ըլլայ جب փոխանակ اِوجِبْ . هَب փոխ. اِوهَب

194. Եթէ و և ى, միջին արմատական գիրերը ճէզմ (°) առնուն, կը զեղչուին · اجتماع الساكنين) խառնումն երկու անձայն գրոց) չպատճառելու համար, ինչպէս ·

سِرْ ' لم يَسِرْ — يَسِيرُ ն سير . كُنْ ' لم يَكُنْ — يَكُونُ ն كون

195. Ա. և Բ. դէպքերուն մէջ و ը՝ եթէ ունենայ իր նախընթաց գիրը քեսրէով, ى ի կը փոխուի (§ 104), ինչ. وزن ն ميزان կշիռ փոխ. موزان . وجوب ն ايجاب հարկ համարել փոխ. اوجاب . حوج ն احتياج կարօտութիւն փոխ. احتواج . حوط ն احتياط զգուշութիւն, պահպանութիւն փոխ. احتواط :

196. Բ. դէպքին մէջ و ը անփոփոխ կը մնայ երբեմն, ինչպէս · زوج ն ازدواج զուգութիւն · حول ն احتوال اعتوال կամ اعوال ոզբաձայն լալ ·

Նոյնպէս اعتوار և اعتوان և այլն բառերն անփոփոխ կը պահեն իրենց و ը, հետևելով իրենց համազօր եղող تعاور և تعاون բառերուն օրինակին ։

197. Գ. դէպքին մէջ و ը անփոփոխ ալ կը մնայ և կամ էլիֆի կը փոխուի, ինչ. مشورت խորհրդակցութիւն · أخْوَجْ աւելի կարօտ . مِحْوَر առանցք. مُسْتَصْوَب ուղիղ տեսնուալ, ուղիղ համարեալ. և مَقام ' أقام ' اجاب استجاب . ասոնց նախնական ձևերը مَقْوَم ' أقْوَمَ ' اجوب ' استجوب էր ։

198. و ը՝ եթէ քեսրէ ունենայ և իր նախընթաց գիրը ا ըլլայ, հէմզէի կը փոխուի, ինչպէս ·

اواول փոխ اوائل . قاوم փոխ. قائم . داوم փոխանակ دائم

199. Երբեմն նաև و ը իբր արմատական գիր չկոր-

սուելու համար, անփոփոխ կը մնայ, ինչպէս. مُداوِم مُقاوِم

200. Եկամուտ و ը եթէ ی ի հանդիպի, արմատա-կան գիրը՝ այսինքն բուն չէնքը պահելու համար ی ի կը փոխուի և երկու ی ն շիտտէով (شدة) մէկ ی ի կը միա-ծուի, ինչ. بنى — مَبْنِيّ փոխ. مَبْنُوى · حمى — مَحْمِيّ փոխ. مَحْمُوى

201. Եթէ երկու و, ի միասին պատահի մէկ բառի մէջ, առաջինը տամմայով և երկրորդը անձայն, առաջինը կը վերջուի եւ իւր ձայնաւորը նախընթաց անփոփոխ գրին (حرف صحيح բաղաձայն գիր) տալով երկար կը հնչուի, ինչ. مَصُون փոխանակ مَصْوُون . مَقُول փոխանակ مَقْوُول

Որ ըսել է թէ مفعول ձևը مف — ول ձևը կ'առնու.

202. Կանոն Ե. Արմատական ی գրին նախընթաց գիրը՝ եթէ փէթհա ունենայ, و ին պէս անփոփոխ կը մնայ Ա. դէպքին մէջ, ինչպէս. غَيْرَةٌ , بيضا. և ا ի կը փոխուի Բ. դէպքին մէջ, ինչպէս. بَاعَ , مَالَ , نَالَ որոց նախնական ձևերն էին بَيَعَ , مَيَلَ և نَيَلَ .

203. Գ. դէպքին մէջ արմատական միջին գիրը ی եղող բառերը կը կորսնցնեն مفعول ձևոյն մէջ իրենց ընիկ ی ն և مفعول ին و ը ی ի կը փոխեն իրենց բուն չէնքը պահելու համար, ինչպէս. بيع — مَبِيع փոխանակ ميوع . كيل — مَكِيل փոխ. مكيول . قياس — مَقِيس փոխ . مقيوس

Որ ըսել է թէ مفعول ձևը مف — يل ձևը կ'առնու.

204. Կանոն Զ. ی ն՝ եթէ ինքը ձայնաւոր մ'ունենայ և իր նախընթաց գիրն ալ փէթհա, ا ի կը փոխուի, ինչ. مُلاقاةُ փոխ. مُلاقَيَةٌ . مِرقاة փոխ. مِرقَيَةٌ . مَسْعاة կամ مسعات փոխ. مَسْعَيَه . مِرآة փոխ. مِرئَيَة . مَرضاة փոխ. مَرَضَيَة . هُداة փոխ. هَدَيَة

متوفيات փոխ. متوفات . وَلِيَة փոխ. وُلاة . مُتَوَفِيَة փոխ. مُتَوَفَاة
مصافية « مصافاة . مكافية « مكافاة . مساوية « مساواة
مناجية « مناجاة . مجازية « مجازاة . مدارية « مدارة

طَارَ الْعُصْفُورُ مِنَ الْقَفَصِ* وَهُوَ مَحْبَسُ الطَيرِ Թռաւ ճնճղուկը վանդակէն որ է արգելան Թռչնոց ։

Այս ى ն երբեմն նախնական ձեւովն ալ կը մնայ, ինչ․

جَرَيَان ، غَلَيَان ، خَيَبَ

205. ى ն՝ եթէ ձայնաւոր մ'ունենայ և իւր նախընթաց գիրն ալ տամմա մը, անփոփոխ կը մնայ, ինչպէս․․ مُيَسَّر և եթէ անձայն ըլլայ, و ի կը փոխուի, ինչպէս․ مُوسِر որուն նախնական ձեւն էր مُيْسِر

206. ى ն՝ եթէ ֆէթհա ունենայ և իւր նախընթաց գիրն անձայն ըլլայ, ا ի կը փոխուի, ինչպէս يَنَالُ որուն նախնական ձեւն էր يَنْيَلُ .

207. Եթէ երկու տեսակ փոփոխական գիր ի միասին պատահի, քանի որ իր տեսակին հետ չմիանայ՝ առաջինը անփոփոխ գրի (حرف صحيح) տեղ կ'անցնի և երկրորդը միայն փոփոխութիւն կը կրէ, ինչպէս․

مرووى փոխ. مروى — روى . محووى փոխանակ محوى — حوى
. اطواء — طوى . استواء — سوى « احتواء حاوى — حوى

208. Եռադիր և յաւելական ձեւերուն վերջը գտնուող ى գիրը կը ջնջուի երբեմն, ինչպէս․

مكارَى	փոխանակ	مُكار	صافى	փոխանակ	صَاف
معافَى	»	مُعاف	فاشى	»	فاش
متعالَى	»	مُتَعال	عالى العالى	»	عال العال

* Այս բառը Թրքերէն س ով կը գրուի․ իսկ ուղիղն որ արաբերէնն է, ص ով կը գրուի․ (երես 97) ․

Դիտողութիւն . Փոփոխական գրերուն այս կարճա-ւօտ կանոնաց կատարեալ հմտութիւնը մեծապէս կարևոր է բառերուն էութիւնը ճանաչելու համար ։

ՑԱՂԱԳՍ ԿՐԿՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱՌԻՑ

حروف التضعيف *կամ* حروف التجانس

209. *Երբ արմատական միջին և վերջին գիրերն մի-և նոյն տեսակէ ըլլան՝ ի մի կ'ամփոփին և* شدّه *ով կը կար-դացուին ։ Այս է* ادغام *որ ըսել է մուծանել* (ادخال) *, իբր թէ մէկ գիրը միւսոյն մէջ կը մուծանի .* (§ 15) .

ԿԱՆՈՆՔ ԿՐԿՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱՌԻՑ

قواعد المدغمات

210. *Կրկնութիւնն տառից կամ պարտաւորիչ է* (ادغام واجب) , *կամ կամայական* (ادغام جائز) *և կամ ան-կարելի* (ادغام ممتنع) :

211. *Ա. պարտաւորիչ կրկնութիւն . Այն է՝ յորում երկու նոյնատեսակ գիրը զատ զատ* متحرك *է , և կամ ա-ռաջինն* ساكن *է , և երկրորդը* متحرك *, ինչպէս .*

أَمَدّ ، مَوَدَّةٌ ، مُضَادَّةٌ ، يَمُدُّ *որոց նախնական ձևերն էին*

أَمْدَدَ ، مَوْدَدَة ، مُضَادَدَة ، يَمْدُدُ *առնոց նոյնատեսակ գրերէն*

իւրաքանչիւրն առանձինն ձայնաւորեալ է . իսկ

قِلَّة ، شِدَّة ، مِلَّة ، مُدَّة որոց նախնական ձևերն էին
قِلْلَة ، شِدْدَة ، مِلْلَة ، مُدْدَة ունին առաջին նոյնատեսակ գիրն անձայն և երկրորդը ձայնաւորեալ։

212. Սակայն կան բառեր որոց մէջ նոյնատեսակ գիրերը չեն միանար, այլ իրենց նախնական ձևովը կը մնան, ինչպէս. تَتابع ، استتار ، زَرَرَة

213.Բ. Կամայական կրկնութիւն. Այն է յորում նոյնատեսակ գրոց առաջինը ձայնաւորեալ է և երկրորդն անձայն, ինչպէս.

لَمَّا يَسْتَعِدُّ ، لَمْ يَمُدُّ զորս կամայական կրկնութեամբ
لا يَسْتَعْدِد ، لَمْ يَمْدُدْ նաև ըսել ներելի է։

214. Դիտելի է որ այս կամայական կրկնութեան մէջ՝ երկրորդ նոյնատեսակ գիրն անլսելի չ'մնալու համար, ձայնաւոր մը կ'առնու ըստ կանոնի խոնարհման բայից (§ 121)։

215. Անկարելի կրկնութիւն. Այն է յորում երկու նոյնատեսակ գրոյն առաջինը ձայնաւորեալ է և երկրորդն անձայն և բնաւ ի մի չի ամփոփիր, ինչպէս.

مَدَّ էն مَدَدْنَ ևայլն մինչև ցվերջ կատարեալին (فعل ماضى).

216. Կան բառեր որոց մէջ նոյնատեսակ գիրերը միանալով կամ ոչ, չփոթութեան" առաջքը կ'առնուն, ինչ.

مَدّ	երկարումն	مدد	օգնութիւն
عد	համարումն	عدد	համար, թիւ։

Գիտելիք Ա. Եթէ արմատական առաջին գիրը (همزه) ըլլայ՝ مهموز الفاء կ'ըսուի, եթէ երկրորդը՝ مهموز العين և եթէ երրորդը՝ مهموز اللام, ինչպէս.

ظَمِئَ , قَرَأَ , سَأَلَ կամ سَئَلَ , أخذ

مهموز الفاء բայերէն միայն երեքին՝ որ են أخذ , أكل և أمر , հեմզէները կը կորսուին հրամայականին մէջ ինչ. مُر և كُل , خُذ

Գիտելիք Բ. Եթէ արմատական առաջին գիրը (و) ըլլայ՝ مثال الواوى կ'ըսուի, եթէ միջինը՝ اجوف الواوى և եթէ վերջինը՝ ناقص الواوى , ինչպէս. وعد , عود , خلو

Նմանապէս եթէ արմատական առաջին գիրը (ی) ըլլայ՝ مثال اليائى կ'ըսուի, եթէ միջինը՝ اجوف اليائى և եթէ վերջինը՝ ناقص اليائى , ինչպէս. يُسر , سير , سَرى .

Նաև արմատական բառ մը եթէ و կամ ی ունենայ, ըստ վերոյցուցեալ դրից՝ معتل الفاء , معتل العين կամ معتل اللام կը յորջորջի.

---

217. ԽՈՆԱՐՀՈՒՄՆ

Եռագիր Արմատական բայից անկանոնաց.

تصريف الثلاثى المجرد

Արմատ	فعل ماضى	فعل مضارع	مصدر	امر حاضر	نهى حاضر	فاعل	مفعول
Օրինակ مثال الواوى ի							
وجب	وَجَبَ	يَجِبُ	وجوب	جِب	لاتَجِب	واجب	—
Օրինակ اجوف الواوى ի							
جوب	جاب	يَجُوبُ	جوب	جُب	لاتَجُب	جائب	مَجوب

Արմատ	فعل ماضى	فعل مضارع	مصدر	امر حاضر	نهى حاضر	فاعل	مفعول
Օրինակ ناقص الواوى ի							
عفو	عفا	يَعفُو	عَفو	اُعفُ	لاتَعفُ	عافى	معفوّ
Օրինակ مثال اليائى ի							
يسر	يَسَرَ	يَيْسِرُ	يُسر	اِيسِر	لاتَيسِر	ياسر	ميسور
Օրինակ اجوف اليائى ի							
سير	سار	يَسيرُ	سير	سِر	لاتَسِر	ساير	مَسيرٌ*
Օրինակ ناقص اليائى ի							
سرى	سَرَى	يَسرِى	سِراية	اِسرِ	لاتَسرِ	سارى	مَسرِى
Օրինակ مدغم ի							
مدّ	مَدَّ	يَمُدُّ	مَدّ	مُدُّ	لاتَمُدُّ	مادّ**	ممدود

218. ԽՈՆԱՐՀՄՈՒՆՔ

Եռատառեր Յաւելական բայից անկանոնաց تصريفات الثلاثى المزيدفيه

Օրինակ مثال الواوى ի

Արմատ	فعل ماضى	فعل مضارع	مصدر	امر حاضر	نهى حاضر	فاعل	مفعول
افعال							
وَجب	اوجب	يُوجِبُ	ايجاب	اوجب	لاتُوجِب	مُوجِب	موجَب

* Իսկ միջինը երբեմն նաև նախնական ձևով ալ կը գտնուի, ինչպէս· مديون կամ مدين պարտապան, مبيوع կամ مبيع վաճառուած, مخيوط կամ مخيط կարուած :

** المواد جمع المادّة

مفعول	فاعل	نهی حاضر	امر حاضر	مصدر	فعل مضارع	فعل ماضی	Արմատ
				استفعال			
مستوضَح	مُستوضِح	لاتَستوضِح	اِستوضِح	استیضاح	یَستوضِحُ	اِستوضَحَ	وضح
				تفعیل			
موجَّه	مُوَجِّه	لاتُوَجِّه	وَجِّه	توجیه	یُوَجِّهُ	وَجَّهَ	وجه
				تَفَعُّل			
متوجَّه	مُتَوَجِّه	لاتَتَوَجَّه	تَوَجَّهْ	توجّه	یَتَوَجَّهُ	تَوَجَّهَ	»
				فعال مفاعلة			
مواصل	مواصِل	لاتُواصِل	وَاصِل	وصال مواصلة	یُواصِلُ	وَاصَلَ	وصل
				تفاعل			
متوافر	مُتَوافِر	لاتَتَوافَرْ	تَوا فَر	توافر	یَتَوافَرُ	توافرْ	وفر
				انفعال			
—	—	—	—	—	—	—	—
				افتعال			
متجه	متجه	لا تتجه	اتجه	اتجاه	یتجه	اتجه	وجه

219. Օրինակ اجوف واوی ի

مفعول	فاعل	نهی حاضر	امر حاضر	مصدر	فعل مضارع	فعل ماضی	Արմատ
				افعال			
مجاب	مجیب	لاتُجِب	اَجِب	اجابة *	یُجِیبُ	اَجابَ	جوب

* جود արմատին մաստարը կ՚ըլլայ اجادة և նաև اجواد ալ՚իւ գործել ։

Օրինակ اجوف واوی ի

Արմատ	فعل ماضي	فعل مضارع	مصدر	أمر حاضر	نهي حاضر	فاعل	مفعول
			استفعال				
جوب	إِستَجابَ	يَستَجِيبُ	استجابة *	إِستَجِب	لا تَستَجِب	مستجيب	مستجاب
			تفعيل				
كون	كون	يكون	تكوين	كون	لا تكون	مكون	مكون
			تفعّل				
مول	تَمَوَّلَ	يَتَمَوَّلُ	تمول	تَمَوَّل	لاتَتَمَوَّلَ	متمول	متمول
			فعال مفاعلة				
قول	قاول	يُقاوِلُ	قوال مقاولة	قاوِل	لاتُقاوِل	مقاوِل	مقاول
			تفاعل				
ثوب	تثاوب	يَتَثاوَبُ	تثاوب	تَثاوَبْ	لاتَتَثاوَبْ	متثاوِب	متثاوب
			انفعال				
سوق	انساق	يَنْساقُ	انسياق	إِنْسَق	لاتَنْسَق	منساق	—
			افتعال				
عود	إِعْتادَ	يَعْتادُ	اعتياد	إِعْتَد	لاتَعْتَد	معتاد	—

* حوذ արմատին մաստարը կ'ըլլայ, իր նախնական ձեւովը استحواذ, փոխանակ استحاذة յաղթել:

صوب արմատին մաստարը կ'ըլլայ استصابة և նաև استصواب ուղիղ համարել:

جوب արմատին մաստարը կ'ըլլայ استجواب պատասխան խնդրել, հարցնել:

جوب արմատին մաստարը կ'ըլլայ استجابة պատասխան տալ աղօթքին հաւանիլ.

220. Օրինակ ناقص واوی **է**

Արմատ	فعل ماضی	فعل مضارع	مصدر	امر حاضر	نهی حاضر	فاعل	مفعول
			افعال				
علو	أَعلَى	يُعلِي	اعلاء	أَعلِ	لا تُعلِ	مُعلِي	معلًى
			استفعال				
»	اِستَعلَى	يَستَعلِي	استعلاء	اِستَعلِ	لا تَستَعلِ	مستعلی	مستعلی
			تفعیل				
جلو	جَلَّى	يُجَلِّي	تجلية	جَلِّ	لا تُجَلِّ	مُجَلِّي	مُجَلًّى
			تفعّل				
»	تَجَلَّى	يَتَجَلَّى	تَجَلِّي	تَجَلَّ	لا تَتَجَلَّ	مُتَجَلِّي	متجلًّى
			فعال مفاعلة				
عفو	عافى	يعافي	عفاء معافات	عافِ	لا تُعافِ	مُعافِي	معافًى
			تفاعل				
علو	تعالى	يتعالى	تعالى	تعالَ	لا تَتَعالَ	مُتَعالِي	متعالى
			انفعال				
حنو	اِنحَنَى	يَنحَنِي	انحناء	اِنحَنِ	لا تَنحَنِ	مُنحَنِي	—
			افتعال				
كسو	اِكتَسَى	يَكتَسِي	اكتساء	اِكتَسِ	لا تَكتَسِ	مُكتَسِي	مكتسًى

221. *Օրինակ* مثال يائی *ի*

Արմատ	فعل ماضی	فعل مضارع	مصدر	امر حاضر	نهی حاضر	فاعل	مفعول
			افعال				
يقن	أَيْقَنَ	يُوقِنُ	ايقان	أَيْقِن	لاتُوقِن	مُوقِن	مُوقَن
			استفعال				
«	اِسْتَيْقَنَ	يَسْتَيْقِنُ	استيقان	اِسْتَيْقِن	لاتَسْتَيْقِن	مُسْتَيْقِن	مستيقَن
			تفعيل				
يسر	يَسَّرَ	يُيَسِّرُ	تيسير	يَسِّرْ	لاتُيَسِّرْ	مُيَسِّرْ	مُيَسَّرْ
			تفعل				
يمن	تَيَمَّنَ	يَتَيَمَّنُ	تَيَمُّنْ	تَيَمَّنْ	لاتَتَيَمَّنْ	مُتَيَمِّن	متيَمَّن
			فعال مفاعلة				
يوم	ياوَمَ	يُيَاوِمُ	يوام مياومة	ياوِم	لاتُيَاوِم	مياوم	مياوم
			تفاعل				
يمن	تَيَامَنَ	يَتَيَامَنُ	تيامن	تيامن	لاتَتَيَامَن	مُتَيَامِن	متيامن
			انفعال				
—	—	—	—	—	—	—	—
			افتعال				
يسر	اِتَّسَرَ	يَتَّسِرُ	اِتِّسار	اِتَّسِر	لاتَتَّسِر	مُتَّسِر	متَّسَر

222. Օրինակ اجوف یائی ի

Արմատ	فعل ماضی	فعل مضارع	مصدر	امر حاضر	نهی حاضر	فاعل	مفعول
			افعال				
طیر	اَطارَ	یُطیرُ	اطارة	اَطِر	لا تُطِر	مُطیرٌ	مُطارٌ
			استفعال				
بین	اِستَبانَ	یَستَبِینُ	استبانة	اِستَبِن	لاتَستَبِن	مُستَبِینٌ	مستبان
			تفعیل				
عین	عَیَّنَ	یُعَیِّنُ	تعیین	عَیِّن	لا تُعَیِّن	مُعَیِّنٌ	مُعَیَّنٌ
			تفعّل				
میز	تَمَیَّزَ	یَتَمَیَّزُ	تمیّز	تَمَیَّزْ	لاتَتَمَیَّزْ	مُتَمَیِّزٌ	متمیز
			فعال مفاعلة				
قیس	قایَسَ	یُقایِسُ	قیاس مقایسة	قایِس	لا تُقایِس	مُقایِس	مقایس
			تفاعل				
میل	تمایل	یتمایل	تمایل	تمایل	لاتمایل	متمایل	متمایل
			انفعال				
میز	انماز	ینماز	انمیاز	اِنمَز	لاتَنمَز	مُنماز	—
			افتعال				
خیر	اختار	یختار	اختیار	اِختَر	لاتَختَر	مختار	—

[illegible]. [illegible] ناقص یائی

مفعول	فاعل	نهی حاضر	امر حاضر	مصدر	فعل مضارع	فعل ماضی	[illegible]
				افعال			
مُجْرَى	مُجْرِي	لاتُجْرِ	أَجْرِ	اجراء	يُجْرِي	أَجْرَى	جری
				استفعال			
مستوری‌به	مستوری	لا تستور	استور	استبراء	يستوری	استوری	وری [الزند]
				تفعیل			
مسوى	مُسَوِّي	لاتُسَوِّ	سَوِّ	تسويه	يسوّي	سوّى	سوى
				تفعّل			
متمنى	مُتَمَنِّي	لاتَتَمَنَّ	تَمَنَّ	تمنّى	يتمنّى	تمنّى	[illegible]
				فعال مفاعلة			
ملاقى	ملاقي	لاتُلاقِ	لاقِ	لقاء ملاقاة	يلاقي	لاقى	لقاء
				تفاعل			
متقاضى	متقاضي	لاتتقاض	تقاض	تقاضي	يتقاضى	تقاضى	[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Արմատ	فعل ماضی	فعل مضارع	مصدر	امر حاضر	نهی حاضر	فاعل	مفعول
			انفعال				
قضا	اَنقَضَی	ینقضی	انقضا	اِنقَضِ	لاتَنقَضِ	منقضی	—
			افتعال				
»	اِقتَضَی	یقتضی	اقتضاء	اِقتَض	لاتَقتَض	مُقتَضِی	مقتضی

224. *Օրինակ* مدغم *ի*

Արմատ	فعل ماضی	فعل مضارع	مصدر	امر حاضر	نهی حاضر	فاعل	مفعول
			افعال				
مَدّ	اَمَدَّ	یُمِدُّ	امداد	اَمِدّ	لا تُمِدّ	مُمِدّ	مُمَدّ
			استفعال				
»	اِستَمَدَّ	یَستَمِدُّ	استمداد	اِستَمِدّ	لاتَستَمِدّ	مُستَمِدّ	مستمد
			تفعیل				
حق	حَقَّق	یُحَقِّقُ	تحقیق	حَقِّق	لاتُحَقِّق	مُحَقِّق	محقَّق
			تفعّل				
»	تَحَقَّقَ	یَتَحَقَّقُ	تحقق	تَحَقَّقْ	لاتَتَحَقَّق	مُتَحَقِّق	متحقَّق
			فِعال مفاعلة				
ضد	ضادَّ	یُضادُّ	ضداد مضادّة	ضادِّ	لاتُضادِّ	مُضادٌّ	

Արմատ	فعل ماضي	فعل مضارع	مصدر	أمر حاضر	نهي حاضر	فاعل	مفعول
			تفاعل				
ضد	تَضَادَّ	يَتَضَادُّ	تضادّ	تضادِّ	لاتَتَضَادِّ	مُتَضَادٌّ	
			انفعال				
سد	اِنْسَدَّ	يَنْسَدُّ	انسداد	اِنْسَدِّ	لاتَنْسَدِّ	مُنْسَدّ	
			افتعال				
شق	اِشْتَقَّ	يَشْتَقُّ	اشتقاق	اِشْتَقِّ	لاتَشْتَقِّ	مشتق	

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՓՈՓՈԽԱԿԱՆ ԳՐԵՐՈՎ ԽՈՆԱՐՀԵԼԻ ԲԱՑԵՐ

Ա. أبد أثر أجل Դ. وقاية وراثة وسع Է. يمن يباب يقظ
Բ. رأس دأب رؤية Ե. نور دور صورة Ը. بيع بين ضياع
Գ. برؤ ضياء فجأة Զ. حلاوة خلو رجا Թ. رؤية حكاية عناية
Ժ. تمام جد جلالة

225. افتعال *ձևոյն սովորական կազմութիւնն՝ ինչպէս որ ցուցուեցաւ (§ 142), արմատին սկիզբը* همزه *և արմատական առաջին գրէն ետքը* تاء *աւելցնելով կըլլայ, ինչ.* شرك *էն* إِشْتَرَكَ . شرط *էն* إِشْتَرَطَ . مزج *էն* إِمْتَزَجَ .

226. *Իսկ եթէ արմատական առաջին գիրը սա հետագայ տասն և երկու գրէն մին ըլլայ, որ են* ا , ت , ث , د , ذ , ز , ص , ض , ط , ظ , و *և* ى , افتعال *ձևը կերպ կերպ փոփոխութեան ենթակայ կըլլայ, ինչ.*

Նախնական ձև										
اتّخذ		متخذ	متخذ	لا تتخذ	اتخذ	اتخاذ	يتخذ	اتخذ	էն اخذ	ا .

Փոփոխմամբ և միացմամբ, այսինքն همزه ն تاء ի փոխուելով և երկու تاء ն شده ով միանալով.

اتترك	միացմամբ	مترك	مترك	لا تترك	اترك	اتراك	يترك	اترك	էն ترك	ت .
اثتغر	փոփոխմամբ և միացմամբ	مثغر	مثغر	لا تثغر	اثغر	اثغار	يثغر	اثغر	» ثغر	ث .
ادتمع		مدمع	مدمع	لا تدمع	ادمع	ادماع	يدمع	ادمع	» دمع	د .
اذتكر		مذكر	مذكر	لا تذكر	اذكر	اذكار	يذكر	اذكر	» ذكر	ذ
اذتخر		مدخر	مدخر	لا تدخر	ادخر	ادخار	يدخر	ادخر	» ذخر	
ازتحم	փոփոխմամբ	مزدحم	مزدحم	لا تزدحم	ازدحم	ازدحام	يزدحم	ازدحم	» زحم	ز .
اصطلح		مصطلح	مصطلح	لا تصطلح	اصطلح	اصطلاح	يصطلح	اصطلح	» صلح	ص .
اضترم		مضطرم	مضطرم	لا تضطرم	اضطرم	اضطرام	يضطرم	اضطرم	» ضرم	ض .
اطتلع	փոփոխմամբ և միացմամբ	مطلع	مطلع	لا تطلع	اطلع	اطلاع	يطلع	اطلع	» طلوع	ط .
اظتهر		مظهر	مظهر	لا تظهر	اظهر	اظهار	يظهر	اظهر	» ظهر	ظ .
اوتصل		متصل	متصل	لا تتصل	اتصل	اتصال	يتصل	اتصل	» وصل	و .
ايتسر		متسر	متسر	لا تتسر	اتسر	اتسار	يتسر	اتسر	» يسر	ى .

ԳԼՈՒԽ Դ.

Անորոշ դերբային գործածութեանը վրայ.

في بيان استعمال المصدر

227. Անորոշ դերբայն իր բային կամ համանշանակ բայի մը խնդիր կ'ըլլայ եւ գործողութեան հաստատութիւնը (تأكيد) , անգամը (مَرَّة) , կամ եղանակը (نَوع) կը ցուցնէ ։

Եթէ իր բային խնդիր ըլլայ, مفعول مطلق من لفظه կ'ըսուի, և եթէ համանշանակ բային խնդիր ըլլայ, مفعول مطلق من غير لفظه կ'ըսուի .

Ա. Հաստատութիւն .

ضَرَبَ ضَرْباً վանելով վանեցի . دَفَعْتُ دَفْعاً հարկանելով եհար .
بَكَى بُكَاءً مُرّاً ելաց զարտասուս դառնինս, (դառնապէս լացաւ)
قَعَدْتُ جُلُوساً նստելով նստայ . دخلت ولوجاً մտանելով մտի

Բ. անգամ, նուագ .

شَرِبْتُ شَرْبَةً միանգամ խմեցի , ընդ մի ումպ արբի .
دَفَعْتُهُ دَفْعَةً հատուցի նմա ի միում նուագի ։

Գ. եղանակ .

قَعَدْتُ كَقِعْدَةِ الدُّبِّ նստայ զօրինակ արջոյ .
يَجْلِسُ كَجِلْسَةِ الأَسَدِ նստի զօրինակ առիւծու .
مَشَى كَمِشْيَةِ النَّمِرِ ընթացաւ զընթացս վագեր ։

228. Եթէ تأكيدی مصدرն իր ծայրը աւելորդ ة ունենայ بناء المرة շինելու . այսինքն անգամ ցուցնելու համար واحده բառը , և بناء النوع շինելու . այսինքն եղանակ ցու-

ցընելու համար՝ իմաստին յարմար բառ մը կ'աւելցուի, ինչ.

رَحِمْتُهُ رَحْمَةً واحِدَةً նորա վերայ մի նուազ գթալով գթացի.

رحمته رحمة واسعة գթացի ի վերայ նորա գթութ մեծ.

ԽՈՍԱԳՐԻ ՀԱՄԱՌՕՏ ՕՐԻՆԱԿԸ.

نشر نشراً . نشر نَشرَةً . نشر نِشرَةً

229. Ցուցական Անորոշ դերբայից օրինակներ.

Ա. Հաստատութիւն.

أَكْرَمْتُهُ إِكْراماً պատուելով պատուեցի զնա.

دَحْرَجْتُهُ دَحْرَجَةً գլորելով գլորեցի զնա.

Բ. Միանգամ.

أَكْرَمْتُهُ إِكْرَامَةً*
» اكراماً واحداً — միանգամ պատուեցի զնա.

لاقِيتُهُ مُلاقاةً واحدةً հանդիպեցայ նմա միով հանդիպմամբ.

دَحْرَجْتُهُ دَحْرَجةً واحدةً միանգամ գլորմամբ գլորեցի.

Գ. Եղանակ.

إِحْتَرَمْتُهُ احترامةً* կերպիւ ինչ մեծարեցի զնա.

احتراماً كثيراً » բազում մեծարանօք մեծարեցի զնա.

يُعامِلُ مُعامَلةً حَسَنَةً գեղեցիկ վարմամբ կը վարուի.

230. Անորոշ դերբայը չէզոքական կամ ներգործական իմաստ կրնայ ունենալ կապակցութեամբ (اضافة), ինչ.

طَيَرانُ الطّائرِ թռչիլ թռչնոց. سِباحة السِّماكِ լողալ ձկանց.

---

* Այս օրինակին իմաստն անտարբեր է Բ. և Գ. ձևերուն մէջ։

نَصْبُ الحَكم Իրաւարար կարգել. جمع الاموال Հաւաքել ինչս.
جبر القلوب المنكسره Բժշկել զբեկեալս սրտից.
رفع عقيرة الاغنيه Բարձրացնել երգին ձայն.

231. Նոյնպէս Ներկայ դերբայը չէզոքական կամ ներգործական իմաստով կրնայ ըլլալ, ինչպէս.
صادق القول Ճշմարտախօս. واضح المعنى Մէկին իմաստից.
قابل القسمة Ընդունակ բաժանման.
مقر النقصان Թերութիւնը խոստովանող.
عبدة الاوثان պաշտօն մատուցանողք կռոց.
هو الله علام الغيوب ستار العيوب و غفار الذنوب Նա է Աստուած որ գիտէ զգաղտնիս, ծածկէ զթերութիւնս եւ թողու զմեղս.

232. Անցեալ դերբայը կրաւորական իմաստ ունի, ինչ.
مقبول الشهادة (այր որոյ) ընդունելի (է) վկայութիւնն.
ممدوح الاخلاق ազնուաբարոյ, գովելի ձրիւք.

عنقا Փիւնիկ, Թռչուն մի է առասպելեալ. Նմանապէս غول Ճիւաղ մի է. Սոքա անուամբ լոկով գոյ եւ իրականութեամբ անգոյ էակներ են. ինչպէս արաբ լեզուն կըսէ,
• موجود الاسم و مفقود الجسم կամ ، معلوم الاسم و معدوم الجسم

ԳԼՈՒԽ Ե.

Անփոփոխ Մասունք բանի .

ՆԱԽԴԻՐ حرف الجر

233. *Նախդիրներն իրենց խնդրոյն այլ և այլ պարագայները լրացնող՝ անկատար նշանակութեամբ տառեր եւ մասնիկներ են . սոոնց* حروف الجر *;* حروف الخفض *կամ* حروف الاضافة *և նաև* ظروف *ալ կ'ըսուի ։*

234. *Հոլովը պարզ կամ բաղադրեալ կ'ըլլայ . պարզ հոլովը՝ ինչպէս որ ըսուեցաւ (§ 42) , ծայրի ձայնաւորին փոփոխմամբը կ'ըլլայ առանց նախդրի կարօտութեան, իսկ բաղադրեալը նախդրիւ հանդերձ ։*

235. *Նախդիրն երկու տեսակ է . մին միատառ և միւսը բազմատառ . առաջինն իւր խնդրոյն կից կը դրուի և երկրորդն ալ կից կը դրուի խնդրոյն եթէ դերանուն է , իսկ անջատ կը գրուի խնդրէն եթէ անուն է , բաց ի* ك *,* مُذ *,* مُنذُ *և* حتى *նախդիրներէն որ դերանուն խնդիր չեն առնուր կամ դերանուան հետ չեն միանար ։*

236. *Նախդիրը խնդրէն յառաջ դրուելով՝ սովորաբար Սեռական հոլով խնդիր կ'առնու ։*

237. *Միատառ նախդրաց գլխաւորներն են .*

بِ *ա. իբր տրական , բ. գործիական , գ. փոխարէնական , դ. ներգոյական , ե. երդմնական , զ. ներգործական և է . առ ի շարդ ։*

ա. [illegible] կեղծելով այր մարդու ձայնը (հանգրեցուցած ...) [illegible] մոռացի զԹուղԹս գայն առ Սաղմին.

բ. [illegible] վաճառեցի զձին հանգերձ իւր Թամբովն. [illegible] գնեց զձորին հանգերձ նորա երասանակաւ ր. [illegible] այս երեսուն դրեցի զրկեցի. [illegible] գետաԹրինք կամին հաղորդ անցեալ ... կ սպառաւորաց. كانا يَضحكانِ بِقَرْوَتِهما կանք (երկու ...) կը խնԹելին զմիմեանս. [illegible] բախտով բերանովին, այլ ոչ աշխատու Թեամբ յաջողեցաւ (այս).

գ. بعث هذا بذلك վաճառեցի զայս փոխարէն նորին (փոխանակի). أخذتُ الحِنطةَ والشَّعيرَ وأَلحِمّصَ بِهذا الثَّوب այս հանգերձին փոխարէն ցորեան, գարի և սիսեռ առի (գնեցի).

դ. [illegible] որ լաւ օրէ. بحق յիրաւի. بغير حق յանիրաւի. [illegible], بالكلية, بالجملة, بالتمام ընդ ամենայն.

Վերջին երեք օրինակները կը համարուին ամենայն մակբայ մնացական քան նախդիր.

ե. [illegible] երդնում ի գլուխ քո.

[illegible] بالله երդուայ յԱստուած.

զ. [illegible] քաղաքէն դուրս վարեց զնա.

[illegible]

[illegible]

Է. كَفَى بِالْمَوْتِ واعظاً բաւական է մահ ի քարոզ.

بِحَسْبِكَ درهم (ناهيك درهم) բաւական է քեզ կշռոյ չափ մի, կամ դրամ մի. الوعد بلا وفاءٍ كَالنَّهرِ بلا ماءٍ խոստումն ապախտ առեալ նման է գետոյ անջրդւոյ.

اَلْعِلْمُ بلا عَمَلٍ كَالشَّجَرِ بِلا ثَمَر գիտութիւն (կրօնից) առանց գործոյ նման է ծառոյ անպտղոյ:

238. تَ Երդմնական.

تَاللهِ երդնում յԱստուած.

تَرَبِّ اْلكعبةِ երդնում ի Տէրն Քաապայ:

239. كَ Նման.

شُعُورُهُ كَاللَّيلِ (սեաւ են) հերք նորա իբրև զգիշեր.

اَلعِلْمُ فِي اْلصِّغَرِ كَالنَّقْشِ فِي الحَجَرِ հմտութիւն ստացեալ ի մանկութեան նման է նկարի քանդակելոյ ի վիմի.

سَلِّمْ كَمَا تَدخُلُ ընդ մտանել քում ի ներքս և ողջոյն տուր.

صَلِّ كما تدخل الوقت կաց յաղօթս, այն ինչ հասեալ իցէ ժամանակն:

240. لِ Ա. վասն, Բ. սեռական, ստացական կամ տրական:

ա. ضَرَبْتُ بَكْرًا لِلتَّأدِيبِ կամ ضربت بكرا تأديباله հարուածեցի զՊէքր առ ի խրատ. تَأَجَّجَ كَرَبِي لِمُصَابِهِ بِنَاظِرَيهِ երկու աչացը պատահած ձախող դէպքին վրայ վառեցաւ (սաստկացաւ տառապանքս):

բ. مَاتَ لِي اخٌ եղբայրս մեռաւ. الحمد لله Աստուծոյ են փառք. اَلعَبْدُ وما يَمْلِكُهُ كان لِمَوْلاهُ ծառայն իւր ստացուածքովն հան-

դերձ իւր ակրոջն է ․ لِلحِيطانِ اذُنٌ ականջ են որմոց ․ اَلجُلُّ واَللِجامُ لِلفَرَسِ խորգն և սանձն ձիոյն են ․ كُلُّ حَيوانٍ يَطيرُ بِاَجْنِحَةٍ ليس له صوف ամէն կենդանի որ թեւօք կը թռչի, ոչ ունի մորթ բրդեղէն ․

Այս لِ նախդիրը՝ եթէ դերանուան վրայ գտնուի, ֆէթհայով կը հնչուի, ինչպէս ․ لَهُ ، لَكَ ، لَكُمْ ، لَهُمْ ، اخذ له եւայլն ․ Միայն եզական առաջին դէմը لِي կ'ըլլայ ․

Սոյն لِ նախդիրը اجل (պատճառ) բառին վրայ կրնայ գալ, ինչպէս․ لِأَجْلِ الدَّواء առ ի դարման, لاجل الاحترام առ ի մեծարանս ․

اَعْدَدْتُ لِعِبادِيَ الصّالِحِينَ ما لا عَيْنٌ رَأَتْ وَلا اُذُنٌ سَمِعَتْ وَلا خَطَرَ عَلى قَلْبِ بَشَرٍ զոր ակն ոչ ետես և ունկն ոչ լուաւ և ի սիրտ մարդոյ ոչ անկաւ, պատրաստեցի ծառայից իմոց արդարոց ․

241. وَ Ա. واوُ القَسَمِ երդման و , Բ. واوُ رُبَّ քանակութեան و , Գ. واو معه հանդերձ, ընդ նշանակութեան و և Դ. واو عاطفة շաղկապութեան واو ․ Առաջինն և երկրորդը առած խնդրոյն ծայրը քէսրէյով, երրորդը ֆէթհայով կը հնչեցնէ, իսկ չորրորդը իւր նախընթաց բառին (معطوف عليه) հոլովին կը համաձայնեցնէ իւր հետագայ բառին հոլովը ․ Ա. والله երդնում յԱստուած. وَرَأْسِكَ երդնում ի գլուխ քո ․

Ծանօթութիւն. ب ت և و երդման նախդիրները սեռական հոլով խնդիր կ'առնուն ․ առաջինը կը գրուի անուանց և դերանուանց վրայ միանգամայն, երկրորդը Աստուծոյ անուան վրայ միայն և երրորդը առհասարակ ամէն անուանց վրայ ինչպէս տեսնուեցաւ վերագոյն ․

Բ. Կը նշանակէ رُبَّ (որչափ).

وَبَلْدَةٍ لَيْسَ بِهَا أَنِيسٌ إِلَّا ٱلْيَعَافِيرُ وَإِلَّا ٱلْعِيسُ ո՛րչափ քաղաքներ ուր չիկայ ուրիշ ընկեր, բայց եթէ եղնիկներ և սպիտակ ուղտեր։

Գ. Կը նշանակէ հանդերձ, ընդ եւ հայցական հոլով խնդիր կ՚առնու։

اِسْتَوَى ٱلْمَاءُ وَٱلْخَشَبَةَ Ջուրը հաւասարեցաւ տախտակին հետ.

يَفْنَى ٱلْمَالُ وَتَبْقَى وَعَمَلَكَ Հարստութիւնը կ՚ոչնչանայ և դու գործոյդ հետ կը մնաս. كُلُّ رَجُلٍ وَضَيْعَتُهُ أَي مَقْرُونٌ بِحِرْفَتِهِ ամէն այր մարդ իւր արհեստովը կ՚զբաղի։

Դ. Շաղկապութեան و ը տե՛ս շաղկապներուն մէջ։

ՅՕԴՈՒԱԾ Բ.

Բազմատառ նախդիրներ.

242. إِلَى մինչև.

سِرْتُ مِنَ ٱلْبَصْرَةِ إِلَى ٱلْكُوفَةِ Պասրայէ մինչև Քուֆա քալեցի.

اُطْلُبُوا ٱلْعِلْمَ مِنَ ٱلْمَهْدِ إِلَى ٱللَّحْدِ խնդրեցէք գիտութիւնը (անդրա-տին) յօրօրոցէն մինչև՝ ի գերեզման. اَلْخَلَّةُ تَدْعُو إِلَى ٱلسَّلَّةِ Աղքատութիւնը գողութեան կը հրաւիրէ.

جُدْ فَإِنَّ ٱلْفَائِدَةَ إِلَيْكَ عَائِدَةٌ առատաձեռնութիւն ըրէ՛, վասն զի օգուտը քեզ է։

مِنَ ٱلْبَابِ إِلَى ٱلْمِحْرَابِ ի սկզբանէ մինչև ի վախճան։

243. أَمَامَ առաջի.

قُمْتُ أَمَامَ ٱلْكَرِيمِ յարեայ առաջի բարերարին.

أَمَامَ ٱلْأَحِبَّةِ առաջի բարեկամաց .

قَعَدْتُ عَلَى ٱلْكُرْسِي أَمَامَ ٱلتَّلَامِيذِ وَشَرَحْتُ لهم دُرُوسَهُمْ فَانْتَبِهُوا لِشَرْحِي وَفَهِمُوا
ٱلْمَعَانِيَ كُلَّهَا Նստայ յաթոռն առաջի աշակերտաց և մեկնեցի նոցա իրենց դասերը և նոքա ուշադրութիւն ըրին մեկնութեանս և վերահասու եղան բոլոր իմաստից ։

244. بَعْدَ յետ , զկնի ·

بعد اداءِ الدَّين յետ հատուցման պարտուցն ·

بعد اداءِ الصَّلوٰةِ զկնի աւարտման աղօթիցն ·

بعدَ بُعدِ յետ ժամանակի ինչ. بَعْدَهُ ، بعد ذلك յետ այնորիկ ։

245. بَيْنَ ընդ մէջ ·

بين السماء و الارض ընդ մէջ երկնից և երկրի ·

بين النومِ وَاليَقَظَةِ ընդ մէջ քնոյ և արթնութեան ։

246. مابين ընդ մէջ ·

مابين البَحْرِ والبَرِّ ընդ մէջ ծովու և ցամաքի ։

247. تَحْتَ ընդ ·

تحت أَقدام الناس ընդ ոտիւք մարդկան · تحت السَّطحِ ընդ յարկաւ .

خليلي نائمٌ تحتَ ٱلشَّجَرَةِ կամ خِلِّي բարեկամն իմ ննջէ ընդ ծառովն.

رَوْضَةٌ تَضْحَكُ مِن فَوْقِهَا ٱلازهارُ
جَنَّةٌ تَجْرِي من تحتها الأنهارُ

Այնպիսի պարտէզ մի է որոյ վրայէն կը ծիծաղէին ծաղկունք , այնպիսի դրախտ մի է որոյ տակէն կը հոսէին գետք.

248. حاشا ، خلا ، عدا ، سِوَى բաց ի , ի բաց առեալ · ասոնց նշանակութիւնը գրեթէ մի և նոյն է , և կը վարուին միմեանց տեղ ։

يَتَبَاهَى ٱلجاهلُ حاشا ٱلنِّحريرِ պարծի տգէտն , այլ ոչ ճարտարն .

جاءنا القومُ سوى خالدٍ եկն ժողովուրդն առ իս, բաց ի Խալիտէ։

249. حتى մինչև .

حتى طلوع الفجر մինչև ի ծագել արշալուսոյ .

أكلتُ السَّمَكَةَ حتَّى رأسِها կերայ ձուկնն մինչև ցգլուխ, այսինքն գլխով չափ . իսկ الى նախդրով պիտի հասկցուէր թէ «կերայ ձուկը բաց ի գլխէն»։

نمتُ البارحة حتى الصباح անցեալ երեկեան գիշերը մինչև ցառաւօտ

250. حَسَبُ ըստ .

حسب البشرية զի մարդ է, ըստ մարդկային տկար բնութեան

حسب ما تيَسَّرَ ըստ կարի . بحسب القدر ըստ բաղդին, ըստ բերման բախդին ։

251. خَلْفَ յետկոյս .

خلف جدارِ الرَّوْضَةِ յետկոյս որմոյ պարտիզին .

خلف دار ابيك յետկոյս տան հօր քոյ .

252. دون ، مادون ، بدون ի զատ . առանց .

دونَ ذا սակէ ի զատ . مادون ذلك անկէ ի զատ .

بدونِ التَّمَلُّكِ առանց ստանալու կամ տիրելու ։

253. رُبَّ չատ (միշտ անորոշ խնդրով) .

رب رجلٍ كريمٍ لقيتُه բազում առատաձեռն արանց հանդիպեցայ

254. عَدم չգոյութիւն , عديم չգոյ .

عدم الاحتياج անկարօտութիւն . عديم الاحتياج անկարօտ .

255. على ի վերայ .

على الرأس والعين գլխոյս և աչքիս վրայ .

الديكُ والدَّجاجةُ على السُّورِ աքաղաղն և մարին պարսպին վրայ են.

حق على الانسان أن يُؤَدِّيَ شكرَ الرحمن *պարտ է մարդոյ գոհութիւն մատուցանել Ամենողորմին (Աստուծոյ).*

اَلفِقهُ مَعرِفَةُ اَلنَّفسِ مالَها وماعَلَيها *օրէնսգիտութիւն է ճանաչել զոր ինչ օգտակար կամ վնասակար է անձին.*

لَولا فضلُ اللهِ عَلَينا لَمُتنا فى خطايانا *եթէ չէին շնորհքն Աստուծոյ ի վերայ մեր, ապաքէն մեռանէաք ի մեղս մեր.*

على مَلاءِ الناس *առաջի բազմութեան մարդկան.*

انّ الهدايا على مقدار مُهديها *նուէրք ըստ կարի նուիրատուաց մատուցանին:*

256. عن.

كَشفَ عنهُ الغِطاءَ *ի բաց եհան, էառ ի նմանէ զքողն.*

خَرَجتُ عن البلد *քաղաքէն դուրս ելայ.*

رَمَيتُ السَّهمَ عنِ القَوسِ *նետը արձակեցի աղեղէն:*

257. عِند *Ա. առ, քովը.*

عند الحق و عند الخلق *առ Աստուծոյ և առ մարդիկ.*

مَرَرتُ بِغُلامٍ واقفٍ عندسَيِّدِهِ *իւր տիրոջը քովը կեցող ծառային անցայ (քովը գացի, հանդիպեցայ).*

ما تَفعَل مِن خَيرٍ تَجِدهُ عِندَ اللهِ تعالى *զոր ինչ գործես բարի, կը գտնես առ ընթեր Աստուծոյ.*

عند المتقدمين و عند المتأخرين *առ առաջինսն և առ յետինս.*

عند البُلَغاء و عند الحكما *առ ճարտարախօսս և առ իմաստունս:*

258. *Բ. Ժամանակ.*

اَللّٰهُمَّ اِحفَظنا مِن الفضيحة عِندَ القيامة *ով Աստուած, պահեա*

զմեզ ի նշաւակէ յաւուր յարութեան ․
عند ما أستيقظ իբրև զարթեաւ ․

259. غير բաց ի , ան , առանց ․
غير ما ذُكِرَ բաց յայնմանէ որ յիշատակեցաւ ․
يوم غير مُعَيَّنٍ անորոշ օր մի ․

فَلاعيبَ فيهم غيرُ أنَّ ضُيُوفَهم
تُلامُ بِنِسْيانِ الأَحِبَّةِ والوَطَنِ

Ասոր անոնց (ասպնջականաց) վրայ ուրիշ պակասութիւն չկայ բայց միայն այն որ պարսաւանաց արժանի կ՚ընէ նոցա հիւրերը վասն այնր զի մոռացան իրենց բարեկամներն և հայրենիքը ։

260. فَوقَ ի վեր , ի վերոյ , ի վերայ ․
فوق السماء تحت الثرى ի վեր քան զերկինս, ի ներքոյ երկրի, հողոյ․
فوق العادة արտաքոյ սովորութեան , արտասովոր ․
فوق المأمول ի վեր քան զոր էրն ի խորհրդեան․ فوق ما يتصوّر
ի վեր քան զամենայն ակնկալութիւն. فوق الحد ، فوق الغاية
անդր քան զչափ ․ زيد فوق الناقة ի վերայ ուղտուն է Զէյտ ։

261. فى ի մէջ ․
فى زماننا յաւուրս մեր ․ الماء فى الكوزِ Ջուրն ի սափորին է ․
اَلْمُطِيعُ فى الْجَنَّةِ հնազանդն է ի դրախտին ․
اَلْعَيْنُ تُدْخِلُ الرجلَ فِى الْقَبْرِ والجملَ فِى الْقِدْرِ չարակնութիւն իջուցանէ զմարդ ի գերեզման և մուծանէ զուղտ ի պղտն ․
العلم فى الصدور لا فى السطور գիտութիւն ի միտս է, այլ ոչ ի գիրս։

262. Որոշ կամ անորոշ ժամանակ եւ կամ անորոշ տեղ ցուցնող բառերուն վրայ فى նախդիրը չի դրուիր ,

զոր օրինակ · سِرتُ حِيناً *չոքայ ճանապարհ ժամանակ ինչ* ·
صُم شهر رمضان *պահեա զամիս Ռամատանի* ·

Ուստի չըսուիր صم في شهر رمضان ، سرت في حين :

263. *Դադարում ցուցնող* دخول ، نزول *եւ* سِكون *երեք բայերն առանց* في *նախդրին կ՚առնուն իրենց տեղական խնդիրները , ինչպէս* ·
دَخَلْتُ الدّارَ نَزَلْتُ الخانَ وَسَكَنْتُ البَلَدَ *մտի ի տունն, իջի ի պանդոկն և դադարեցայ ի քաղաքին. չըսուիր* دخلت في الدار *եւայլն*։

264. قَبْلَ ، قَبْلُ *յառաջ քան* ·
قبل الوصول *յառաջ քան զհասանել* ·
قبل الدّخول *յառաջ քան զմտանել* ·
قبلي ، قبلنا *յառաջ քան զիս , զմեզ* ։

265. قُدّام *առաջի* ·
قدّام المفتش *առաջի քննչին* .

266. لَدَى *առ , առ ընթեր , ի ժամանակի* · (*որոշեալ խնդրով*) ·
لَدَيَّ ، لَدَيْكَ ، لَدَيْهِ *առ ընթեր իմ, քո, նորա* .
لدى الانكار *յուրանալն* . لدى الايجاب *ի հարկին* .

267. مِثْلُ ، مِثْلَ *նման* .
مثل ذَلِكَ ، مثله *նման նմա* · مثل الضَّبع *նման բորենւոյ* .
مثل الضَّبِّ *նման մողիզի* ·

268. مُذْ ، مُنْذُ *հետէ , ի վեր* ·
ما رَأَيْتُهُ مذ شهرنا هذا *չտեսայ զնա մեր այս ամիսէն ի վեր* ։

269. مع *հանդերձ , ով* ·

مع ضيقِ يدِهِ նորա ձեռքին նեղութեամբը (նորա աղքատութեամբը). مع المنونية չնորհակալութեամբ. مع التأسف ցաւօք (սրտի. مع ذَلِكَ ، مع مافيه այսու հանդերձ։

270. من , Ա. սկզբնական և սակաւ ուրեք բացառական.

مِنَ ٱلأَزَلِ إِلَى ٱلأَبَدِ յաւիտենից ի յաւիտեանս.
لا يَسْأَمُ الانسانُ مِن دعاءِ ٱللّهِ մարդ չի ձանձրանար զԱստուած (յօդնութիւն) կարդալէ. نور القمرِ مستفادٌ من الشمس լոյս լուսնի առեալ է յարեգակնէ։

Բ. Բաղդատական.

مُداراةُ ٱلصِّحَةِ خيرٌ من مُعالجَةِ ٱلمَرَضِ բարւոք եւս է տանել խնամ առողջութեան քան դարման հիւանդութեան.
أَيْنَ أَنْتَ من فلانٍ وَطولِ عُمْرِهِ որչափ հեռի ես այս ինչ անձէն և նորա երկայնակեցութենէն.

الرِّياحُ خيرٌ من الريحِ լաւագոյն են հողմունք քան զհողմ.
هُوَ دُونَكَ بِمَنْزِلَةِ ٱلفِضَّةِ من الذَهَبِ որպէս արծաթ առ ոսկւոյ, այնպէս և նա է առ քեւ։

271. وراءَ յետոյ, وراءالجدار յետոյ որմոյն.

272. Ծանօթութիւն ա. بَعدَ ، بين ، تحت ، دُونَ ، عند ، غير ، فوق ، قَبلَ նախդրաց վրայ من նախդիրը կը դրուի երբեմն եւ ուրիշ նախդիր չի դրուիր, ինչպէս. من بعد ، من دون եւայլն. սակայն ասոնք մակբայ կը համարուին մանաւանդ քան նախդիր։

273. *Ծանօթութիւն բ. Նախդրաց վրայ* ما *մասնիկը յաւելնալով, անմիջական յարակցութեան գաղափարը կու-տայ, ինչպէս.* فوق *ի վերոյ,* ما فوق *անմիջապէս ի վերոյ.* بعد ، ماتحت ، تحت ، مادون ، دون ، ماقبل ، قبل ، مابين ، بين
: ماوراء ، وراء ، مابعد

274. *Ծանօթութիւն գ. Վերջերնին* ى *ի ձեւով* الف مقصورة *(սուղ էլիֆ) ունեցող նախդիրները, ինչպէս են.* لدى ، على ، الى *եթէ յօդով խնդիր առնուն,* ى*ն չի հնչուիր. զոր օրինակ* لدى الانسان *առ մարդոյ,* لدى الوصول *ի հասանելն.* على الراس *ի վերայ գլխոյ.* عَلَى البداهةِ *յանկար-ծուստ, յանպատրաստից։*

Եթէ դերանուն խնդիր առնուն, ى*ն ճիշդ իբր* ى *կը հնչուի, ինչպէս.*

إِلَيْهِ *ի նա.* عَلَيْكَ *ի վերայ քո.* عَلَيَّ *ի վերայ իմ.*
لَدَيَّ *առ ընթեր իմ.* لَدَيْنَا *առ ընթեր մեր։*

Իսկ եթէ խնդիրնին յօդով անուն մը կամ դերա-նուն մը չէ, ى*ն կը հնչուի պարզապէս իբր սուղ էլիֆ (ա), ինչպէս.*

على وجهه *ի վերայ երեսաց նորա (առն.*
الى وفاتها *մինչեւ ցմահ նորա (կնոջն)։*

ԳԼՈՒԽ Զ.

ՄԱԿԲԱՅ الظرف

275. *Մակբայը բային ցուցուցած գործողութեան վրայ տեղւոյ, ժամանակի կամ եղանակի պէտք եղած գաղափարը կը յաւելու ։*

276. *Մակբայներն երեք տեսակ են .*

Ա. Բուն մակբայ ։

1) *Հարցական մասնիկներ* (حرفا استفهام) , *ինչպէս* أ *և* هَل *արդեօք ։*

أَلَمَ يَأتِكُمْ أَخي *եղբայրս չեկաւ ձեզի ·*
أفي الخابِيَةِ دِبسُكَ أَمْ في الزِّقِ *կարասի՞ն մէջ է ռուպդ թէ տկին մէջ .*
أَخَلٌّ في الإِناءِ أو عَسَلٌ *քացա՞խ իցէ յանօթին թէ մեղր ·*
أَفي فيهِ السِّنُّ *կա՞յ արդեօք անոր բերանին մէջ ակռայ .*
هل يجلسون هل يذهبون *կը նստի՞ն (կամ պիտի նստի՞ն) , կերթա՞ն (կամ պիտի երթա՞ն) ։*

2) *Հաստատական մասնիկներ* (حروف الايجاب، حروف التصديق، حروف التحقيق , *ինչպէս .* نَعَم ، أَجَل ، جَيْرِ *և* بَلَى *այո՛ ։*

Առաջին երեքը հաստատական խօսքի մը հաստատական պատասխան և ժխտական խօսքի մը ժխտական պատասխան տալու համար կը գործածուին · իսկ չորրորդը ժխտական խօսքի մը հաստատական պատասխան տալու համար կը գործածուի ։

Առաջին երեքին օրինակ.

أَقامَ زيدٌ կանգնեցա՞ւ Զէյտ. نَعَم այո՛, այսինքն قَامَ կանգնեցաւ. أَلَمْ يَقُمْ زيدٌ չկանգնեցա՞ւ Զէյտ. نَعَم այնպէս է, այսինքն لم يقم չկանգնեցաւ. قَدْ أَتاكَ زيدٌ եկաւ քեզի Զէյտ. أَجَل կամ جيرِ այո, այսինքն. قد اتانى եկաւ ինծի.
لم يأتِكَ زيدٌ չեկաւ քեզի Զէյտ. اجل կամ جَيرِ այնպէս է, այսինքն لم يأتى չեկաւ ինծի։

Չորրորդին օրինակ.

أَلَمْ يَقُمْ زيدٌ չկանգնեցա՞ւ Զէյտ. بَلَى այո՛, այսինքն قَامَ կանգնեցաւ. أَلَسْتُ بِوَلَدِكُمْ ձեր որդին չեղա՞յ. بَلَى այո՛, այսինքն أَنْتَ كُنْتَ وَلَدَنا դու մեր որդին եղար. إِي այո՛, այնպէս է. ايوالله երդնում յԱստուած թէ այնպէս է։

ԺԽՏԱԿԱՆ ՄԱՍՆԻԿՆԵՐ

ա. لَمْ ، لَمَّا. երկուքն ալ են բացասական մասնիկ անցեալի և مضارع (يفعل) ձևոյն վրայ կը դրուին. առաջնոյն՝ جحد مطلق պարզ բացասական, երկրորդին՝ جحد مستغرق բովանդակ բացասական կ'ըսուի, եւ այս վերջինը لم և ما մասնիկներէն բաղկացեալ է. առաջինն لم ոչ, և երկրորդը لما դեռ ոչ կամ բնաւ կը նշանակէ։ Օրինակ առաջնոյն, لم أَسمَع չլսեցի. لَمْ يَبْقَ չմնաց. لم يكن يَعرِفُ يَسْبَحُ լողալ ոչ գիտէր. لم يكن = لَمْ يَكُ չ'եղաւ. Օրինակ երկրորդին, لما يَنفَع կեանքս բնաւ օգուտ չըրաւ ինձ. لما يَجِئْ դեռ չեկաւ։

277. Մանօթութիւն. Այս մասնիկն՝ եթէ ماضی ին

(فَعَل) վրայ դրուի , երբ , յորժամ կը նշանակէ , ինչպէս .
لما أَكَلْتُ الطَّعامَ երբ Զէյտը գթասիրտ եղաւ . لما كان زيدٌ شفيقاً
երբ կերայ կերակուրը . لما لم يَنفَعني بِغِشّه երբ օգուտ չըրաւ ինծ , վնասուեցի զնա ։

բ . ما ոչ , բացասական մասնիկ ներկայի (نفي الحال) և لا ոչ (تأكيد نفي الاستقبال) . ապառնի (نفي الاستقبال) և لن ոչ բնաւ . բացասական մասնիկներ ապառնւոյ ։

تجري الرياحُ بما لا تشتهي السُّفُنُ ما كُلُّما يَتَمَنَّى المَرءُ يُدرِكُهُ չհասնիր մարդ ամէն անգամ այնմ յոր կը յուսայ , քանզի հողմունք կը շնչեն այն կողմն զոր չեն ախորժիր նաւք ։

ما شيءٌ على الارض باقيا չիք ինչ մնայուն ի վերայ երկրի ։
لا يَنظُرُهُ ولا يُكرِمُهُ ոչ պիտի նայի ինա և ոչ պիտի պատուէ զնա
لا تَعدَمُ الحسناءُ ذامّاً գեղեցիկ կինն (անգամ) թերութենէ զերծ պիտի չըլլայ (չէ) . لن يقدر բնաւ չպիտի կարողանայ
لن أقولَ բնաւ չպիտի ըսեմ . لن يَشرَبَ բնաւ չպիտի ըմպէ .
لن يكن الصالحون مُخَيَّباً من رحمةِ اللهِ բարեպաշտք բնաւ չպիտի զրկուին Աստուծոյ գթութենէն ։

գ . لا մասնիկ արգելականի (نهي) , ինչպէս .
لا تكن في وقت بحثٍ صامتاً مثلَ الصَّنَم յորժամ խօսիլ գիպիցի , մի՛ լինիս անխօս իբրև զկուռս ։

لا բացասականը սակաւ անգամ կատարեալի վրայ կերևի , ինչպէս . لا ذُقتُ فَقدَكَ ولا عِشتُ بعدَكَ ոչ ճաշակեցի զկորուստ քո և ոչ կեցի զհետ քո ։

4) أَينَ ուր أَينَما ուր և حَيثُ ուր որ حَيثُما ، أَنّى և ثَمَّ

ուր և . اين صاحب البيت ո՞ւր է տանը տէրը ։
ايما تكن يدرككُ الموتُ ուր և լինիս , մահը կը հասնի քեզ .
حَيثُ وَجَدتُم ո՛ւր որ գտաք · حيث قام ո՛ւր որ կեցաւ .
حَيثُما تفعَل يُكتَبْ فِعلُكَ ո՛ւր եւ գործես , կը գրուի գործդ · (չկորսուիր) · اَنى تَذنَبْ يَعلَمكَ الله ولو كُنتَ فى قَرنِ البَقَرِ ուր և մեղանչես , գիտէ զքեզ Աստուած , թէև արջառոյ եղջիւրին մէջն ըլլաս ։

5) مَتَى ، متى ما ، إذ ، إذا ، إذما և إذاما ե՞րբ, երբև . اذ իսկոյն .
مَتَى يُنجِحُ الإقبالُ ما وَعَدَ ե՞րբ բաղդը պիտի կատարէ իւր խոստումը متى* وَعدُ الَّذى انتَظِرُهُ إلَى الآنِ ո՞ւր է այն խոստումն որուն կ՚ըսպասեմ մինչև ցարդ · متى ما تَلقَ مَن تَهوَى երբ տեսակցիս անոր հետ որուն կը բաղձաս .
انجَزَ كريمٌ إذ وَعَدَ وسَحَّ خالٌ إذ رَعَدَ բարերարը կը կատարէ (իւր խոստումը), երբ խոստանայ. և ամպը կ՚անձրևէ երբ որոտայ.
اذ خَلَقَ երբ ստեղծեց · إذا عاشَ الفَتَى مِأتَين عاماً فلا يُقاسُ عليه երբ մէկը երկու հարիւր տարի ապրի, (այլոց) օրինակ չկրնար ըլլալ . اسرّ اذا نظرت الى كتاب كانى عاشق وهو الحبيب երբ կը դիտեմ այսինքն կ՚ընթեռնում գիրք մը կ՚ուրախանամ իբր թէ սիրահար մի եմ և նա սիրելի ·

اذاما կամ اذما عِبتَ المصنوع فقد عِبتَ الصانع յորժամ զյօրինուածն պարսաւես զյօրինողն պարսաւես ։

---

* متى կը նշանակէ ուր այս խօսքին մէջ ։

6) تِلقَاءَ կողմն, կոյս.

مِن تِلقَاءِ كاظمةٍ Քազիմէի կողմէն.

تَوَجَّهَ تِلقاءَ النّارِ երեսը հրոյն կողմը դարձուց։

7) ثُمَّ այսուհետև կամ այնուհետև.

ثُمَّ بَنوا في سُهول الارض الحصون وَالمُدُنَ وَالقُرى այնուհետև երկրիս բլուրներուն վրայ պարիսպներ, քաղաքներ և գիւղեր շինեցին. ثُمَّ اِعلَم այսուհետև կամ դարձեալ գիտցիր։

8) قد. այս մասնիկը սովորաբար مضارع ին վրայ դրուելով՝ կը նշանակէ երբեմն և ماضي ին վրայ դրուելով՝ կը նշանակէ ճշմարիտ, յիրաւի, արդէն, ինչպէս.

قد بلغني ان هؤلاء الشبان من اصحاب الفضل والعرفان յիրաւի հաղորդուեցաւ մեզ թէ այդ երիտասարդները առաքինի են եւ գիտուն.

إنَّ الكَذُوبَ قد يصدقُ յիրաւի ստախօսը կ'ուղղախօսէ երբեմն.
قد عَلِمتُ ստուգիւ գիտցայ. قد تَقَدَّمَ ان الارض كُرَوِيَّةٌ արդէն խօսք անցաւ թէ երկիրս բոլորշի է։

Սակայն սակաւ ուրեք مضارع ին վրայ ալ դրուելով, ճշմարիտ կը նշանակէ, ինչպէս.

قد يَعلَمُ اللهُ احوالنا ճշմարիտ գիտէ Աստուած մեր վիճակները։

9) قَطُّ բնաւ.

مارَأَيتُهُ قط բնաւ չտեսայ զնա։

10) كُلَّما բոլոր ամենայն. كلّما ամէն անգամ որ, մինչ.

كلما خرجوا من الدار ամէնքն ի միասին տունէն դուրս ելան.

كلما يدخل البلد ամէն անգամ որ քաղաքը կը մտնէր.

11) كم ، كَأَيِّن և որչափ .

كَمِ السَّاعَةُ ո՞ր ժամ իցէ (ժամը քանի՞ է) .

كم تَرَكَ الاولُ للآخِرِ ո՞րչափ թողուց առաջինն յետնոյն ։

12) كَمَا որպէս և (ինչպէս որ) .

كما كان որպէս և եղև . كما يليق որպէս և արժանն է .

كما فى السابق որպէս և յառաջագոյն ։

13) كَيفَ և كَيفَما որպէս , որպէս և .

كيف يَكُونُ ինչպէս կը լինի , كيفما يكون ինչպէս որ կ'ըլլայ .

կամ հարցմամբ . ի՞նչպէս կ'ըլլայ ։

14) هُنا = هَهُنا աստ . جاءَ هنا կամ ههنا հոս եկաւ ։

15) هُناكَ ، هاهُناكَ ، هنالِكَ և ثَمَّ անդ .

ثَمَّ اِبنُ عَمِّكَ անդ է հօրեղբօրորդին .

هنالك بِنتُ خالَتِكَ անդ է մօրեղբօրդ աղջիկը .

16) حِين ժամանակ .

حين يَقرَأُ յորժամ ընթեռնույր ։

17) حَتَّى որպէս զի , մինչև , մինչ .

جِئتُ حتى أَزُورَكَ եկայ որպէս զի այցելեմ քեզ .

اَمشِ حتى تُدرِكَهُم քալէ մինչև հասնիս անոնց .

اَتَقُولُ ذلك حتى اِنَّ زيداً يقوله կ'ըսէ՞ք այն խօսքը մինչ Զէյտն ալ ըսէ զայն . لا يُغلَقُ بابُ التَوبَةِ حتى تَطلَعَ الشَّمسُ من مَغرِبِها ոչ փակի դուռն զղջման , մինչև այն ժամանակ յորում արեգակն արևմուտքէն ծագի ։

18) إِذَنْ ուրեմն .

اذن تَدْخُلَ اَلْجَنَّةَ لِمَنْ قال أُطِيعُ الله (*ասէ*) , « *ապա մտցես ի դը-րախտն* » , *ցնա որ ասէր թէ հպատակիմ կամացն Աստուծոյ*։

19) كَيْ *որպէս զի , զի* ·

أُحِبُّ طولَ ٱلعُمْرِ كي أُحَصِّلَ ٱلعِلْمَ *սիրեմ զերկարակեցութիւն , զի ստացայց զգիտութիւն* ։

20) أَبَداً *մշտնջենապէս* , ابدالاباد *ի յաւիտեանս ժամանակաց* . الى الابد *մինչև ի յաւիտեան* . من الازل الى الابد *յաւիտենից ի յաւիտեանս*. لا يموت ابداً *բնաւ չպիտի մեռանի*։

21) كَذَلِكَ *նմանապէս* .

النبات يتحرك و ينمو كذلك الانسان *տունկը կը շարժի եւ կ'աճի նմանապէս մարդը*.

22) ما *քանի որ , որչափ ժամանակ որ* ·

ما دار ٱلفَلَكُ وَ فى البهار وسَبَحَ ٱلسَّمَكُ *քանի որ երկինք շրջան կ'ընէ , եւ ծովերուն մէջ ձուկը կը լողայ* , (*այսինքն մինչև ի կատարած աշխարհի*) ։

23) لِمَ ، لِمَا և كَيْمَه *ինչո՞ւ* ·

لِمَ قَصَبَ ٱلغُصْنَ *ինչո՞ւ ոստը կտրեց*. لما سَكَبَ ٱلماءَ *է՞ր եհեղ զջուրն* كيمه صَبَّ ٱلشَّهْدَ *ընդէ՞ր թափեաց զմեղրն* ·

24) لِ *վասն* ·

لِيَفْتَحَ *որպէս զի բանայ* ։

25) أَمْسِ *յերէկն* ·

238. *Ծանօթութիւն · Եթէ* لِ ، وَ և فَ *գիրերն և* حتى *մասնիկը* فعل مضارع *ին վրայ դրուին՝ բային ծայրը* نصب

կ՚ընեն, իրենցմէ ետքը զօրութեամբ * اَن مصدريه ունենալ-
նուն համար (§ 117) եւ նշանակութիւնը կը փոխեն ա-
պառնւոյ մտօք անորոշ դերբայի, ինչպէս.

سِرتُ حتى اَدخُلَها գնացի մտանել անդր.

زُرني فَأُكرِمَكَ այցելէ ինձ, որպէս զի մեծարեմ զքեզ.

لاتَأكُلِ السَّمَكَ وَتَشرَبَ اَللَّبَنَ ձուկ մի՛ ուտեր և կաթ (մի՛) խմեր
(ք— — ք—, խմել), այսինքն ձկան վրայ կաթ մի՛ խմեր.

لِيُبَيِّنَ յայտնելու համար.

այսինքն حتى اَن اَدخلها ، زرني فان ا كرمك ، وان تشرب اللبن և لان يبين

279. Բ. *Շինուածոյ մակբայներ.*

Ասոնք կը շինուին գոյականէ, ածականէ, դերբայէ և մինչև իսկ նախդրէ՝ հայցական հոլովի ձևն առնլով յաճախ, և կը վարուին երբեմն զուգորդաբար այսինքն կրրկնութեամբ.

ԳՈՅԱԿԱՆՆԵՐԷ ՇԻՆՈՒԱԾ ՄԱԿԲԱՅՆԵՐ

اليوم այսօր. غداً ի վաղիւ. يميناً و يَساراً ընդ աջմէ և ընդ
ահեկէ. شرقاً و غرباً յարևելից և յարևմտից կուսէ.
جنوباً و شمالاً կամ قِبلَةً ի հարաւոյ և ի հիւսիսոյ. رَبيعاً գար-
նանոյն. صَيفاً ամարայնի. خريفاً աշնայնի. شتاءً ի ձմերայնի.
بُكرَةً وَعَشِيّاً առաւօտ և երեկոյ. حِينَئِذٍ և وَقتَئِذٍ յայնմ ժա-

* ان مصدريه այն մասնիկն է որ فعل مضارع ին սկիզբը դրուելով՝ نصب կ՚ընէ, այսինքն բային ծայրը ֆէթհայով կը կարդացնէ և նշանակութիւնն անորոշ դերբայի կը փոխէ, ինչպէս. ان يكون ըլլալ. ان يذهب երթալ. ان يفرح զուարթացնել.

մանակի․ يومئذٍ այն օր, յայնմ աւուր․ ليلاً و نهاراً ի գի-
շերի եւ ի տուընջեան․ يوماً من الايام յաւուր միում․
برهةً من الدهر րապէս ինչ ժամանակ․ وَهْلَةً ، وَاهِلَةً կամ
وَهلةَ الاولى նախ և յառաջ, զառաջինն․ قضاءً պատահարաւ
[illegible]․ وقتاً فوقتاً և آناً فآناً ժամանակ առ ժամանակ․ يوماً فيوماً
օր ըստ օրէ․ قَرناً بعد قَرنٍ և عصراً بعد عصرٍ դարէ ի դար․
بطناً بعد بطنٍ զաւակէ ի զաւակ․ اباً عن جَدٍّ հայր ի հաւէ
կամ որդի ի հօրէ․ جَدّ بجَدٍّ հաւէ ի հաւ․ على مراتبهم ըստ
իւրեանց աստիճանաց․ بلا فاصله անընդհատ․

ԱԾԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՒ ԴԵՐԲԱՅՆԵՐԻ

ՇԻՆՈՒԱԾ ՄԱԿԲԱՅՆԵՐ

عن قريب الزمان կամ عن قريب ، قريباً ի մօտոյ․ خصوصيا ، خصوصا
بالخصوص կամ على الخصوص ، خاصة ، بالاخصّ ، بالخاصة մանաւանդ․
بالعموم կամ على العموم ، عموماً առ հասարակ․ قليلاً وكثيراً դուն ու-
րեք և բազմիցս․ طوعاً وكرهاً կամ طائعاً وكارهاً կամայ և ակամայ․
داخلاً وخارجاً ի ներքուստ և արտաքուստ․ باطناً وظاهراً ի սրտէ
և առերես․ كابراً عن كابرٍ մեծէ ի մեծ․ بالغاً ما بلغ լիով չափ,
լիուլի․ عَلَى العَمْيا կոյր զկուրայն․ خاليةَ الخالى ամենեւին թա-
փուր․ على الاتصال կամ متصلاً ، متصل շարունակ․ لا جَرَم
اَلْبَتَّةَ և لا مَحَالَةَ ، لا بُدَّ ի հարկէ․ لا طائِلَ յանօգուտս, ի զուր․
على السويه կամ على التساوى ، متساوياً ، سَوِيّاً հաւասարապէս․
بالكلية ամբողջապէս․ لاسِيَّما կամ سِيَّما մանաւանդ․ اوّل և

اوّلاً զառաջինն, նախ. ثانياً երկրորդաբար. قطعاً و قطبةً ոչ բնաւ. كافةً، جميعاً կամ جملةً ամբողջապէս. دفعةً մի-անգամայն. سريعاً վաղվաղակի, փութանակի. عاجلاً ըշ-տապաւ. متعاقباً կամ على التعاقُب անմիջապէս, յետոյ. لطفاً وعنايةً ի շնորհս կամ ի խնամս. مكافاةً ومجازاةً ի վարձ և ի պատիժ. سمعاً وطاعةً անսալով եւ հնազանդելով. جداً وحقيقةً ստուգիւ եւ հաւաստեաւ. هزلاً ընդ կա-տակս. مادارً دائراً շուրջանակի. رغبةً ورعايةً ի մեծարանս եւ ի յարգանս. عرضاً وطولاً ըստ լայնութեան եւ ըստ երկայնութեան: عموديّاً ուղղաձիգ գծիւ. կշռակի. آنفاً յառաջագոյն. بمعرفةٍ او بغير معرفةٍ գիտութեամբ կամ յանգէտս:

ՆԱԽԴԻՐՆԵՐԷ ՇԻՆՈՒԱԾ ՄԱԿԲԱՅՆԵՐ

معاً ի միասին. قداماً և اماماً զառաջեաւ. خَلْفاً յետս, զկնի. من بعد այսուհետեւ կամ այնուհետեւ: من كل الوجوه ըստ ամենայնի. عن قصد դիտմամբ. بالتصادف դիպմամբ. كما كان որպէս եղև. كما ينبغي ըստ արժանւոյն. اَلشِّياةُ تَمشي اِثْرَ رُعاتِهِم جميعاً ոչխարք ընթանան միահաղոյն զհետ հովուաց իւրեանց:

ԳԼՈՒԽ Է.

ՇԱՂԿԱՊ حروف العطف

280. Շաղկապը բառ կամ նախադասութիւն մը նախորդ բառի կամ նախադասութեան մը հետ կը յօդէ յայտնապէս կամ զօրութեամբ։

281. Շաղկապին կ'ըսուի حرف العطف , նախորդին المعطوف عليه , կցորդին المعطوف և վերջին երկուքին միանգամայն المتعاطفان :

282. Գիտելի է թէ معطوف عليه եղող բառն ինչ հոլով որ ունենայ, معطوف ն ալ պարտի նոյն հոլովն ունենալ։

283. Շաղկապներն (الحروف العاطفه) տասն են, որ են الواو (و) ، (ف) الفاء ، ثمّ ، حتّى ، أو ، إمّا ، أم ، لا ، بل և لكن .

ա. و և

جاءني بكرٌ و خالدٌ եկին առ իս Պէքր և Խալիտ.

يحبّني والدي و والدتي հայր իմ և մայր իմ սիրեն զիս.

عَلِمتُ أنَّ الكَسَلَ و الرخاوةَ عيبانِ كبيرانِ գիտցայ թէ ծուլութիւնն և թուլութիւնն երկու մեծ թերութիւններ են։

الفرسُ صاهلٌ الحمارُ ناهقٌ والغُراب ناعقٌ վրնջէ ձի անառակէ էշ և կռնչէ ագռաւ.

բ. ف անմիջապէս յետոյ. որպէս զի.

جاءكُم زيد فعمرٌو եկին առ ձեզ Զէյտ, և ապա Ամրու։

գ. ثُمّ այնուհետև.

العلم علمان علم الابدان ثم علم الاديان. երկու է գիտութիւն. գի-

տութիւն մարմնոց, այսինքն (մարմնոյ), այնուհետեւ գի-տութիւն կրօնից.

يَجِبُ العلمُ ثُمَّ العملُ *կարեւոր է գիտութիւն (կրօնից), այնուհետեւ գործադրութիւն։*

դ. حَتَّى *մինչեւ անգամ, իսկ։ Այս բառը կը գործածուի իբր նախդիր եւ մակբայ, ինչպէս տեսանք արդէն, եւ թէ իբր շաղկապ։*

1) *Իբր նախդիր.*

اَعْبُدُ اللّٰهَ تعالى حتى الموتِ *պաշտեմ զբարձրեալն Աստուած մինչեւ ցմահ*

2) *Իբր մակբայ.*

ثُمَّ ارتَحَلُوا وَسارُوا حتى طَلَعَتِ الشَّمسُ *այնուհետեւ չուեցին եւ ընթացան մինչեւ որ արեգակը ծագեցաւ.*

لا يكون الصالح صالحاً حتى يُرضِيَ لاخيه ما يُرضِي لِنَفسِهِ *բարեպաշտ անձըն չէ բարեպաշտ մինչեւ որ (չ) կամենայ իւր եղբօրն ինչ որ կը կամենայ իւր անձին։*

3) *Իբր շաղկապ.*

جاء القومُ حتَّى المُشاةُ *եկն ժողովուրդն, (եւ) հետիքն անգամ.*

مات الناسُ حتى الانبياءُ *մեռան մարդիկ, (եւ) մարգարէք անգամ։*

ե. او *կամ.*

مَن سَرَقَ او عَمِلَ ما يُشْبِهُهُ يُعَدُّ من السَرَقَةِ *այն որ կը գողանայ կամ կը գործէ գործ ինչ այնպիսի, գողերոյ համարի է.*

سِر مُسرِعاً إن راكباً او ماشياً *գնա՛ արագութեամբ, կամ հեծեալ կամ հետիոտն.*

اُرِيدُ اَن اكونَ اِمّا كاتباً او شاعراً *կամիմ լինել նօտար կամ քերթող.*

هذا الشيء اما شجر او حجر *այս նիւթ կամ ծառ է կամ քար.*

العدد اِما زوجٌ او فردٌ *դար կամ կենտ է թիւ.*

դ. إمّا կամ.

سيجيءُ اليومَ عندنا امّا اخوكَ و إمّا إبنُ عمّكَ այսօր պիտի գայ առ ընթեր մեր, կամ եղբայրդ և կամ քո հօր եղբօրորդին.

تَزَوَّجْ اما هنداً و اما أُختَها ա՛ռ քեզ ի կնութիւն կամ զՀինտ և կամ զքոյր նորա.

ե. أم կամ, թէ, եթէ.

ارضاءَ اللهِ تعالى تَطلُبُ أم سَخَطَهُ զհաճութի՞ւն Աստուծոյ խնդրես, եթէ զցասումն նորա. إنّهُ لَزيد ام عمرو ճշմարիտ, Զէյտ կամ Ամրու է կամ էր նա.

ը. لا ոչ.

إعمَلْ صالحاً لا سيّئاً	բարի գործ գործէ և ոչ չար գործ.
إعمَلْ عملاً صالحاً و لا تعمَلْ عملاً سيّئاً	

թ. بل հապա, այլ.

الاخيارُ لا يُعاشِرُونَ الاشرارَ بل يَفِرُّون منهم բարեբարոյ անձինք ոչ միայն չեն կենակցիր չարաց հետ, այլ խոյս կուտան անոնցմէ.

ժ. لَكِن բայց միայն, այլ.

قام زيد لكن عمر (لم يَقُم) յոտն եկաց Զէյտ, այլ ոչ (եկաց յոտն) Ամր. ما قام زيد لكن عمر (قامَ) ոչ յոտն եկաց Զէյտ, բայց միայն Ամր.

ادوات الاستثناء

ՄԱՍՆԿՈՒՆՔ ԲԱՑԱՌՈՒԹԵԱՆ

284. Բացառութեան մասնիկները ծանուցեալ նախադասութեան մը հակառակ իմաստով երկրորդ նախադասութիւն մը կ'իմացնեն զօրութեամբ, այնպէս որ եթէ ա-

ռաջինն է հաստատական կամ ժխտական , երկրորդը կ'ըլլայ ժխտական կամ հաստատական ։

285. Առաջին նախադասութեան մէջ բացառեալ բառին կ'ըսուի المستثنى منه , բացառութեան մասնիկան اداة الاستثناء և երկրորդ նախադասութեան մէջ բացառեալ բառին المستثنى ինչպէս قام القومُ الا زيداً յառն եկաց ժողովուրդն, այլ ոչ (եկաց յառն) Զէյտ ։

Այս խօսքին մէջ القوم է المستثنى منه ، الا է اداة الاستثناء կամ اداة الحصر և زيداً է المستثنى .

286. Բացառութեան մասնիկունք են الا ، غير ، سِوَى ، عَدَاً ، خَلَا ، حاشا ، لكن և այլն ։

287. Բացառութիւնն երեք տեսակ է .

ա. المستثنَى المُتَّصِل , յորում հաստատական խօսքն ամբողջ և լիր է և مستثنى ն مستثنى منه ին համացեղ , ինչպէս է վերի օրինակը . նոյնպէս են նաև تنزَّهَ الناسُ الا عمراً մարդիկ զբօսան բաց ի յԱմրէ և اشتريتُ العبدَ الا نصفَه գնեցի զծառայն բաց ի կիսոյն ։

բ. المستثنى المُنْقَطِع , յորում դարձեալ հաստատական խօսքն ամբողջ և լիր է և սակայն مستثنى ն مستثنى منه ին տարացեղ , ինչպէս . جاءَني القوم الا بعيراً եկաւ ինձ ժողովուրդը բաց ի յուղտէն ։

գ. المستثنى المُفَرَّغ , յորում مستثنى منه զօրութեամբ իմացեալ անորոշ բառ մի է . ինչպէս ماجاءني الا زيد ոչ (ոք) եկն առ իս , բայց միայն Զէյտ . ما رَأَيتُ الا زيداً ոչ (զոք) տեսի բաց ի Զէյտէ ։

288. *Ծանօթութիւն. Բացառական նախադասութեանց* منه مستثنى*ն հոլովով եւ թուով եւ սեռով կը համաձայնի* مستثنى*ին հետ, ինչպէս.*

ماقام احدٌ الا زيد *ոչ ոք եկաց յոտն բաց ի Զէյտէ.*

ما رأيتُ امرأةً الا هنداً *ոչ կին մի տեսի բաց ի Հինտէ.*

إنِ الفاسقُ الا مرذول *չնացողն ոչ այլ ինչ է՝ եթէ ոչ նշաւակելի:*

ՀԵՏԵՒՈՂՔ ՇԱՂԿԱՊԻ

289. *ա.* إن *եթէ.* حرف الشرط

ان شاء الله *եթէ կամիցի Աստուած.*

إن تَتُبْ تُغفَرْ ذُنوبُكَ *եթէ զղջաս, կը ներուին մեղքերդ.*

إن تذكُرْ ربَّكَ يذكُرْكَ وإن شكرتَهُ زادكَ نِعمَهُ *եթէ յիշես Տէրդ՝ նա ալ քեզ կը յիշէ, և եթէ շնորհակալ ըլլաս նմա՝ կ'աւելցընէ քեզ իր բարիքը.* إن شئنا أكلنا و ان شئنا لم نأكل *եթէ ուզենք՝ կուտենք, և եթէ ուզենք՝ չենք ուտեր:*

բ. إنَّ *(ի սկզբան խօսից, քէսրէով) ճշմարտիւ.*

ان السُّؤالَ حقٌّ *ճշմարտիւ, իրաւ է հարցաքննութիւն (յաւուր դատաստանին).*

ان اوّلَ الناس اوّلُ الناس *ճշմարտիւ, մարդկան առաջինն (Ադամ) առաջին մեռացողն եղաւ.*

գ. أنَّ *(ի մէջ խօսից, ֆէթհայով) թէ, ճշմարտիւ.*

اَعْتَقِدُ اَنَّ اللهَ تعالى قادرٌ على كل شيءٍ Կը հաւատամ թէ բարձրեալն Աստուած ամէն բանի կարող է․ بَلَغَنِي ان رجلا قام اِلَيكَ վերահասու եղայ թէ ներկայացաւ քեզ ոմն ։

Դ․ كَاَنَّ իբրև թէ․

كان الحرامَ نارٌ իբրև թէ անիրաւութիւնն հուր մի է․

Ե․ اِن թէև, թէպէտև․

فَهمُ عندكم موقرون و ان كانوا عند الغير محقرون Նոքա մեծարելի են առ ընթեր ձեր, թէպէտ և եպերելի են առ ընթեր այլոց․

Զ․ لَوْ եթէ․

لوكان شيخاً لجَلَسْتُ بِجَنْبِهِ Ապաքէն եթէ ծեր ըլլար ի հարկէ պիտի նստէի առ նմա ։

Է․ لولا եթէ ոչ․

لولا زيدٌ لَذَهَبَ عمروٌ եթէ չըլլար Զէյտ, անշուշտ պիտի երթար Ամր․ لولا اَنَّكَ تُدَاوِمُ على المكتب لَطَرَدْتُكَ من عندى եթէ դու դպրոց չյաճախէիր, անշուշտ պիտի վանէի զքեզ քովէս ։

Ը․ اَىْ այսինքն․

جاءَنى رَجُلٌ اَى زيدٌ Եկն առ իս այր ոմն, այն ինքն է Զէյտ․

ԳԼՈՒԽ Ը.

ՁԱՅՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

الاصوات *կամ* حروف المناداة ، حروف النداء

290. *Ձայնարկութիւնը մասնիկներ են որոնք յան-կարծական զգացմամբ յառաջ եկած հոգւոյն այլ և այլ կիրքերը կը յայտնեն, ինչպէս* اٰه *և* آخ *ա՜հ ցաւ և հառաչանք,* أُف *զզուանք և անձուկք կը յայտնեն.*

آه من الموت *ա՜հ յերեսաց մահուն.*

آه من العِشق وحالاتِهِ اَحرَقَ قلبي بحراراتِهِ *ա՜հ տարփանացս և ընթացից նորա (սիրելւոյս). տոչորեց սիրտս իւր բոցբոքով։*

291. *Կոչականի մասնիկներն են* يا ، أي ، أيا *և* هَيا *ո՜վ*

ՈՒՂՂԱԿԱՆ ՀՈԼՈՎ ԿՈՉԱԿԱՆ

292. *Կոչական* (مُنادَى) *բառն* رفع *կ'ըլլայ, այսինքն ուղղական հոլով կը դրուի։*

ա. Եթէ յատուկ անուն է և ծանօթ անձի մը ուղղեալ, ինչպէս. يا زيدُ *ո՜վ Զէյտ.* يا ابراهيمُ *ո՜վ Աբրահամ.* يا نُعمانُ *ո՜վ Նուման։*

բ. Եթէ առանց յօդի հասարակ անուն է և ծանօթ

անձի մը ուղղեալ, ինչպէս. يا رجل ո՛վ այր. يا نار ո՛վ հուր. يا معلمون ո՛վ դասատուք.

سَهِّلِ الأَمْرَ بِدارَيْنِ لَنا يا فَيّاضُ դիւրացո՛ւր մեր գործը յաստիս և ի հանդերձեալումն, ո՛վ առատապարգև Տէր.

ՀԱՅՑԱԿԱՆ ՀՈԼՈՎ ԿՈՉԱԿԱՆ

293. Կոչական բառը نصب կ'ըլլայ, այսինքն հայցական հոլով կը դրուի.

ա. Եթէ անորոշ՝ այսինքն առանց յօդի է, և անծանօթ անձի մը ուղղեալ, ինչպէս.

يا رجلاً خُذ بِيدِي ո՛վ այր, կա՛լ զձեռանէ իմմէ. (խօսք զոր կոյր մը կրնայ ուղղել անծանօթ անձի մը).

يا غافلاً وَالموت يَطْلُبُهُ ո՛վ անմիտ, չի գիտեր թէ մահը կը խնդրէ զնա. يا رجلاً كريماً ո՛վ այր պատուական.

բ. Եթէ յատկացուցիչ կամ խնդիր ունենայ, ինչպէս

يا عبدَ الله ո՛վ ծառայդ Աստուծոյ. يا بانيَ القصورِ في البُلدان ո՛վ շինողդ ապարանաց ի քաղաքս. يا طالعاً جبلاً ո՛վ որ ելանեսդ ի լեառն. يا كريمَ الآباءِ ո՛վ պատուականդ հարց. يا حَسَناً وَجْهُهُ գեղեցկադէ՛մ դու. يا رفيقاً بالعباد ո՛վ որ գըթած ես ի վերայ մարդկան. يا غارِسَ الأَشجارِ في البُستان ո՛վ տնկողդ ծառոց ի պարտիզի. يا مفتح الابواب افتح لنا خير الباب ո՛վ բացողդ դրանց, բա՛ց մեզ զդուռնն բարի.

يا عبدَ اللهِ الشّريفَ ո՛վ այրդ Աստուծոյ սուրբ.

ԳԻՏԵԼԻՔ

294. Հայցական հոլով կոչականը أَدْعُو կը կարդամ,
أُنادِي կը կոչեմ, أُرِيدُ կը կամիմ, إِسْمَعْ լսէ ներգործա-
կան բայերէն մին կ'ենթադրէ, որուն իբրև սեռի խնդիր է։

295. Եթէ կոչականը յատուկ անուն է կամ յատ-
կացուցչով որոշեալ, կոչականի մասնիկը զօրութեամբ կ'ի-
մացուի շատ անգամ, ինչպէս. ابراهيمُ ո՜վ Աբրահամ.
يوسف ո՜վ Յովսէփ. اَللّٰهُمَّ أَبعِدنا عن المعاصى ո՜վ Աստուած,
հեռացո՛ւր զմեզ ի մեղաց. فاطرَ ألكائناتِ ո՜վ արարիչ
տիեզերաց. رَبَّنا أَنْزِلْ علينا نعمةً مِنَ السماء ո՜վ Տէր, իջեցո՛ւր մեր
վրայ յերկնից բարիք մը։

296. Եթէ կոչական բառը յօդ ունենայ, քաղց-
րաձայնութեան համար هذا ، أَيُّهٰذا և أَيُّها բառերէն մին
կ'աւելցուի յօդէն յառաջ և կոչականի մասնիկը կրնայ
պահուիլ կամ կրճատուիլ, ինչպէս. يا أَيُّها النَّاسُ կամ
أَيُّها الناسُ ո՜վ մարդիկ. يا أَيُّها الفاضلُ կամ ايها الفاضل ո՜վ
այրդ առաքինի. يا هذا الرجلُ կամ يا أَيُّهٰذا ո՜վ այր.
يا أَيُّهٰذا الرجلان կամ يا أَيُّها ո՜վ արքդ երկոքին. أَيُّهٰذا الرجالُ
կամ يا أَيَّتُها ո՜վ արք. يا أَيَّتُها اَلاِمْرَأَةُ կի՛ն դու.
يا أَيَّتُها اَلاِمْرَأَتانِ ո՜վ կանայքդ երկոքին. يا ايتها النِّسَاءُ ո՜վ կա-
նայք. يا صاح يا ليتك غنياً ո՜վ ընկեր իցի՛.Թէ հարուստ լինէիր։
يا هو Ո՛վ էն. اَللّٰهُمَّ (փոխանակ يا أللّٰهُ կամ يا أَللّٰهُ) ո՜վ
Աստուած։

Դիտողութիւն · Միայն الله *բառին ծայրը փոխանակ* يا *կոչական մասնկան չիտաէյով* م *մը կ'աւելնայ ·*

297. يا *հասարակ է մօտաւորի* (قريب) , *միջնոյ* (مُتَوَسِّط) *և հեռաւորի* (بعيد) *միանգամայն ·*

يا وَحشَتا من فُرقةِ اخى وَ يا إشتياقا لِلقاءِ أُمى *ո՛վ վշտացս որ ի բաժանմանէ հօր իմոյ, ո՛վ ցանկութեանս միասանգամ տեսութեան մօր իմոյ ·*

298. أى *և* أ *ո՛վ, յատուկ է մօտաւորի ·* اى رجلاً *կամ* أ *ո՛վ այր ·*

299. ايا *և* هيا *ո՛վ, յատուկ է հեռաւորի ·* ايا رجلاً *կամ* هيا *ո՛վ այր ·*

300. *Եթէ կոչական բառն երեքէ աւելի գրով բաղկացեալ է՝ վերջին գիրը, և եթէ բարդեալ է՝ երկրորդ բառը կը կրճատի* (ترخيم) *երբեմն, ինչպէս ·*

يا حارِ *ո՛վ Հարիս ·* يا عثما *ո՛վ Օսման ·* يا منصو *ո՛վ Մանսուր ·* يا صاحِ *ո՛վ ընկեր ·* يا معدى *ո՛վ Մատի Քէրիպէ, փոխանակ* يا معدى كَرِبَ ، يا صاحبُ ، يا منصورُ ، يا عثمانُ ، يا حارثُ *ըսելու :*

ՀԵՏԵՒՈՂՔ ՁԱՅՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆՑ

301. آلا *յորդորական մասնիկ կոչականի ·*

آلا يا أَيُّها السّاقى أدِرْ كأساً وَ ناوِلْها *աղէ՛ մատռուակդ, շրջեցո՛ բաժակ և մատո՛ .*

302. وَيل և وَيح վա՜յ, եղո՜ւկ, աւա՜ղ :

ويلي كيف آكل վա՜յ ինձ, ի՞նչպէս պիտի ուտեմ.

وَيلكَ كيف تأكل կամ وَيحَك վա՜յ քեզ, ի՞նչպէս պիտի ուտես.

ويله كيف يأكل վա՜յ եղո՜ւկ նմա, ի՞նչպէս պիտի ուտէ :

لام الاستغاثة

ՅՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԿՈՉՈՂ ԼԱՄ

303. لام الاستغاثةِ յօգնութիւն կարդալու յատուկ կոչականի لام (ل) մասնիկն է որ կոչական բառին կը կցուի և جاره لام ին (لِ) հետ չշփոթուելու համար փէթհայով կը հնչուի, ինչպէս. يا لَزيدٍ ո՜վ Զէյտ (հա՜ս ինձ յօգնութիւն) :

304. Երբ բազում անձինք յօգնութիւն կը կոչուին մի զմիոյ կնի, իւրաքանչիւրին անուան վերայ يا կոչական մասնիկն և لَ (لام الاستغاثة) կը կրկնուին, ինչպէս.

يا لأُمي و يا لأبي ո՜վ հայր իմ և ո՜վ մայր իմ (հասէ՛ք ինձ յօգնութիւն) :

305. Եթէ, փոխանակ կրկնելու يا կոչական մասնիկը, յօգնութիւն կոչեալ անձանց անունները و (և) շաղկապով միացնենք, առաջին لام الاستغاثةِ ն փէթհայով և երկրորդը քէսրէյով կը հնչուին, ինչպէս.

يا لَلمتعلِّم وَ لِلادب ո՜վ ուսումն և կրթութիւն :

306. لام الاستغاثة *եթէ դրուի ա՛յն անձին անուան վրայ որուն դէմ յօգնութիւն կը կոչենք մեզ զայն, քէսրեյով կը հնչուի, ինչպէս.*

يالَلنَّاسِ للحرامى *ո՛վ մարդիկ (հասէ՛ք ինձ յօգնութիւն) ընդդէմ այամ գողի։*

حرفُ ٱلنُّدبَةِ

ՈՂԲՈՑ ՄԱՍՆԻԿ

307. وا *վա՜հ, ողբական մասնիկ է եւ ողբացեալ* (مندوب) *կորուստ* (ثكل) *մը կը յայտնէ, ինչպէս.*

وا زيدِ *կամ* وا زيداه *եղո՜ւկ Զէյտի.* وا شباباه *եղո՜ւկ երիտասարդութեան.*

وَا رفيقَ الصبا *վա՜հ ընկերին երիտասարդութեան։*

ՎԵՐՋ

ՈՒԹ ՄԱՍԱՆՑ ԲԱՆԻ

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

حساب ابجد

Ինչպէս ըսինք (§. 7), արաբական այբուբենին գիրերը 28 են, որոնցմով հանճարեղ բանաստեղծք կը յօրինեն ժամանակագրութիւն (تاريخ) պքողելով ոտանաւոր կամ արձակ խօսքի մը մէջ անցքի մը կամ դէպքի մը թուականը, առանց թուանշանի կարօտութեան։

Այսպէս جن *որ կը նշանակէ ջէն՝ կուտայ ٥٩٠ թիւը,* سمن *որ կը նշանակէ տըշտըր էօղ՝ կուտայ ١٥٠,* فهد *որ կը նշանակէ յօվուզ՝ կուտայ ٨٩ և* غفار *որ կը նշանակէ ներօղ՝ կուտայ ١٢٨١ :*

Աստ կը դնենք մէկ քանի օրինակ որոնք թէպէտև թրքական լեզուաւ են և արտաքոյ ի հանգամանաց գործոյս, յարմար դատեցինք սակայն տալ իբրև ճաշակ քրքրաշարժ գրուածոց։

ՕՐԻՆԱԿ Ա.

جنته کتدی محمد پاشا

յԱրքայութիւն գնաց Մէհէմմէտ փաշա.

Այս խօսքն որոյ բովանդակ տառից թուական արժէքը ցուցուած է ի ստորև, կուտայ ١٢٨٨ որ է յիշատակեալ անձին մահուան թուականը։

جنته	ج	=	٣	کتدی	ك	=	٢٠	محمد	م	=	٤٠	پاشا	پ	=	٢	
	ن	=	٥٠		ت	=	٤٠٠		ح	=	٨		ا	=	١	
	ت	=	٤٠٠		د	=	٤		م	=	٤٠		ش	=	٣٠٠	
	ه	=	٥		ى	=	١٠		د	=	٤		ا	=	١	
			٤٥٨			+	٤٣٤			+	٩٢			+	٣٠٤	= ١٢٨٨

ՕՐԻՆԱԿ Բ.

جنا نه انتقال ايتدى نعيمه

յԱրքայութիւն փոխեցաւ Նայիմէ.

Այս խօսքը Նայիմէ անուն կնոջ մը մահուան թուականն է որ է ١٢٩١ :

ՕՐԻՆԱԿ Գ.

سنه بيك ايكى يوز التمش اوج اولدى سعد ايده الله

Հազար երկու հարիւր վաթսուն և երրորդ ١٢٦٣ տարին սկսաւ. երջանիկ ընէ Աստուած.

Այս ճարտարահիւս խօսքին մէջ թուականը յայտ յանդիման տեսնուելէ ի զատ ; ամբողջ խօսքին գրերուն-տըւած գումարն ալ միևնոյն թուանշանը կը ցուցնէ ։

Ժամանակագրութիւնը չորս կերպ է. ա. تاريخ تام , բ. تاريخ جوهرى , գ. تاريخ مهمل , և դ. تاريخ ناقص .

ա. تاريخ تام այն է, յորում բոլոր տառերն ի հաշիւ կ'առնուին, թուական մը ի վեր հանելու համար, ինչպէս տեսնուեցաւ վերի օրինակներուն մէջ. բ. تاريخ جوهرى այն է, յորում միայն կէտաւոր գիրերն ի հաշիւ կ'առնուին. գ. تاريخ مهمل այն է, յորում միայն անկէտ գիրերն ի հաշիւ կ'առնուին. դ. تاريخ ناقص այն է, յորում խօսքին մէջ դրուած ազդարարութեան մը համեմատ հարկ է թիւ մը նուազեցընել գտնուած թուականէն կամ յաւելուլ։

ՎԵՐՋ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾՈՑ

النصيحة

ԽՐԱՏ

العلم اوّله اَمَرُّ من البصـــل و آخره احلى من العســـل
والجهل اوله احلى من العسل و اخره امر من البصل

Դառնագոյն է գիտութիւն քան զսոխ զառաջինն, և յուսկ յետոյ քաղցրագոյն քան զմեղր. քաղցրագոյն է անուսութիւն քան զմեղր զառաջինն, և յուսկ յետոյ դառնագոյն քան զսոխ։

الاعتذار و تواضع النفس

ՆԵՐՈՒՄՆ ԵՒ ԽՈՆԱՐՀՈՒԹԻՒՆ ՑԱՑՆԵԼ

نملة جائت برجلِ من جراد
تو سلیمانی کن ای عالینژاد

Մրջիւն երեր զոտն մարախի,
Դու ո՛վ վեհազն արա՛ հանգոյն Սողոմոնի.

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

Մրջիւնն առ Սողոմոնեան կոչունքին մասնակից ըլլալու փափաքանօք, մարախի մէկ սրունքն ընծայ տարաւ. բայց Սողոմոն չարհամարհեց այլ ընդունեց զայն, վասն զի մրջիւնն իւր կարողութենէն ի վեր բան մ՚ըրաւ մարախի սրուն մը բարձեալ տանելով, մինչ մատուցանողին կարողութեան համեմատ է և պարտի ըլլալ ամէն ընծայ։

ԳՈՐԾՔ ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ

—

—

ԿԸ ՎԱՃԱՌԻ

Կոստանդնուպոլիս Ուզուն-Չարշի, Խօրի ճիլէր, Խօլ-
չէն խանի գլխաց, Տէր վաճառական Վեհապետեան Յարու
էֆէնտիի թիւ 56-58 խանութը և գրավաճառաց քով.

معارف نظارت جليله سنك ٢٢٣٥ نومرولى رخصتنامه سيله
طبع و نشر اولنمشدر